

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

Факультет будівництва, архітектури та дизайну
(повне найменування інституту, факультету)
Кафедра підприємництва, торгівлі та біржової діяльності
(повне найменування кафедри)

Пояснювальна записка

до дипломного проекту (роботи)

магістр

(ступінь вищої освіти)

на тему Аналіз інноваційної діяльності суб'єкта
всподарювання

Виконав: студент(ка) 2 курсу, групи БАО-312.11

Спеціальності 073 Менеджмент
(код і найменування спеціальності)

Освітня програма (спеціалізація)

Управління проектами

Стукало О.А.

(прізвище та ініціали)

Керівник Богачева Т.О.

(прізвище та ініціали)

Рецензент Машико О.В.

(прізвище та ініціали)

20 23

Форма № 25

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
(повне найменування закладу вищої освіти)

Інститут, факультет Будівництва, архітектури та дизайну
Кафедра Бізнесменства, торгівлі та біржової діяльності
Ступінь вищої освіти магістр
Спеціальність 073 Менеджмент
(код і найменування)
Світлова програма (спеціалізація) Управління проектами
(назва освітньої програми (спеціалізації))

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри Л.П.БД
А.М.Пікаченко
« » 20 року

ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЄКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТА(КИ)

Стукача Олексія Анатолійовича
(прізвище, ім'я, по батькові)
Тема проєкту (роботи) Аналіз інноваційної діяльності суб'єкта господарювання
Рівень проєкту (роботи) Потурова Л.О. д.е.н., проф.
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)
Затверджені наказом закладу вищої освіти від «28» вересня 2023 року №374
Строк подання студентом проєкту (роботи) 01.12.23
Вихідні дані до проєкту (роботи) нормативні та законодавчі акти України, звітні дані ЛАЛП ЛБК "Смавутин" та літературні джерела.

Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно зробити) Теоретичні аспекти інноваційної діяльності підприємства; оцінка інноваційної діяльності на ЛАЛП ЛБК "Смавутин"; шляхи підвищення ефективності інноваційної діяльності ЛАЛП ЛБК "Смавутин".

Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Консультанти розділів проєкту (роботи)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота: 138 с., 12 табл., 6 рис., 6 додатків, 45 джерел.

Об'єкт дослідження – ПАТ ПБК «Славутич»

Мета роботи – покращення інноваційно-інвестиційної діяльності ПАТ ПБК «Славутич»

Завдання – визначити методологічний аналіз інноваційної та інвестиційної діяльності, розглянути понятійно - категоріальний апарат інноваційно - інвестиційної діяльності та зарубіжний досвід інноваційної та інвестиційної діяльності, зробити аналіз організаційно - управлінської структури ПАТ ПБК «Славутич» та проблем інноваційно – інвестиційної діяльності підприємства в умовах ринку, запропонувати напрямки удосконалення ефективності інноваційно -інвестиційної діяльності, зробити економічне обґрунтування заходів інноваційно – інвестиційної діяльності ПАТ ПБК «Славутич» та дати практичні рекомендації щодо удосконалення інноваційно -інвестиційної діяльності ПАТ ПБК «Славутич» в умовах ринку, зробити аналіз потенційних небезпечних та шкідливих виробничих факторів на підприємстві, розглянути характеристику потенційно небезпечних та шкідливих виробничих факторів на підприємства, виробничу санітарію, електробезпеку, пожежну безпеку, засоби індивідуального захисту на підприємстві ПАТ ПБК «Славутич».

Методи дослідження - розрахунково-аналітичний, логічний, описовий.

ІННОВАЦІЯ, НОВОВВЕДЕННЯ, ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ,
ІНВЕСТИЦІЇ, ІНВЕСТУВАННЯ, ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ,
РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ, НОРМА ПРИБУТКУ НА ІНВЕСТИЦІЇ, ТЕРМІН
ОКУПНОСТІ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	
1.1 Наукові підходи до визначення інноваційних методів інвестування підприємства.....	8
1.2 Види і напрямки іноваційної та інвестиційної діяльності.....	22
1.3 Оцінювання ефективності інноваційних проектів.....	41
Висновки до першого розділу.....	51
2 ОЦІНКА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПАТ «ПБК «СЛАВУТИЧ»	
2.1 Загальна характеристика ПАТ «ПБК «Славутич».....	52
2.2 Аналізності фінансового стану ПАТ «ПБК «Славутич».....	63
2.3 Оцінка показників рентабельності підприємства.....	76
2.4 Аналіз інноваційної діяльності підприємства.....	80
Висновки до другого розділу.....	91
3 ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «ПБК «СЛАВУТИЧ»	
3.1 Напрями поліпшення інноваційної діяльності підприємства.....	92
3.2 Оцінка економічного ефекту від впровадження інноваційного проекту на ПАТ "ПБК "Славутич".....	97
Висновки до третього розділу.....	
ВИСНОВКИ.....	122
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	128
ДОДАТКИ.....	132

ВСТУП

За сучасних умов орієнтації економіки України на підвищення конкурентоспроможності надзвичайно важливого значення набуває активізація інноваційної діяльності, оскільки без цього неможливим є здійснення прогресивних структурних зрушень у країні, суттєве оновлення реального сектора й загалом забезпечення сталого соціально-економічного розвитку держави.

У наш час нововведення охоплюють усі сфери людської діяльності, радикально впливають на процес господарювання, змінюють соціально-економічні відносини в суспільстві. Неперервні і постійні інновації стають необхідною та природною формою існування будь-якої фірми, забезпечують їй конкурентоспроможність і виживання на ринку, тому інноваціями необхідно управляти.

Важливо усвідомлювати, що управління нововведеннями є серцевиною підприємницької діяльності, необхідною умовою успішного бізнесу, оскільки саме нововведення сприяють підвищенню якості і зниженню собівартості продукції, забезпечують її конкурентоспроможність, а відтак — й ефективну присутність підприємств і організацій на ринку товарів і послуг. Але інновації неможливі без інвестицій. Інноваційна діяльність передбачає інвестування наукових досліджень і розробок, спрямованих на здійснення якісних змін у складі продуктивних сил, прогресивних міжгалузевих структурних зрушень, розробки і впровадження нових видів продукції і технологій.

Інвестування – це складова розвитку економічних об'єктів, основний спосіб поліпшення матеріальних умов життя суспільства. Організація ефективного інвестування важлива як для інвестора, так і для суспільства в цілому. Позитивні результати в роботі кожного конкретного інвестора, підприємства просувають економіку країни вперед і забезпечують зростання рівня життя населення.

Необхідність удосконалення фінансування та управління науково - технічною сферою підтверджується зниженням результатів інноваційної діяльності підприємств України. Так, за 2001 – 2021 роки суттєво скоротилися темпи впровадження нових технологій та обладнання. Знизились обсяги випуску нової продукції, не подолані тенденції погіршення стану основних виробничих фондів підприємств. Зменшилось фінансування інноваційної сфери, на підприємствах відчувається недолік кваліфікованих робітників і фахівців. Низькі темпи впровадження нових розробок гальмуються відсутністю фінансової підтримки та стимулювання нововведень, системи страхування ризику та гарантій повернення інвестиції, ефективного управління інноваційними проектами.

У складний для України період кризових явищ вкрай важливим є збереження промислового комплексу, його структурне перетворення і забезпечення подальшого науково-технічного розвитку, що дасть змогу перейти від економіки з переважним обсягом виробництв низьких технологічних укладів до створення і використання високих технологій.

Щорічне зниження витрат державного бюджету на науку та капітальні вкладення безпосередньо впливає на посилення технологічної та технічної відсталості національних підприємств. Не надається належного значення своєчасній заміні основних засобів, накопичення застарілих і зношених основних засобів на підприємствах істотно знижує технічний та технологічний рівень їх виробничої бази, ступінь оновлення асортименту продукції, відволікаючи на обслуговування значні трудові ресурси та гальмуючи процеси впровадження науково-технічних розробок при збільшенні витрат на капітальний ремонт, відповідно знижуючи продуктивність праці, підвищуючи енерго- та матеріаломісткість продукції.

Актуальність теми «інноваційно – інвестиційна діяльність підприємства в сучасних умовах», як одної із головних проблем економічного відставання країни обумовило написання дипломної роботи. Активна інноваційна та інвестиційна діяльність є основною умовою

досягнення довготривалих, позитивних темпів економічного зростання, як реального сектора економіки, так і окремих підприємств. Зважаючи на те, що активізація інноваційно-інвестиційної діяльності належить до системних питань макроекономічного розвитку, вирішення яких має здійснюватися насамперед на державному рівні, дослідження теоретичних і практичних питань формування державної інноваційно-інвестиційної політики становить важливу проблему в сучасній науці.

Мета дослідження – виявлення напрямків підвищення ефективності здійснення інноваційно – інвестиційної діяльності та пропонування заходів щодо покращення інноваційно-інвестиційної діяльності на аналізованому підприємстві.

Об'єкт дослідження - ПАТ «ПБК «Славутич».

Завданням дипломної роботи є визначення змісту інноваційної діяльності, джерела та форми її інвестування, видів і напрямків інноваційної та інвестиційної діяльності, розглядання методів і способів оцінки ефективності інвестиційних проектів, розкриття особливостей вітчизняного інвестиційного проектування, державного регулювання інноваційної діяльності, аналіз зовнішнього середовища ПАТ «ПБК «Славутич», фінансово-економічного стану та інноваційно – інвестиційної діяльності підприємства, пропонування напрямків підвищення ефективності здійснення інноваційно – інвестиційної діяльності.

Методи дослідження: аналіз, синтез, співставлення, розрахунково-аналітичний, логічний, описовий.

Результатом роботи є впровадження нової технології на підприємстві, яка підвищить ефективність виробництва, рентабельність та обсяг випуску продукції.

1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Наукові підходи до визначення інноваційних методів інвестування підприємства.

Вичерпання чинників екстенсивного економічного розвитку обумовлює постійне посилення уваги до пошуку нових факторів прискорення економічної динаміки, адекватних сучасному стану розвитку світової економіки. Відтак запровадження в Україні інвестиційно-інноваційної моделі економічного зростання з політичної мети перетворюється на об'єктивну необхідність, альтернативою якій є занепад національної економіки, втрата економічного, а, можливо, й національного суверенітету.

Теоретичні проблеми наукових поглядів, пов'язаних зі значною роллю інвестиційної та інноваційної діяльності в економічному середовищі, що зумовлено формуванням необхідних умов і механізмів інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємств, завжди цікавили фахівців. Як об'єкт наукового аналізу інвестиції та інновації формують особливу систему теоретичних знань, інтегруючи виведення інвестиційно-інноваційних теорій багатьох поколінь вчених.

Терміном «інновація» позначаються всі нововведення у виробничій, комерційній, фінансовій, маркетинговій, управлінській та інших сферах, будь-які зміни й удосконалення, що забезпечують суспільний прогрес, економію витрат, підвищення рівня ефективності, рентабельності виробництва.

Західні дослідники (Б. Санто, В. Д. Хартман, Б. Твісс, Г. Перлак, Е. Менсфілд, Р. Фостер, Й. Шумпетер, П. Друкер та ін.) трактують категорії інноватики залежно від об'єкта та предмета свого дослідження. Наприклад, Ф. Ніксон вважає, що інновація — це сукупність виробничих, технічних і

комерційних заходів, які ведуть до появи на ринку нових та вдосконалених промислових процесів і обладнання [1].

Представники більшості інвестиційно-інноваційних теорій наголошували на тому, що характер основних економічних процесів у довгостроковому періоді великою мірою залежить від особливостей науково-технічного прогресу. Активна інвестиційно-інноваційна діяльність підприємницьких структур формує інноваційний тип розвитку країни і сприяє її загальному соціально-економічному розвитку.

Розуміння природи економічних спадів та зростань, причин постійних коливань ділової активності необхідне для формування інвестиційно-інноваційної політики кожної країни.

У наукових дослідженнях вітчизняних економістів переважає думка, що «інновація являє собою техніко-економічний процес, який завдяки практичному використанню продуктів розумової праці — ідей і винаходів, приводить до створення кращих за властивостями нових видів продукції та нових технологій», а «нововведення — це процес доведення наукової ідеї до технічного винаходу, до стадії практичного використання, що приносить дохід» [2].

Слід відзначити, що під впливом інноваційних процесів відбувається прискорення структурних зрушень у всіх сферах виробництва. Вони постійно реорганізуються, утворюються нові галузі, види діяльності, підприємства, економічна орієнтація яких змінюється — від виробництва товарів до виробництва послуг. Фірми об'єднуються, величезні організаційні структури розділяються, перебудовуються, трансформуються у більш плоскі мережеві структури [3].

Інвестиційно-інноваційні процеси, що відбуваються в національній економіці України, сьогодні знайшли своє відображення в працях Гриньової В.М., Кузнєцової А.Я., Отецького В. та інших. В наведених працях було відзначено, що процес інвестування, в першу чергу, проводиться за рахунок науково-технічного прогресу, що дає змогу здешевити основний капітал і

зменшити його витрати на одиницю продукції. Інновації є фактором, з одного боку, що протистоїть натиску ринку на виробника, а з іншого — засобом, що стимулює інвестування. Крім того, інновації нівелюють дію законів спаду виробничих факторів і вирішують проблему обмеженості ресурсів. Заощадження з метою виробничого інвестування використовуються в результаті конкурентної гонитви за перевагами, що дають змогу впровадження нової техніки у виробництво і забезпечення найбільшого прибутку (надприбутку).

Аналіз наведених визначень показує, що під терміном «нововведення» («інновація») одні автори розуміють об'єкти впровадження, інші — процес, що веде до появи чогось нового — новації.

Під інноваційною діяльністю розуміється діяльність колективу, спрямована на забезпечення доведення науково-технічних ідей, винаходів (новацій) до результату, придатного до практичного застосування та реалізації їх на ринку з метою задоволення потреб суспільства в конкурентоспроможних товарах і послугах. У статті 3 Закону України «Про інвестиційну діяльність» інноваційна діяльність визначається як «одна з форм інвестиційної діяльності» що здійснюється з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво і соціальну сферу [4].

Серцевиною інноваційної діяльності на підприємстві є освоєння (комерціалізація) нових видів продукції або методів її виробництва, доставки і реалізації. Визначаючи напрями інноваційної діяльності, керівництво фірми вирішує, на чому зосереджувати увагу: на продуктових чи технологічних інноваціях. При цьому важливо, хто є «ініціатором» інновації: споживач, постачальник чи конкурент [1].

Інноваційна діяльність не є поодиноким актом впровадження будь-яких нововведень, а цілеспрямованою системою заходів по розробці, впровадженню, освоєнню, виробництву, дифузії та комерціалізації нововведень [5].

Інноваційна діяльність передбачає інвестування наукових досліджень і розробок, спрямованих на здійснення якісних змін у складі продуктивних сил, прогресивних міжгалузевих структурних зрушень, розробки і впровадження нових видів продукції і технологій [6].

Інвестиції й інновації дуже близькі сфері ринку, а отже будь-яка інвестиційна тактика, яку застосовує підприємство, буде безпосередньо спрямовувати інноваційну діяльність в ту саму цільову сферу його життєдіяльності. Як ресурсне забезпечення чіткості інвестиційно-інноваційної тактики може виступати лише створення інвестиційно-інноваційного механізму. Це дасть змогу врегулювати та розв'язати проблеми інвестиційно-інноваційної діяльності в Україні. Мова йде про вдосконалення сукупної методології інвестиційно-інноваційного процесу.

Інвестиції й інновації — дві нерозривно пов'язані сфери економічної діяльності, що найбільшою мірою були і залишаються уражені кризою. На ринку склалася така загальна ситуація, що інновації, які колись здійснювалися за рахунок централізованих джерел, звелися до мізерної величини, тоді як інвестиції, що володіли внутрішньою структурою, втратили її і стали невпорядкованими і неорганізованими, стимулюючи тільки короткострокові цілі інвесторів. Вихід з такого становища один — подолати економічну кризу неможливо без інноваційно-інвестиційного буму, відновлення основного капіталу на принципово новій, конкурентоспроможній основі. Отже, капітальні вкладення без інновацій не мають сенсу, оскільки безглуздо відтворювати застаріле обладнання, що не користується попитом і якому властиві високі витрати ресурсів.

Бюджети різних рівнів виділяють мінімум коштів на технічне переозброєння виробничого потенціалу чи взагалі не виділяють їх. Нині приймають рішення в основному власники капіталу і товаровиробники, стурбовані виживанням, і тому мало уваги приділяють виробничим інвестиціям і нововведенням, цикл яких виходить за межі короткострокових інтересів.

Процес накопичення капіталу відбувається з порушенням законодавчої бази, що обумовлює зосередження цього капіталу на користь незначної кількості підприємців, що, в основному, відбувається за рахунок зубожіння і знецінення заощаджень більшості населення, розкрадання державного майна.

На сучасному етапі актуальним є впровадження розглянутих положень щодо активізації інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності держави — регіону — галузі — підприємства. Глобалізаційне сьогодення провокує ефект сканування світовим інвестиційним капіталом глобального економічного простору у пошуку ресурсних переваг тієї чи іншої території [7].

При цьому особливе значення має професійність управлінців, тобто їх здатність впровадити інвестиційно-інноваційні відносини в конкретні дії підприємства на ринку. Крім того, практичний досвід взаємин на ринку із застосуванням тактичного проектування і планування діяльності підприємства допомагає в сучасній ситуації створити інноваційно-інвестиційний механізм. Він дасть змогу як підприємству, так і всьому ринку в цілому більш жорстко планувати необхідність власних дій на ринку, одночасно відстежуючи їхню якість. Отже, необхідно створити і послідовно реалізувати інноваційно-інвестиційний механізм, що відповідає новим економічним і соціально-політичним реаліям, а також забезпечує великомасштабний приплив капіталу для модернізації виробництва [8].

В процесі реалізації окремо взятого проекту, а тим паче сукупності проектів інвестиційної програми, потрібні цілісні комплекси структур, що могли б максимально якісно здійснити тактичне планування підприємств на інвестиційно-інноваційному ринку.

Вибір найбільш придатних форм залежить від рівня новизни і масштабності проекту. І тільки застосування загальної структури системи, якою є потенціал підприємства, під яким розуміють мережу найсуттєвіших, стійких (інваріантних) зв'язків між елементами, надасть змогу отримати оптимальніші результати не тільки на початковому етапі, але, й в подальшій

діяльності підприємств. На думку вітчизняних економістів, структура – це “інваріантний” аспект системи, також звертають увагу на те, що структура виражає не всю сукупність зв'язків об'єкта, а тільки його найсуттєвіші зв'язки. Існує і ширше тлумачення структури, згідно з яким розрізняють два типи структур: макро і мікро. Макроструктура виражає найстійкіші (інваріантні) зв'язки системи, а мікроструктура – змінні (імовірнісні). Сукупність макро- і мікроструктури об'єкта або процесу, тобто сукупність усіх зв'язків, і становить їхній зміст.

Загальною рисою макро- і мікроструктури об'єкта інвестиційної діяльності є сукупність практичних дій юридичних осіб, держави та громадян щодо реалізації інвестицій, спрямованих на забезпечення ефективного здійснення інвестиційної стратегії на окремих етапах розвитку економіки шляхом прискорення реалізації інвестиційних програм, мінімізації інвестиційних ризиків, підвищення фінансової стійкості та платоспроможності, що в кінцевому підсумку сприятиме забезпеченню високих темпів економічного розвитку.

В основі інвестиційної діяльності лежать перетворення інвестицій (кругообіг інвестицій), що постійно повторюються за схемою: формування нагромаджень – вкладення ресурсів (інвестування) – одержання прибутку.

Під інноваційною діяльністю слід розглядати діяльність із створення та доведення науково-технічних ідей, винаходів і розробок до практичного застосування. Завершеність розуміння інноваційної діяльності впливає не тільки з визначення інновації, що об'єднує науку, техніку, економіку, підприємництво, освіту та управління, а й з позицій теорії життєвих циклів і стадій їхнього розвитку, серед яких виокремлюють цикли створення та цикли реалізації інновацій.

Порівнюючи різноманітні визначення щодо економічної сутності категорій інноваційної та інвестиційної діяльності та беручи за основу комплексний підхід взаємодії інновацій, які більшою мірою пов'язані з оновленням, інвестиціями, що пов'язані з вкладеннями. Інвестиційно-

інноваційну діяльність розглянемо як складну динамічну систему, що ґрунтується на комплексі фінансово-економічних важелів і стимулів, яка поєднує технологічні процеси та форми організації виробництва на основі найновіших досягнень науки і техніки із формами їх багатостороннього фінансування. Основним завданням інвестиційно-інноваційної діяльності є пошук та ефективне використання фінансових ресурсів для доведення наукових, технічних ідей і розробок до конкретної продукції та технології, що мають попит на ринку.

Уточнюючи поняття “інноваційний процес”, який не закінчується першою появою на ринку нового продукту, послуги чи доведенням до проектної потужності нової технології, не переривається після впровадження, бо в міру поширення новинка удосконалюється і набуває нових споживчих властивостей. Інноваційний процес здійснюється в тісному взаємозв’язку із ринковим середовищем. Його напрям, темпи, цілі залежать від соціально-економічних умов, в яких він функціонує і розвивається. Це дозволить на мікрорівні обрати правильну стратегію розвитку підприємства - інноватора, яка залежить від домінуючого типу інновацій; побудувати економічні механізми та організаційні форми управління, змодельовати поведінку підприємства щодо реалізації своєї інноваційної продукції на ринку. На макрорівні – сформулювати ефективну соціально-економічну політику держави стосовно оптимального використання традиційних і пошуку нових, альтернативних джерел створення і фінансування інноваційних проектів, розробки стратегії інноваційного розвитку України, прискорення науково-технічного прогресу й забезпечення високих темпів економічного зростання.

Аналізуючи інвестиційно-інноваційну діяльність виділимо основні механізми та інструменти її забезпечення як цілісної системи, з огляду на:

1) структуру системи національної економіки, яка включає державні важелі впливу, суб’єктів господарювання (зокрема підприємницького сектора), фінансовий ринок держави, міжнародний фінансовий ринок;

2) взаємозв'язки між окремими елементами та методами забезпечення в межах перерахованих вище ланок системи;

3) обґрунтування необхідності інвестиційно-інноваційної діяльності як фундаментального напрямку забезпечення розвитку інноваційної моделі української економіки.

Беручи такий підхід за основу, суттєвим стало виокремлення передумов, що зумовлюють як сам процес інвестиційно-інноваційної діяльності, так і його результати, врахування яких при виборі джерела та форми фінансування інвестиційно-інноваційної діяльності дозволило визначити основні завдання системи фінансування, а саме: створення необхідних умов для швидкого та ефективного впровадження технічних новинок у всіх ланках національної економіки, забезпечення її структурно-технічної перебудови; збереження і розвиток стратегічного науково-технічного потенціалу у пріоритетних напрямках економіки; створення необхідних матеріальних умов для збереження кадрового потенціалу науки і техніки.

Таким чином, вибір способів фінансування інвестиційно-інноваційної діяльності слід проводити з урахуванням притаманних інноваціям класифікаційних ознак, а саме: типу інновацій, сфер впливу, глибини і масштабності впровадження в економіці країни, ступеня новизни, джерела ідеї, виду новинки та способу заміщення існуючих аналогів, які зображено на рисунку 1.1.

Джерелами інвестицій, згідно закону «Про інвестиційну діяльність» [4], виступають:

1) Власні фінансові кошти - прибуток, накопичені амортизаційні відрахування, суми виплачувані страховими органами у вигляді відшкодування за збиток, інші види активів – основні фонди, земельні ділянки, промислова власність.

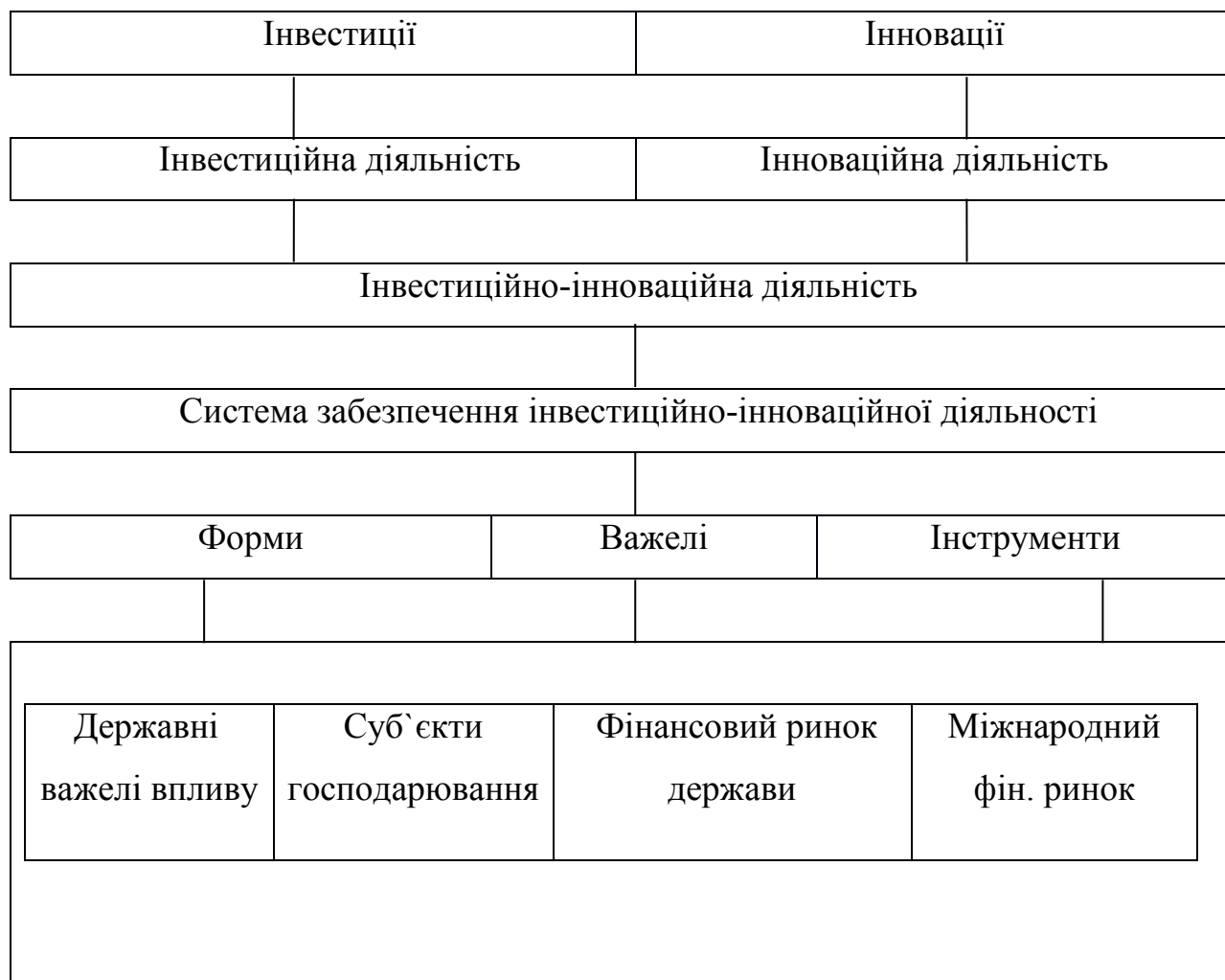

Рисунок 1.1 - Система забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств

2) Залучені фінансові кошти – засоби від продажу акцій, добродійні і інші внески, засоби, що виділяються вищестоящими холдинговими і акціонерними компаніями, промислово – фінансовими групам на безповерненій основі.

3) Позичкові кошти – банківські і бюджетні кредити, що надаються на основі повернення, кредити іноземних інвесторів, облігаційні позики, кредити інших інституційних інвесторів (інвестиційні фондів і компаній, страхових суспільств, пенсійних фондів), векселі і інші засоби.

4) Бюджетні інвестиційні асигнування.

5) Безоплатні та благодійні внески, пожертвування організацій, підприємств і громадян.

Перші дві групи джерел утворюють власний капітал суб'єкта інвестицій. Суми, які надійшли зовні, не підлягають поверненню. Третя група джерел утворює позиковий капітал суб'єкта інвестицій. Ці засоби необхідно повернути на заздалегідь обумовлених умовах (у встановлені терміни і з виплатою відсотків за користування) [9].

Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» [4], інвестиції визначаються як всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької діяльності, в результаті якої може бути отримано прибуток або досягнуто соціальний ефект.

Джерелом приросту капіталу і головною метою здійснення інвестицій є отриманий від них прибуток. Залежно від перебігу у часі процесів вкладення коштів і отримання прибутку від інвестицій виділяють три можливі форми:

- послідовний перебіг процесів: прибуток може бути отримано одразу після вкладення інвестицій у повному обсязі;
- паралельний перебіг процесів: прибуток може бути отриманий вже після введення першої черги об'єкта;
- інтервальний перебіг процесів (як у випадку інвестицій у фондові інструменти).

Залежно від виду вкладених інвестиційних ресурсів інвестиції об'єктами інвестицій можуть бути [4]:

- основні фонди і оборотні кошти;
- цінні папери (крім векселів);
- цільові грошові вклади;
- науково-технічна продукція;
- інтелектуальні цінності;
- інші об'єкти власності;
- майнові права.

За формою одержання доходу інвестиції можна класифікувати на такі,

що приносять матеріальні вигоди (грошові доходи, зменшення ризику, вихід на нові ринки збуту) і такі, що забезпечують соціальні вигоди (підвищення престижу підприємства, поліпшення умов праці та стану навколишнього середовища) [10].

Важливо також виділити форми інвестування інноваційної діяльності, які поділяються на 5 груп:

- державне (комунальне) інвестування, що здійснюється органами державної влади або органами місцевого самоврядування за рахунок бюджетних коштів та інших коштів відповідно до закону;
- комерційне інвестування, що здійснюється суб'єктами господарювання за рахунок власних або позикових коштів з метою розвитку бази підприємництва;
- соціальне інвестування, що здійснюється в об'єкти соціальної сфери та інших невиробничих сфер;
- іноземне інвестування, що здійснюється іноземними юридичними особами або іноземцями, а також іншими державами;
- спільне інвестування, що здійснюється суб'єктами України разом з іноземними юридичними особами чи іноземцями [6].

В умовах ринкової економіки особливого значення для підприємства набувають проблеми інвестиційного проектування. Це обумовлено тим, що інвестиції пов'язані з ефективним функціонуванням та розвитком підприємства, а від того, наскільки правильно організоване управління інвестиційною діяльністю підприємства залежить ефективність виробничо – фінансової діяльності. Великий попит на інвестиції обумовлює необхідність розширення сфер діяльності підприємств, їхню диверсифікацію з метою підвищення прибутковості. Сьогодні на інвестиційну діяльність підприємства та її ефективність впливає ряд чинників. В умовах нестабільного зовнішнього середовища національної економіки велике значення набувають зовнішні фактори впливу (політична криза, інфляція, нестабільність національної валюти, необхідність структурної перебудови), тому підприємству край

необхідно урахувати ці негативні моменти, що зменшують інвестиційні можливості підприємства.

У сучасних умовах в економічній літературі наведено різні тлумачення категорії «інвестиційний проект». У найбільш загальному тлумаченні проект – це загальним чином оформлена пропозиція про зміни у діяльності підприємства, що направлено на досягнення визначеної мети.

Пересада А. А. наводить таке поняття інвестиційного проекту – «інвестиційний проект – це обмежена за часом цілеспрямована зміна системи зі встановленими вимогами до якості результатів, можливими межами витрат коштів та ресурсів і специфічною організацією з його розробки та реалізації» [11].

Федоренко В. Г. розглядає інвестиційний проект як «викладення цілей та особливостей конкретного інвестування й обґрунтування його доцільності» [12].

Український економіст Бланк І. А. тлумачить інвестиційний проект як основний документ, що визначає необхідність здійснення реального інвестування, у якому у загальноприйнятій послідовності розділів викладено основні характеристики проекту та фінансові показники, пов'язані з його реалізацією [13].

Таким чином, інвестиційний проект – це комплект документів, у яких відображено конкретні цілі інвестиційної діяльності та визначено комплекс дій, щодо їх досягнення. При цьому слід зазначити, що у широкому розумінні інвестиційний проект – це не просто комплект документів, це сукупність дій, а саме прогнозування попиту на продукцію, планування обсягу виробництва, визначення вартості основних та оборотних активів, собівартості продукції, введенням в експлуатацію об'єкту інвестування, оцінкою ефективності інвестиційної діяльності тощо.

Розробка та реалізація інвестиційного проекту, особливо виробничого проходить тривалий шлях від ідеї до будівництва та експлуатації об'єкта. Цей період, як правило, називається життєвим циклом інвестиційного

проекту, що охоплює три етапи:

1) Передінвестиційні дослідження до остаточного прийняття інвестиційного рішення: визначення інвестиційних можливостей; аналіз альтернативних варіантів та остаточний вибір проекту; попереднє техніко – економічне обґрунтування; розробка техніко – економічного обґрунтування; дослідницьке забезпечення проекту.

2) Інвестиційний етап: проведення узгоджень; укладання контрактів; розробка проектно – кошторисної документації; будівництво, реконструкція або переоснащення; забезпечення керівника проекту; витрати на авторський нагляд і контроль; підготовка експлуатаційних кадрів; пусконаладжувальні роботи.

3) Експлуатаційний етап: введення в експлуатацію; доведення до проектної потужності; витрати на підтримання діючих потужностей; витрати на оновлення основних фондів.

Інвестиційне проектування представляється важливим елементом інвестиційного процесу. Це пов'язано насамперед з тим, що воно здійснюється перед початком інвестування, тобто на етапі передінвестиційних досліджень. На цьому етапі підприємство ще може відказатися від інвестування у разі неефективності майбутнього вкладення, або скоригувати показники фінансові, технічні, технологічні та інші показники проекту. У разі обґрунтування доцільності інвестування підприємство переходить до другого етапу інвестиційного процесу – інвестиційного.

Традиційний проект складається з трьох складових частин: технологічної частини, будівельної частини та техніко – економічної частини. При інвестиційному проектуванні слід використовувати наукові підходи до розробки інвестиційних проектів, а також новітні досягнення у науково – технічній сфері.

Сучасний інвестиційний проект повинен відповідати таким вимогам: наукове обґрунтування, реалізуємість проекту, можливості щодо

реструктуризації та перепрофілювання, ефективність проекту.

Кожен інвестиційний проект має конкретну спрямованість і з найбільшою ефективністю може бути реалізований у тих регіонах, де для цього є найкращі умови. Тому важливу роль у процесі обґрунтування стратегії інвестиційної діяльності компаній і фірм грає оцінка і прогнозування інвестиційної привабливості регіонів [14].

Правильно організоване інвестиційне проектування дозволяє розробляти та впроваджувати у діяльність підприємства інвестиційні проекти, що відповідають сучасним вимогам ринку. Інвестиційний проект, який розроблено відповідно до міжнародних вимог, ефективність якого розраховано з використанням сучасних методів оцінки доцільності інвестування, допоможе підприємству у плануванні майбутньої діяльності та застереже від невігідних вкладень [15].

1.2 Види і напрямки інноваційної та інвестиційної діяльності

Важливим етапом вивчення інновацій є їх класифікація за низкою певних ознак. Класифікаційна ознака являє собою відмінну властивість даної групи інновацій, її головну особливість [16, с. 20].

Класифікація інновацій за базовими ознаками та іншими характеристиками використовується під час прийняття управлінських рішень щодо інвестування нововведень. Світ інновацій дуже різноманітний, тому існує багато підходів до класифікації інновацій.

Серед підходів до класифікації інновацій найпоширенішим тепер вважається розподіл їх за змістом та сферою застосування. На основі цього критерію вирізняються великі групи інновацій.

Технологічні — нові технології виробництва старих чи нових продуктів, упровадження інформаційних систем, нових джерел енергії. Технологічні нововведення — це зміни перш за все в засобах і методах організації виробництва.

Продуктові — створення нових товарів, що споживаються у сфері виробництва (засоби виробництва) чи у сфері споживання (предмети споживання).

Організаційно-управлінські — нові методи й форми організації всіх видів діяльності підприємства та їх об'єднань: нові методи управління персоналом, системи стратегічного планування, прогнозування, моделювання процесів виробництва, постачання, збуту, нові організаційні структури.

Економічні — нововведення у фінансовій та бухгалтерській сферах діяльності, мотивації та оплати праці, оцінка результатів діяльності.

Соціальні — нові форми активізації людського чинника, включаючи процес зміни умов праці, культурних, екологічних та політичних аспектів, зміна способу життя в цілому.

Юридичні — нові нормативно-правові документи, що визначають та регулюють усі види діяльності підприємств, організацій та фізичних осіб, створюючи відповідні умови для розвитку. Деякі автори відносять юридичні інновації до соціальних.

Основною ознакою класифікації інновацій є, як правило, новизна інновації, її сутність, а також вплив на економічні та соціальні процеси. За ознакою новизни інновації поділяються на нові для галузі у світі (світова новизна), нові для галузі в країні, нові для підприємства (групи підприємств). Перші — це інновації абсолютної новизни, які не були ще відомі і які в разі значного поширення стають радикальними нововведеннями. Абсолютна новизна фіксується за відсутності аналогів цієї інновації на міжнародному ринку. Нові для галузі чи підприємства — це інновації з частковою новизною одного або кількох елементів уже відомого товару через зміну функцій і характеристик існуючого продукту або процесу.

За ознакою економічної значущості інновації поділяються на базисні, поліпшуючі (інтегруючі) та псевдоінновації.

Базисні інновації — це інновації, в основі розробки яких лежать нові фундаментальні наукові досягнення, що вможливають створення нових систем

машин, технологій, обладнання. Базисні інновації є передумовою виникнення нових галузей виробництва, перебудови суміжних виробництв, створення нових ринків.

Інтегруючі (комплексні) — це інновації, що створені за рахунок використання (інтегрування) оптимального набору (комплексу) раніше накопичених і перевірених у світовій практиці наукових досягнень (знань, технологій, обладнання та ін.). Особливістю інтегруючих інновацій є їх створення за потребою ринку і вибір, а не розроблення науково-технічних засобів для їх реалізації. Тому такі інновації називають ще поліпшувочими. Цей вид інновацій сприяє розвитку й повнішому задоволенню існуючих потреб і реалізації нових поколінь товарів (послуг).

Псевдоінновації характеризуються дуже незначними змінами порівняно з попередніми виробами і скоріше є проявами реклами та моди. Псевдоінновації спрямовані на часткове покращання елементів товару без зміни їх базової конструкції та структури. Це в основному інновації з маркетинговою домінантою.

Необхідно зазначити, що межа між зазначеними інноваціями розмита і поліпшувачі нововведення часто призводять до псевдоінновацій [1].

Балабанов І.Т. класифікує інновації за ознаками їх галузевого призначення: інновації в існуючих галузях; інновації, які створюють нові галузі; інновації, що виникають в інфраструктурних галузях: транспорті, зв'язку, освіті, соціальній сфері та ін. [16].

Ю. Бажал пропонує здійснювати класифікацію інновацій за такими ознаками:

1) За типом — продуктові, технологічні, сировинні, організаційні, збутові та інфраструктурні.

2) За новизною місця впровадження — нова галузь (нове виробництво), існуюча галузь (існуюче виробництво).

3) За інноваційною функцією — базові, поліпшувачі та псевдоінновації.

На погляд В. Г. Мединського, класифікувати інновації необхідно за

такими ознаками:

- ступінь впливу на зміни;
- рівень розробки та поширення;
- ступінь новизни та глибина змін;
- масштаб інноваційних процесів;
- сфера впровадження та поширення;
- роль у відтворюючому процесі;
- зміст, а також сфера застосування;
- спрямованість дії.

На рисунку 1.2 наводиться класифікація інновацій за вказаними ознаками.

Наведені класифікації свідчать про те, що процеси нововведень усеосяжні та різні за своїм характером. Отож форми організації нововведень, масштаби і засоби впливу на економіку та методи оцінки їх ефективності також мають бути різноманітними [17].

Інноваційна діяльність передбачає інвестування наукових досліджень і розробок, спрямованих на здійснення якісних змін у складі продуктивних сил, прогресивних міжгалузевих структурних зрушень, розробки і впровадження нових видів продукції і технологій.

В п.2 ст.327 ГКУ визначено такі напрямки інноваційної діяльності, як:

- проведення наукових досліджень і розробок, спрямованих на створення об'єктів інтелектуальної власності, науково-технічної продукції;
- розробка, освоєння, випуск і розповсюдження принципово нових видів техніки і технологій;
- про призначених для поліпшення соціального й екологічного стану;
- технічне переозброєння, реконструкція, розширення, будівництво зробка і впровадження нових ресурсозберігаючих технологій,

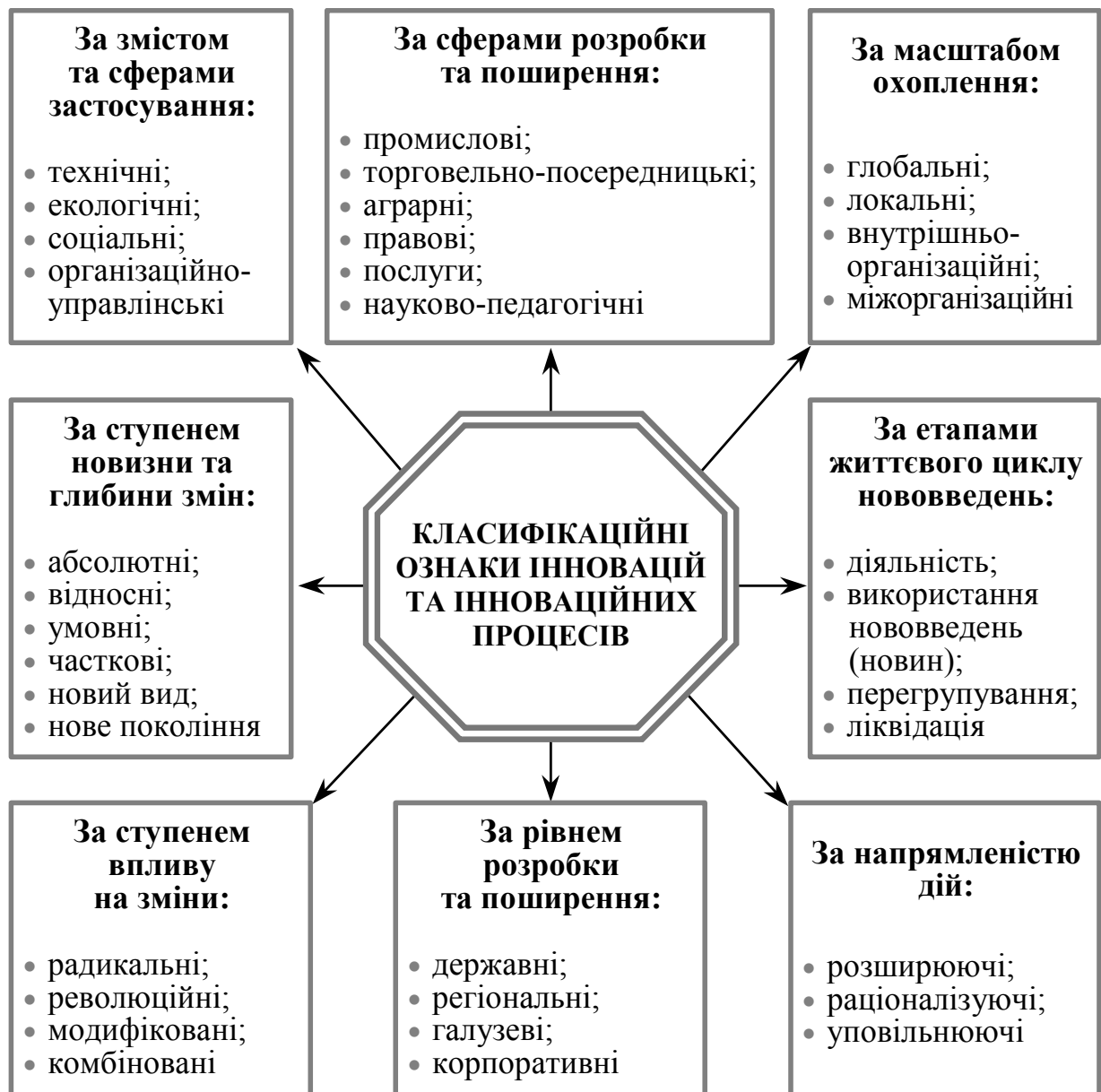

Рисунок 1.2 - Класифікаційні ознаки інновацій та інноваційних процесів за
В. Г. Мединським [17]

нових підприємств, здійснювані вперше як промислове освоєння виробництва нової продукції або впровадження нової технології.

Разом з тим слід зауважити, що інвестування відтворення основних фондів і приросту матеріально-виробничих запасів здійснюється як капітальні вкладення.

Відповідно до Закону України ст.2 «Про пріоритетні напрями

інноваційної діяльності в Україні» від 16.01.2003 р. №433-IV, пріоритетними напрямками інноваційної діяльності з України є науково, економічно і соціально обґрунтовані та законодавчо визначені напрями інноваційної діяльності, спрямовані на забезпечення по треб суспільства у високотехнологічній, конкурентоспроможній, екологічно чистій продукції, високоякісних послугах та збільшення експортного потенціалу держави. Вони складаються із стратегічних та середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності:

- стратегічні пріоритетні напрями інноваційної діяльності розраховані на тривалу перспективу (не менше 10 років) і є найважливішими напрямками інноваційної діяльності щодо забезпечення соціально-економічного зростання держави і поліпшення ефективності господарювання суб'єктів підприємницької діяльності. Вони розроблені на основі науково-прогнозного аналізу світових тенденцій соціально-економічного та науково-технологічного розвитку з урахуванням можливостей вітчизняного інноваційного потенціалу;

- середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності розраховані на реалізацію протягом найближчих 3-5 років напрямів інноваційного оновлення промислового, сільськогосподарського виробництва та сфери послуг щодо освоєння випуску нових наукоємних товарів та послуг з високою конкурентоспроможністю на внутрішньому та (або) зовнішньому ринках.

Середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності формуються в рамках стратегічних пріоритетних напрямів інноваційної діяльності на основі новітніх досягнень вітчизняної і світової науки, аналізу кон'юнктури світового і внутрішнього ринків та ресурсних можливостей держави. За своїми масштабами, направленістю та специфікою реалізації середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності можуть бути пріоритетними напрямками інноваційної діяльності загальнодержавного, галузевого або регіонального рівнів [6].

Поряд з пріоритетними напрямками інноваційної діяльності слід

виділити також напрями інвестиційної діяльності. До основних напрямів інвестицій належать:

- вкладення коштів у рухоме і нерухоме майно (будівництво виробничих будівель, споруд, об'єктів соціальної сфери, придбання техніки, обладнання, устаткування, поповнення оборотних фондів тощо);
- придбання акцій, облігацій, інших цінних паперів, цільові грошові (банківські) вклади; придбання або створення нематеріальних активів (науково-технічна продукція, «ноу-хау», інтелектуальні цінності, майнові права, тощо);
- придбання часток у капіталі інших підприємств та цілісних майнових комплексів (дочірніх підприємств, інших господарських одиниць).

У сучасних умовах розвитку економічних процесів в Україні інвестиції відіграють значну роль як на макро-, так і на мікрорівні, і виконують ряд найважливіших функцій, без яких неможливий нормальний розвиток економіки будь-якої держави. Різні види інвестицій мають різне відносне значення як для функціонування підприємства так і для країни в цілому. Інвестування залежно від об'єктів вкладання коштів, характеру участі в інвестуванні, періоду інвестування, форм власності інвесторів, регіональної ознаки має особливості, які є основою різних типів класифікації інвестиційного процесу.

Інвестиції класифікуються за такими ознаками:

1) За об'єктами вкладання коштів (майна) розрізняють інвестиції реальні та фінансові. Під реальними інвестиціями розуміють вкладання коштів (майна) у реальні активи – матеріальні та не матеріальні (іноді інвестиції в нематеріальні активи, що пов'язані з науково – технічним прогресом, характеризують як інноваційні). Фінансові інвестиції – це вкладання коштів у фінансові інструменти (активи), серед яких превалюють цінні папери.

2) За характером участі в інвестуванні розрізняють інвестиції прямі і непрямі. Пряме інвестування здійснюють інвестори, які безпосередньо

добирають об'єкти інвестування та вкладають в них кошти (майно, активи). Як правило, інвестори добре обізнані з об'єктом інвестування і знають механізми інвестування. Непрямі інвестиції здійснюють інвестиційні чи фінансові посередники. Оскільки не всі інвестори мають необхідну кваліфікацію для ефективного добору об'єктів інвестування та управління інвестиціями, то певна їх частина купує цінні папери, які випускають інвестиційні та фінансові посередники. Зібрані кошти посередники вкладають у найефективніші, на їхній погляд, об'єкти інвестування, керують ними, а потім розподіляють одержаний прибуток між своїми клієнтами – інвесторами.

3) За періодом інвестування інвестиції поділяють на коротко – і довгострокові. Короткострокові інвестиції здійснюють на період до одного року. До них належать короткострокові депозитні вклади, придбання короткострокових ощадних сертифікатів. Довгострокові інвестиції здійснюють на період понад рік. Великі інвестиційні компанії розподіляють їх на чотири види: до двох років; від двох до трьох років; від трьох до п'яти років; понад п'ять років.

4) За формами власності інвесторів розрізняють інвестиції приватні, державні, іноземні та спільні. Приватні інвестиції здійснюють фізичні особи, а також юридичні особи з приватним капіталом, державні – державні та місцеві органи влади, державні (казенні) підприємства з бюджетних і позабюджетних фондів, власних і позичкових коштів, іноземні – фізичні та юридичні особи іноземних держав, спільні – суб'єкти певної держави та іноземних держав.

5) За регіональною ознакою розрізняють інвестиції в державні та поза її межами. Внутрішні інвестиції здійснюють в об'єкти інвестування в межах держави, а іноземні – поза її межами. До іноземних інвестицій належить також придбання різних фінансових інструментів інших держав – акції іноземних компаній, облігацій інших держав тощо [9].

Як свідчить світовий досвід, визначення національних пріоритетних

напрямів розвитку науки і технологій складається з трьох взаємозалежних процесів: формування головної стратегічної мети держави, облік загальноновизнаних світових пріоритетів та відображення національних особливостей, специфіки країни. Урахування досвіду розвинених країн у той час, коли Україна перебуває на шляху пошуку підходів та інструментів, що змогли б забезпечити стійкий економічний розвиток, має надзвичайно велике значення.

Одна з нових концепцій розвитку бізнесу і управління базується на системі реінжинірингу бізнес-процесів (РБП), створеній в 90-х роках ХХ ст. і прийнятої на озброєння багатьма провідними компаніями світу.

Реінжиніринг бізнес-процесів бере свій початок від двох статей, написаних у 1990 році Хаммером та Давенпортом і Шортом. Хоча самому терміну РБП зовсім небагато років, більшість теорій, на яких він базується, значно старші. У 1980-х роках у багатьох організаціях було впроваджено систему Тотальної якості (Total Quality). Саме ця система була родоначальником ідеї управління процесами. Багато методів системи Тотальної якості змушують по-новому подивитися на роботу і на її мету, і ці методи дають цінну інформацію для управління бізнес-процесами. Це такі методи: метод аналізу процесів, внутрішньофірмова оцінка діяльності, аналіз сприйняття процесів, управління якістю процесів. Усі вони відіграють важливу роль у будь-якому масштабному проекті з реінжинірингу бізнес-процесів.

Родоначальником терміна «реінжиніринг» вважається Майкл Хаммер, який у співавторстві з Дж. Чимпі випустив книгу: «Реінжиніринг корпорації: маніфест для революції в бізнесі». За його визначенням, реінжиніринг — це фундаментальне переосмислення і радикальна зміна рішень про ділові процеси з метою досягнення покращень у критично важливих показниках діяльності, таких як витрати, якість, обслуговування [17].

Отже, реінжиніринг звичайно представляють як фундаментальне переосмислення і радикальну перебудову бізнесу з метою поліпшення таких

важливих показників, як вартість продукції, якість продукції, рівень сервісу, фінансовий стан фірми, маркетинг, побудова інформаційних систем та ін.

Реінжиніринг застосовується в трьох основних ситуаціях. По-перше, в умовах, коли фірма знаходиться в стані глибокої кризи. Ця криза може виражатись у явно неконкурентному рівні витрат на виробництво, різкому зниженні попиту на продукцію фірми і т.п. По-друге, в умовах, коли сучасне положення фірми може бути визнано задовільним, однак прогнози її діяльності є несприятливими. Фірма зіштовхується з небажаними для себе тенденціями у сфері конкурентоспроможності, прибутковості, рівня попиту на продукцію і т.д. По-третє, реалізацією можливостей реінжинірингу займаються благополучні, швидкозростаючі та агресивні організації. Їх завдання полягає у прискореному нарощування відриву від найближчих конкурентів і створенні унікальних конкурентних переваг.

Процес реінжинірингу можна підрозділити на такі основні етапи:

1) формується бажаний (необхідний з точки зору майбутнього виживання і розвитку) образ фірми. Формування майбутнього образу відбувається в рамках розробки стратегії фірми, її основних орієнтирів і способів їх досягнення;

2) створюється модель реального або існуючого бізнесу фірми. Цей етап називають ретроспективним, або зворотним, реінжинірингом. Тут відтворюється система дій, робіт, за допомогою яких компанія реалізує існуючі цілі. Проводиться детальний опис і документація основних операцій компанії, оцінюється їх ефективність. Для створення моделі існуючого бізнесу використовуються результати аналізу організаційного середовища, дані контролінгу. Визначаються процеси, які потребують докорінної перебудови;

3) розробляється модель нового бізнесу. Відбувається перепроєктування поточного бізнесу – прямий реінжиніринг.

4) впровадження моделі нового бізнесу в господарську реальність фірми. Всі елементи нової моделі втілюються на практиці. Тут важливим є

вміле стикування і перехід від старих процесів до нових так, щоб виконавці процесів не відчували трудового дискомфорту, а тим більше не переживали стану робочого стресу.

Наполегливу роботу, спрямовану на виконання реінжинірингу бізнес-проектів, повинні вести працівники підприємства, безпосередньо зайняті реінжиніринговою діяльністю, яку зображено на рисунку 1.3.

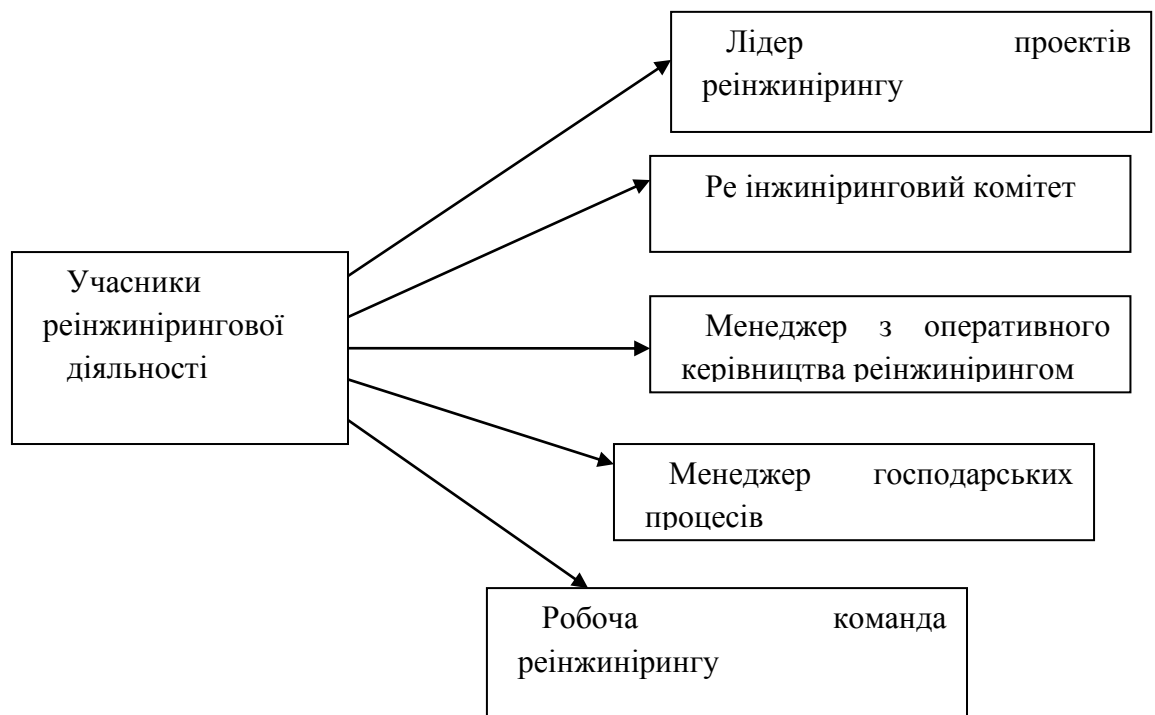

Рисунок 1.3 - Учасники реінжинірингової діяльності

Розуміння керівництвом підприємства або окремими виконавцями певних робіт, потреби докорінних змін безпосередньо викликає виникнення реінжиніринг-ініціативи (рисунок 1.4).

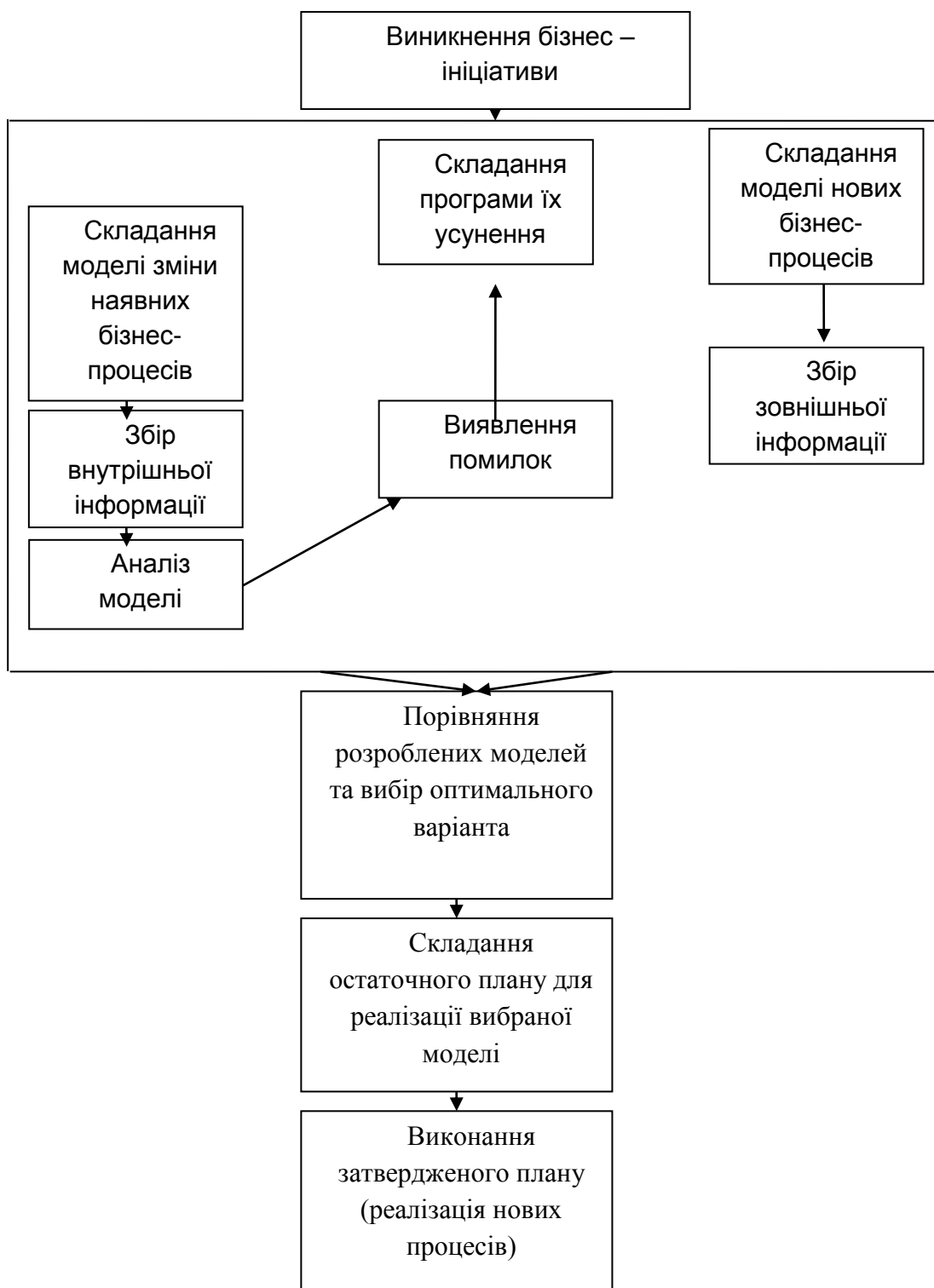

Рисунок 1.4 - Виникнення бізнес-ініціативи

Згідно з вимогами часу основою стратегічного курсу розвитку України, її визначальними пріоритетами мають стати розробка й реалізація державної політики, спрямованої на структурну модернізацію господарського комплексу, якнайшвидший його перехід на інноваційний шлях розвитку і

становлення України як високотехнологічної держави.

Мета державного регулювання на кожному історичному етапі розвитку економіки залежить від багатьох обставин і, в першу чергу, від ступеня загального розвитку економіки. Класичний набір цілей державного регулювання економічно розвинених країн передбачає наступні складові:

- економічне зростання,
- повну зайнятість;
- економічну ефективність;
- економічну свободу;
- справедливий розподіл доходів;
- економічну забезпеченість;
- збалансованість зовнішньоекономічних відносин.

Для України необхідно виділити пріоритетну економічну мету, яка б відповідала новостворюваному ринковому механізму господарювання й відображала національні інтереси. Цю мету можна деталізувати відповідно до напрямів реалізації економічної політики держави. Так, наприклад, для розвитку виробництва слід використовувати інструменти структурного та інвестиційного регулювання, для оздоровлення фінансового стану економіки мають використовуватися інструменти фінансово-бюджетного та грошово кредитного регулювання. Розробка системи державного регулювання включає також визначення найважливіших соціальних, економічних та інших цілей і завдань на перспективу, в т. ч. соціальних орієнтирів, основних пропорцій і структурних зрушень, а також найбільш ефективної соціально-економічної політики, яка сприяє їхній реалізації. При цьому визначення економічної мети має здійснюватись для країни в цілому, окремих її регіонів, сфер економіки, територіально-виробничих формувань, виходячи з нагальної необхідності задоволення потреб суспільства, наявних ресурсів і визначених пріоритетів розвитку.

Згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність», головною метою державної інноваційної політики є створення соціально-економічних,

організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва й реалізації нових видів конкурентоздатної продукції [18].

Здійснення успішного підприємництва чи окремих бізнес-процесів на сьогоdnішньому етапі функціонування вітчизняних підприємств неможливе без розробки і впровадження новацій в процеси виробництва, управління, планування господарської діяльності тощо. Тому цілком справедливим є висновок відносно до безпосередньої залежності ефективності підприємства від результатів науково-технічного прогресу (НТП). А як відомо, всі досягнення НТП ґрунтуються на інноваційній діяльності.

Правове регулювання інноваційної діяльності на підприємстві регламентоване Господарським кодексом України (глава 34). Так, відповідно до ст.325 ГКУ під інноваційною діяльністю у сфері господарювання слід розуміти діяльність учасників господарських відносин, що здійснюється на основі реалізації інвестицій з метою виконання довгострокових науково-технічних програм з тривалими строками окупності витрат і впровадження нових науково-технічних досягнень у виробництво та інші сфери суспільного життя.

Правовою основою формування та реалізації інноваційної діяльності є Конституція України, Закони України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», «Про інноваційну діяльність», «Про наукову і науково-технічну експертизу», «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків», інші закони України, Концепція науково-технологічного та інноваційного розвитку України [6, с 339].

Так відповідно до ст. 328 Господарського Кодексу України держава

здійснює регулювання інноваційної діяльності шляхом:

- визначення інноваційної діяльності як необхідної складової інвестиційної та структурно – галузевої політики;
- формування і забезпечення реалізації інноваційних програм та цільових проектів;
- створення економічних, правових та організаційних умов для забезпечення державного регулювання інноваційної діяльності;
- створення та сприяння розвитку інфраструктури інноваційної діяльності.

Держава також має здійснювати контроль за інноваційною діяльністю суб'єктів господарювання та інших учасників господарських відносин, нагляд за її відповідністю вимогам законодавства і державним інноваційним програмам. Законом можуть бути передбачені галузі чи об'єкти інноваційної діяльності, в яких обмежується чи забороняється використання іноземних інвестицій [6].

Регулювання умов інноваційної діяльності здійснюється через систему податків, проведення амортизаційної політики, надання фінансової допомоги у вигляді дотацій, субсидій, субвенцій на розвиток окремих регіонів, галузей, виробництв; проведення кредитної політики; через державні норми та стандарти; антимонопольні заходи; регулювання сфер і об'єктів інвестування інновацій; регулювання фінансових інвестицій. Розглянемо найважливіші із засобів регулювання інноваційної діяльності:

1) Закони і законодавчі акти. Однією з найважливіших економічних функцій держави в ринковій економіці є створення правової основи її функціонування. Насамперед це прийняття законів і правил, що регулюють економічну діяльність, а також контроль за їх виконанням. Створюючи законодавчу базу, держава встановлює юридичні принципи функціонування економіки, виконувати які зобов'язані всі суб'єкти економічної діяльності. До числа таких правил належать закони, законодавчі й нормативні акти, які захищають права власності, визначають форми підприємництва, умови

функціонування підприємств, їхні взаємозв'язки між собою та державою. Правове регулювання розвитку економіки України здійснюється шляхом прийняття Верховною Радою України законів і законодавчих актів, видання указів Президента, нормативних актів Уряду, Національного банку України (постанов, розпоряджень), а також розроблення механізму їхньої реалізації й контролю за їх виконанням.

2) Обсяги і джерела інвестування інновацій. Другим напрямом діяльності держави є безпосередня участь її загальнодержавних, регіональних і місцевих органів у регулюванні обсягів і використання різних джерел інвестування інновацій. Та замість директивного планового управління централізованими капітальними вкладеннями і монополізації функції інвестування ця діяльність має включати розробку довготермінових концепцій розвитку держави та регіонів і виконання конкретних цільових програм, спрямованих на розвиток певних галузей чи виробництв. Здійснення цих програм базується на функції фінансування інноваційної діяльності. У процесі формування ринку відбувається переміщення фінансування від централізованих до децентралізованих джерел.

3) Асигнування і дотації з Державного та місцевих бюджетів Серед засобів впливу держави на процес функціонування економіки важливе місце належить державним асигнуванням і дотаціям, оскільки ключовим моментом у побудові механізму державного регулювання є надійне забезпечення діяльності всіх суб'єктів господарювання. Державні асигнування — це виділення певної суми грошових коштів на фінансування господарських об'єктів, видів діяльності або соціальних програм за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, а також державних позабюджетних фондів.

4) Норми і нормативи. Норми і нормативи як один із важливих засобів державного регулювання використовуються як базовий елемент при розробці територіальних планів, а також при обґрунтуванні варіантів розвитку країни в цілому. Система норм і нормативів включає: соціально-економічні норми й

нормативи; норми та нормативи розвитку матеріальної бази й соціальної інфраструктури; економіко-екологічні.

5) Ціноутворення. За умов виходу економіки України з кризового стану великого значення набуває такий засіб державного втручання, як цінове регулювання. Ціна, як відомо, — це грошовий вираз вартості товарів, послуг, ресурсів. У ринковій економіці ціна є найбільш поширеною економічною категорією. Вона виступає загальним регулятором процесу суспільного відтворення, вплив якого на діяльність господарюючих суб'єктів доповнюється іншими регуляторами, що їх застосовує держава (податками, процентними ставками, валютним курсом, дотаціями).

6) Ставки податків і пільги з оподаткування. Основним важелем, найважливішим засобом державного впливу на соціально-економічний розвиток країни та на інноваційні процеси є податки та податкові пільги. Саме податки, як засвідчує економічна історія, завжди використовувалися державою як найдієвіший засіб регулювання економічних процесів. Податки є складовою фіскальної політики держави: вирішення тих або інших економічних проблем через державний бюджет завдяки певній системі оподаткування та урядових видатків.

7) Відсотки за кредит і державні гарантії. Найважливішою сферою державного впливу є грошово-кредитні відносини, оскільки вони є стержнем усієї економічної системи, незалежно від ступеня розвитку приватного сектора. Держава навіть за умов ринкової економіки надає великого значення контролю за формуванням і використанням національних кредитних ресурсів. Останні утворюються в процесі суспільного відтворення — формування розподілу й перерозподілу валового внутрішнього продукту. За своєю сутністю кредитні відносини є грошовим виразом, грошовою формою виробничих відносин, важливим наслідком функціонування економіки і, водночас, необхідним, безумовним джерелом її розвитку.

8) Державні замовлення і закупівлі. Ефективними регуляторами прямої дії на виробництво є державне замовлення й державні закупівлі. Оскільки

економічна роль держави полягає у забезпеченні загальнодержавних потреб та захисту інтересів соціально незахищених груп населення, державним замовленням як інструментом державного регулювання формуються завдання на виготовлення, поставку промислової, спеціальної та сільськогосподарської продукції, продовольчих і непродовольчих товарів народного споживання, виконання робіт і надання послуг за номенклатурою і в обсягах, що забезпечують реалізацію державних та міждержавних цільових програм, виконання міжурядових угод і створення державних резервів.

9) Мито і митні податки. Велике значення для відновлення економіки України на сучасному етапі має дотримання методами державного регулювання водночас відкритості економіки й її економічної безпеки. При вирішенні цієї проблеми державний механізм спирається на такі засоби регулювання, як мито й митні податки. Мито — це податки, які встановлюються на імпорتنі, а в окремих випадках — і на експортні товари. Держава використовує мито для одночасного вирішення двох основних завдань: спираючись на фіскальне мито, держава запроваджує його, як правило, щодо тих товарів, які не виробляються підприємствами України. Метою задіяння такого мита є забезпечення державного бюджету податковими надходженнями.

10) Ліцензії і квоти. До стаціонарних засобів державного регулювання можна віднести ліцензування, квотування, стандартизацію та експертизу інвестиційних проектів. Це прямі засоби впливу держави на інвестиційну діяльність, оскільки за їхньої реалізації держава бере безпосередню участь у непрямих засобах.

11) Підтримка інфраструктури утворень. Перед нашою країною стоїть завдання розвитку ринкової інфраструктури у вигляді нових елементів господарського механізму, яка б забезпечувала кваліфіковане обслуговування вітчизняних й іноземних інвесторів. До їх переліку входять кредитні інституції, які є суб'єктами інноваційно-інвестиційної діяльності. Створення широкої мережі банківських установ — одна з обов'язкових умов

активізації інновацій. Банківські установи мають здійснювати кредитування проектів на основі їхньої ретельної оцінки та відбору й виконувати функції інформаційного обслуговування і консультації з питань ефективного інвестування, самостійно здійснювати інноваційну діяльність. Важливим елементом тут є створення фондових бірж, інвестиційних фондів й інвестиційних компаній, які мають забезпечити створення й функціонування фондового ринку. Великого значення для ефективного здійснення інноваційної діяльності набувають страхові компанії, які повинні надавати необхідний комплекс страхових послуг. Підвищується потреба в послугах консалтингових фірм, які виконують інформаційні та проектні роботи. В Україні значна увага приділяється створенню інноваційної інфраструктури, але гостро стоїть питання її розвитку і вдосконалення [19].

Сьогодні держава гарантує суб'єктам інноваційної діяльності:

- підтримку інноваційних програм і проектів, спрямованих на реалізацію економічної та соціальної політики держави;
- підтримку щодо створення та розвитку суб'єктів інфраструктури інноваційної діяльності;
- охорону та захист прав інтелектуальної власності, захист від недобросовісної конкуренції у сфері інноваційної діяльності;
- вільний доступ до інформації про пріоритети державної економічної та соціальної політики, про інноваційні потреби та результати науково – технічної діяльності, крім випадків, передбачених законом;
- підтримку щодо підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів у сфері здійснення інноваційної діяльності.

Інноваційні проекти, що інвестуються за рахунок Державного бюджету України або місцевих бюджетів, а також проекти, замовниками яких є органи державної влади чи органи місцевого самоврядування, підлягають обов'язковій державній експертизі відповідно до законодавства. Інноваційні проекти, що інвестуються за рахунок інших джерел, підлягають обов'язковій державній експертизі з питань додержання екологічних, містобудівних та

санітарно – гігієнічних вимог. У разі необхідності експертиза окремих інноваційних проектів, що мають важливе народногосподарське значення, може здійснюватися за рішенням Кабінету Міністрів України [6].

1.3 Оцінювання ефективності інноваційних проектів

Інноваційна діяльність передбачає проведення досліджень інвестиційних можливостей проекту, аналіз альтернативних варіантів і попередній вибір, здійснення підготовки конкретного проекту - обґрунтування доцільності інвестування, детальну розробку і експертизу проекту, підведення підсумків та прийняття рішення про вкладення коштів [20, с.74].

В практиці оцінки ефективності інноваційних проектів, здійснюваних вітчизняними підприємствами, домінують запозичені іноземні методики, більш-менш адаптовані до умов вітчизняного товаровиробництва.

В основі розрахунку ефективності будь-якого проекту лежить розрахунок економічного ефекту, ефективності та терміну окупності.

Ефект – це результат від будь-якого заходу, який найчастіше виражається грошовою сумою у вигляді чистого доходу або прибутку. При позитивному значенні він відображає економію витрат, а при негативному - збитки інвестора.

Економічна ефективність — це вид ефективності, що характеризує результативність діяльності економічних систем (підприємств, територій, національної економіки). Основною особливістю таких систем є вартісний характер засобів (видатків, витрат) досягнення цілей (результатів), а в деяких випадках і самих цілей (зокрема, одержання прибутку).

Економічна ефективність визначається як співвідношення результатів і витрат розраховується за формулою (1.1):

$$E = \frac{P}{I}, \quad (1.1)$$

де P – результати, тобто додаткові вигоди, що отримує підприємство в результаті реалізації інвестицій;

I – витрати (інвестиції, додаткові вкладення коштів) на реалізацію на підприємстві заходів, що пропонуються (які принесли вище вказані результати).

Термін окупності - це термін, необхідний для відшкодування початкових інвестицій за рахунок доходів від проекту, під якими розуміється сума чистого прибутку [21]. Інакше кажучи, під терміном окупності розуміють термін, коли (через скільки періодів) сума чистих грошових надходжень (чистого прибутку) від реалізації запропонованих заходів стане рівною витратам, що витрачено на реалізацію даних заходів. Він розраховується за формулою (1.2), що дає приблизне значення терміну окупності:

$$T_o = \frac{I}{\text{ЧП}_{\text{ср}}}, \quad (1.2)$$

де I – це витрати на реалізацію запропонованих заходів по підвищенню ефективності діяльності;

$\text{ЧП}_{\text{ср}}$ – середньорічний чистий прибуток, що отримає підприємство в результаті впровадження заходів, що пропонуються.

До показників, що розраховуються без урахування вартості капіталу, відносять прибутковість продажів (СМ), норму прибутку на інвестиції (SRR), строк окупності інвестицій (PBP), точку беззбитковості (BEP) і точку платоспроможності проекту (CBEP).

1) Прибутковість продажів, комерційна маржа, рентабельність продажів (commercial margin (CM), return on sales (ROS)).

Прибутковість продажів (CM) характеризує ефективність поточних операцій і розраховується як відношення чистого прибутку до виручки від реалізації (SR), тобто за формулою (1.3):

$$CM = \frac{NP}{SR} \cdot 100\%, \quad (1.3)$$

де NP – сума чистого прибутку;

SR – виручка від реалізації.

Прибутковість продажів не має безпосереднього відношення до оцінки ефективності інвестицій, однак, є дуже корисним вимірником конкурентоспроможності проектованої нової продукції.

2) Норма прибутку на інвестиції, прибутковість інвестицій (Simple rate of return (SRR), Profitability of investments).

Норма прибутку на інвестиції (SRR), завдяки легкості її розрахунку, є одним з найчастіше використовуваних так званих «простих» показників ефективності інвестиційного проекту. Вона розраховується як відношення чистого прибутку до обсягу інвестицій і обчислюється у відсотках в річному розрізі за формулою (1.4):

$$SRR = \frac{NP}{TIC} \cdot 100\%, \quad (1.4)$$

де NP - чистий прибуток;

TIC - обсяг інвестицій.

Інтерпретаційний зміст цього показника полягає в приблизній оцінці того, яка частина інвестованого капіталу повертається у вигляді прибутку протягом одного інтервалу планування діяльності підприємства. Порівнюючи

розрахункову величину цього показника з мінімальним чи очікуваним рівнем прибутковості, інвестор може дійти до попереднього висновку про доцільність продовження і поглиблення аналізу даного інвестиційного проекту. Простота розрахунку є головною перевагою норми прибутку на інвестиції. Серед основних недоліків цього показника слід виділити ігнорування факту цінності грошей у часі і неоднозначність вибору вихідних значень прибутку й інвестиційних витрат в умовах нерівномірного розподілу грошових потоків протягом періоду дослідження проекту [16].

3) Строк окупності інвестицій, термін повернення капіталовкладень, період окупності (Pay-back period (PBP)).

Цей показник разом із внутрішньою ставкою прибутковості є основним в методиці оцінки інвестиційних проектів, що беруть участь у конкурсному розподілі централізованих інвестиційних ресурсів.

Розрахунок цього показника передбачає визначення тривалості періоду, протягом якого проект буде здійснено. При цьому весь обсяг генерованих проектом коштів, головними складовими яких є чистий прибуток і сума амортизаційних відрахувань (тобто чистий ефективний грошовий потік), зараховується як повернення на початково інвестований капітал. Розрахунок строку окупності здійснюється шляхом поступового вирахування із загальної суми інвестиційних витрат величин чистого ефективного грошового потоку за один плановий період. Значення інтервалу, в якому залишок стає негативним, відповідає значенню строку окупності інвестицій, який визначається.

У випадку припущення про незмінні суми грошових потоків строк окупності розраховується за спрощеною методикою, виходячи з рівняння (1.5):

$$PBP = \frac{TIC}{NCF}, \quad (1.5)$$

де PBP – строк окупності, виражений в інтервалах планування;

TIC – повні інвестиційні витрати на здійснення проекту;

NCF – чистий ефективний грошовий потік за один інтервал планування.

Строк окупності розраховується за допомогою спеціальної функції, яка представляє собою рівняння (1.6):

$$\sum_{i=0}^{PBP} NCF_i = 0, \quad (1.6)$$

де PBP - строк окупності, виражений в інтервалах планування;

NCF_i - чистий ефективний грошовий потік в i - ому інтервалі планування.

Розрахунок строку окупності в силу своєї специфічної наочності часто використовується як метод оцінки ризику, пов'язаного з інвестуванням. Більш того, в умовах дефіциту інвестиційних ресурсів (наприклад, на початковій стадії розвитку бізнесу чи, в критичних ситуаціях) саме цей показник може виявитися найбільш значимим для ухвалення рішення щодо здійснення капіталовкладень.

Істотним недоліком розглянутого показника є те, що він не враховує результати діяльності за межами встановленого періоду дослідження проекту, а відтак не може застосовуватися при зіставленні варіантів капіталовкладень, що розрізняються за термінами життєвого циклу інвестицій [6].

4) Точка беззбитковості, точка рівноваги (Break-even point (BEP)).

Зміст методу розрахунку точки беззбитковості полягає у визначенні мінімально припустимого (критичного) рівня виробництва і продажів, при якому проект залишається беззбитковим, тобто, не приносить ані прибутку, ані збитків. Отже, чим нижчим буде цей рівень, тим імовірніше, що даний проект буде життєздатний в умовах непередбаченого скорочення ринків збуту. Таким чином, точка беззбитковості може використовуватися як оцінка маркетингового ризику інвестиційного проекту.

Умова для розрахунку точки беззбитковості може бути сформульована

так: обов'язкове визначення обсягу виробництва (за умови повної реалізації всієї виготовленої продукції), при якому одержуваний маржинальний прибуток (різниця між виручкою від реалізації і змінними виробничими витратами) покриває постійні витрати проекту. Отже, точка беззбитковості розраховується за формулою (1.7):

$$\text{ВЕР} = \frac{FC}{MP}, \quad (1.7)$$

де FC - постійні витрати проекту;

MP - маржинальний прибуток.

Головним недоліком розглянутого показника є ігнорування податкових виплат. Тому він використовується при зіставленні проектів в межах одного підприємства.

5) Точка платоспроможності (Cash break-even point (CBEP)).

Метод розрахунку точки платоспроможності (CBEP) аналогічний методу розрахунку точки беззбитковості. Єдина відмінність полягає в тому, що в знаменнику розрахункової формули - сума маржинального прибутку й амортизаційних відрахувань, тобто точка платоспроможності знаходиться за формулою (1.8):

$$\text{CBEP} = \frac{FC}{MP + DC}, \quad (1.8)$$

де FC - постійні витрати проекту;

MP - маржинальний прибуток;

DC - амортизаційні відрахування.

Зміст точки платоспроможності полягає у визначенні рівня виробництва і продажів, при якому обсяг генерованих коштів покриває суму поточних платежів. Зазначена вимога є побажливою і тому значення точки платоспроможності завжди буде меншим, ніж значення точки беззбитковості.

До показників, які розраховуються з урахуванням вартості капіталу, відносять:

- чисту поточну вартість інвестицій (NPV);
- індекс прибутковості інвестицій (PI);
- дисконтований строк окупності інвестицій (DPBP);
- внутрішню ставку прибутковості інвестицій (IRR).

1) Чиста поточна вартість інвестицій, чиста поточна вартість проекту, чистий дисконтований дохід, інтегральний ефект інвестицій, чиста приведена вартість проекту (Net present value (NPV), Net present worth (NPW)).

Показник чистої поточної вартості входить до числа найчастіше використовуваних критеріїв ефективності інвестицій. Методика розрахунку NPV полягає в підсумовуванні сучасних (обчислених на сучасний момент) величин чистих грошових потоків по всіх інтервалах планування протягом періоду дослідження. При цьому, як правило, враховується і ліквідаційна (залишкова) вартість проекту, що формує додатковий грошовий потік за межами дослідження. Для обчислення всіх зазначених величин використовуються коефіцієнти приведення, засновані на обраній ставці порівняння (дисконтування). Класична формула для розрахунку NPV виглядає в такий спосіб (1.9):

$$NPV = \sum_{i=0}^{n+1} \frac{NCF_i}{(1+RD)^i}, \quad (1.9)$$

де NCF_i - чистий ефективний грошовий потік в i - ому інтервалі планування;

RD – ставка дисконтування (у частках одиниці);

n – обрій дослідження, виражений в інтервалах планування.

Інтерпретація величини чистої поточної вартості може бути різною в залежності від цілей інвестиційного аналізу і характеру ставки дисконтування. Здебільшого NPV характеризує абсолютну величину сумарного ефекту, що

досягається при здійсненні проекту, обчисленого на момент ухвалення рішення за умови, що ставка дисконтування відбиває вартість капіталу. Таким чином, у випадку позитивного значення NPV проект визнається привабливим з інвестиційної точки зору, нульове значення відповідає рівноважному стану, а негативна величина NPV свідчить про не вигідність проекту для потенційних інвесторів [9].

2) Індекс прибутковості інвестицій, індекс рентабельності інвестицій (Profitability index (PI)).

Розглянутий показник тісно пов'язаний з показником чистої поточної вартості інвестицій, але, на відміну від останнього, дозволяє визначити не абсолютну, а відносну характеристику ефективності інвестицій. Індекс прибутковості інвестицій (PI) обчислюється за формулою (1.10):

$$PI = 1 + \frac{NPV}{TIC}, \quad (1.10)$$

де NPV – чиста поточна вартість інвестицій;

TIC – повні інвестиційні витрати за проектом.

Індекс прибутковості інвестицій характеризує, який рівень генерованих проектом доходів можна одержати на одну гривню капітальних вкладень. Його доцільно використовувати для ранжирування наявних варіантів вкладення засобів в умовах обмеженого обсягу інвестиційних ресурсів.

3) Дисконтований строк окупності інвестицій (DPBP), дисконтований термін повернення капіталовкладень (Discounted pay-back period (DPBP)).

Метод визначення дисконтованого строку окупності інвестицій в цілому аналогічний методу розрахунку простого строку окупності, однак звільнений від одного з недоліків останнього, а саме від ігнорування факту нерівноцінності грошових потоків, що виникають у різні моменти часу. Обов'язкова умова для визначення дисконтованого строку окупності може бути сформульована як визначення моменту часу, коли поточна вартість доходів, одержаних в результаті реалізації проекту, дорівнюватиме обсягу

інвестиційних витрат. Дисконтований строк окупності обчислюється за допомогою спеціальної функції, відтвореної рівнянням (1.11):

$$\sum_{i=0}^{DPVP} \frac{NCF_i}{(1+RD)^i} = 0, \quad (1.11)$$

де DPBP – дисконтований строк окупності інвестицій;;

NCF_i – чистий ефективний грошовий потік на i – ому інтервалі планування;

RD – ставка дисконтування (у частках одиниці).

Найважливішим з можливих варіантів інтерпретації розрахункової величини дисконтованого строку окупності є його трактування як мінімального терміну погашення інвестиційного кредиту, залученого в обсязі повних інвестиційних витрат проекту. Причому процентна ставка кредиту має дорівнювати ставці дисконтування.

4) Внутрішня ставка прибутковості інвестицій (IRR), внутрішня норма прибутку, внутрішня норма рентабельності (Internal Rate of Return (IRR), Discounted Cash Flow of Return (DCFOR)).

Для використання методу чистої поточної вартості слід заздалегідь установити величину ставки дисконтування. Рішення подібного завдання може викликати певні труднощі. Тому значного поширення набув метод оцінки ефективності на основі визначення критичного рівня вартості капіталу, використовуваного в конкретному інвестиційному проекті. Оцінюваний показник одержав назву внутрішньої ставки прибутковості інвестицій.

Розрахунок внутрішньої ставки прибутковості (iRR) здійснюється методом ітеративного підбору такої величини ставки дисконтування, при якій чиста поточна вартість інвестиційного проекту дорівнює нулю. Цій умові відповідає формула (1.12):

$$NPV = \sum_{i=0}^{n=1} \frac{NCF_i}{(1+IRR)^i} = 0, \quad (1.12)$$

де NCF_i – чистий ефективний грошовий потік на i – ому інтервалі планування;

IRR - внутрішня ставка прибутковості інвестицій.

Розрахунок показника IRR передбачає повну капіталізацію всіх одержуваних доходів. Це означає, що всі генеровані кошти направляються на покриття поточних платежів або реінвестуються з прибутковістю, яка дорівнює IRR. Зазначене припущення є одним із самих істотних недоліків даного методу.

Інтерпретаційний зміст внутрішньої ставки прибутковості полягає у визначенні максимальної вартості капіталу, використовуваного для фінансування інвестиційних витрат, при якому власник проекту не несе збитків [6].

Висновки до першого розділу

В процесі оцінки інноваційного проекту виникає деяка особливість, яка лежить у площині методичного нерозуміння інвестиційних технологій. Вона полягає в полярності відносин до інвестиційного проекту кредитного і прямого інвестора. Кредитний інвестор зацікавлений тільки в тому, щоб повернути свої гроші й одержати відсотки за наданий позиковий капітал. У той же час власник прагне максимально заробити на проекті. Отже, в умовах вітчизняного інвестування власник має підвищений інтерес до власних грошей та їх використання, а кредитора цікавить повернення інвестованих ресурсів. Це вимагає паралельного здійснення двох оцінок:

- 1) економічної оцінки проекту в цілому:
- 2) оцінки економічної ефективності власного капіталу за умов повного

виконання всіх зобов'язань перед позичальником.

Для того щоб не припустити помилки в оцінці ефективності інновацій, необхідно керуватися сформульованим принципом, сутність якого полягає в тому, що прогноз грошового потоку й оцінка вартості капіталу, прийнята як показник дисконту, повинні бути об'єднані у вигляді єдиної розрахункової схеми.

2 ОЦІНКА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПАТ «ПБК «СЛАВУТИЧ»

2.1 Загальна характеристика ПАТ «ПБК «Славутич»

Повне найменування фірми, аналізованої у дипломній роботі має назву – Публічне акціонерне товариство «Пиво-безалкогольний комбінат «Славутич». Скорочене найменування згідно Статуту підприємства має назву ПАТ «ПБК «Славутич».

Основні види діяльності фірми – це виробництво пива, сидру та інших плодово-ягідних вин, мінеральних вод та інших безалкогольних напоїв.

ПАТ «ПБК «Славутич» є юридичною особою, має печатку, штампи і бланки зі своїм найменуванням, товарний знак, самостійний баланс.

Форма власності – публічна. ПАТ «ПБК «Славутич» має право від свого імені укладати угоди, набувати майнових прав та нести обов'язки.

ПАТ «ПБК «Славутич» створено з метою задоволення суспільних потреб фізичних та юридичних осіб в його послугах та реалізації на основі отриманого прибутку інтересів учасників підприємства, а також економічних і соціальних інтересів трудового колективу.

Пиво-безалкогольний комбінат "Славутич" був збудований у 1974 році, як один із типових чеських пивних проектів на території колишнього Радянського Союзу. В процесі приватизації комбінат було перетворено у ВАТ "ПБК "Славутич".

У 1996 році акціонери підприємства прийняли рішення про початок співробітництва із скандинавською корпорацією "Болтік Бевериджис Холдінг", що сприяло подальшому росту та експансії компанії на ринку. Корпорація "Болтік Бевериджис Холдінг" (ББХ) - номер один на пивних ринках Росії, Казахстану та країн Балтії: Естонії, Латвії та Литви.

ББХ - це акціонерне товариство, засноване у 1991 році компанією "Хартвал" (Фінляндія) та "Пріпс-Рінгнес" (Швеція та Норвегія), кожна з яких мала по 50%.

Потім частка "Пріпсу" була придбана промисловою групою "Оркла", а пізніше концерном "Карлсберг Брюеріз".

У лютому 2002р. 50% пакет "Хартвалу" придбана компанією "Скоттіш енд Ньюкасл".

З 1996р. ПБК "Славутич" - практично новий завод із новітнім обладнанням та технологією, що відповідають мировим стандартам.

В 2010 році загальними Зборами акціонерів були прийняті рішення про приєднання до ВАТ "ПБК "Славутич" іншого Товариства ВАТ "Львівська пивоварня", а також про зміну найменування у зв'язку з визначенням типу Товариства як "публічне" у відповідності до вимог Закону України "Про акціонерні товариства".

В 2011 році проведено державну реєстрацію відповідних змін стосовно зміни найменування Товариства, а також збільшено Статутний капітал на 72 740 900 грн. за рахунок приєднання до Товариства ВАТ "Львівська пивоварня".

Організаційна структура Товариства включає до себе мережу з 4 представництв та 2 філій:

- Представництво Відкритого акціонерного товариства "Пиво-безалкогольний комбінат "Славутич" в місті Харкові;
- Представництво Відкритого акціонерного товариства "Пиво-безалкогольний комбінат "Славутич" в місті Севастополі;
- Представництво Відкритого акціонерного товариства "Пиво-безалкогольний комбінат "Славутич" в місті Одеса;
- Представництво Відкритого акціонерного товариства "Пиво-безалкогольний комбінат "Славутич" в місті Донецьку;
- Філія Відкритого акціонерного товариства "Пиво-безалкогольний комбінат "Славутич" в м. Львові;
- Філія Відкритого акціонерного товариства "Пиво-безалкогольний комбінат "Славутич" в м. Києві.

В 2011 році згідно рішення загальних Зборів акціонерів від 28.04.2011 року ліквідовано представництво Товариства у місті Львові. Інших змін в

організаційній структурі емітента не було. Представництва підприємства безпосередньо займаються реалізацією продукції на містах, ведуть договірну роботу зі споживачами продукції, контролюють роздрібну торгівлю на містах. Підприємство не планує подальшого розвитку мережі представництв. ПАТ "ПБК "Славутич" найсучасніше підприємство України пивоварної галузі. Компанія спеціалізується на виробництві пива та безалкогольної продукції. На даний час компанія виробляє наступні сорти пива: "Славутич", "Славутич Ice", "Ice-Mix" "Львівське", "Tuborg", "Carlsberg", "Holsten", "Балтика", "Арсенал", "Хмільне" та "Zatecky Gus". Свою продукцію компанія випускає в пляшках, кегах, ПЕТ-упакуванні та алюмінієвій банці.

За даними 2021 року об'єм продаж в цілому по компанії в натуральному вираженні становить 8550 тис. гектолітрів пива та (з урахуванням експорту, без урахування об'ємів згідно з контрактом з компанією Pepsi).

Об'єм продаж в грошовому еквіваленті (за стандартами IFRS, після відрахування ПДВ і акцизного збору): 442,7 млн. доларів, тобто становить приріст 20%.

В 2021 році компанія "Славутич" здійснила ряд успішних проектів, завдяки яким були суттєво покращені її ринкові показники. Завдяки маркетинговим діям компанії у 2021 році, доля продажів на внутрішньому ринку зросла з 28.6% до 28.8% (Nielson).

В 2021 році компанія здійснила успішний запуск ряду продуктів під новою торговою маркою "Zatecky Gus". За результатами 2021 року обсяги продажу "Zatecky Gus" досягли 108 тис. гектолітрів, що дозволило торговій марці за півроку досягнути 0,3% ринку пива України.

Завдяки успішній рекламній кампанії, та побудові національної дистрибуції, об'єми продажів бренду "Львівське" склали 3785 тис. гектолітрів, що на 6,8% більше, ніж у 2020 році. Бренд "Львівське" збільшив свою частку ринку з 12.7% у 2020 році до 13.4% у 2021 році.

Також запустила бренд "Somersby" у категорії сидр. Обсяги продажів торгової марки склали 18 тис. гектолітрів.

Пивоварний ринок має чітко виражену сезонність: найменше споживання у зимові місці, тоді як під час потепління та літа воно досягає найбільшого свого значення. Наприклад, як наслідок прохолодного літа у 2021 році ринок квасу в Україні зменшився, однак, це призвело до збільшення частки ринку бренду "Квас Тарас" до 35,8% у 2021 році порівняно з 34,1% у 2020 році. Враховуючи сезонність ринку, виробництва та реалізацію продукції, компанія розробляє та впроваджує виважену маркетингову політику, яка сприяє врівноваженню.

Продукція компанії продається за дистриб'юторською системою по всій території України, а також експортується у 21 країну світу, ближнього та дальнього зарубіжжя. Дистрибуційна система нараховує близько 61 дистрибуторів по всій Україні. Окрім того компанія здійснює прямі продажі. В основному, це супермаркети та гіпермаркети. Роздрібних продажів компанія не здійснює.

Пивоварна галузь характеризується використанням новітніх технологій, а також високим рівнем конкуренції. Пивна галузь є привабливою з інвестиційної точки зору. Споживання пива населенням має тенденцію до росту, базуючись на факті попередніх років.

Незважаючи на позитивні тенденції розвитку ринку, велика конкуренція провокує на виникнення ризиків у виробника.

Можливі фактори ризику в діяльності емітента:

зміни в законодавстві України стосовно оподаткування діяльності підприємств;

- збільшення акцизу;
- заборона на продаж у торгових точках, з обмеженням площі точки реалізації; введення забороненої зони для продажу пива (медичні заклади та заклади освіти);
- введення ліцензії на продаж пива;
- заборона/лімітування реклами пива;
- загострення конкуренції на ринку пива;

- різке зростання вартості енергоносіїв;
- зниження платоспроможності споживачів продукції Товариства;
- форс-мажорні обставини, які можуть бути визнані такими на підставі чинного законодавства.

ПАТ ПБК "Славутич" долає свої ризики шляхом зменшення витрат, покращення роботи департаментів виробництва, продажу і маркетингу, потужними рекламними кампаніями та виробництвом високоякісного продукту для споживачів.

Основними постачальниками сировини ПБК "Славутич" та матеріалів є спеціалізовані підприємства:

- Солоду (ПАТ "Славуцький солодовий завод" - 100%));
- Ячменю (ТОВ "Гранд-зерно", ПП "Аграрник-Н", ТОВ "Агро-Трейд-Поділля" - 100%);
- Хмелю (компанія "John Barth&Sohn GmbH" (Швейцарія) - 100%);
- Кронепробки (ТЗОВ "Кен-Пак Яворів" - 57%, Pelliconi Ozzano s.p.a. (Італія) та Japan Crown Cork Co Ltd (Японія) - 43%);
- Патока (ТОВ Торговий дім "Інтеркорн" - 100%);
- Етикетки (ТОВ "Торговий дім "Мікко" - 90%, Бліц-Інформ Флекс - 10%);
- Банка (ТОВ "Кен-Пак (Україна)" Київська обл. - 100%);
- ПЕТ-преформа, закрутка (ТЗОВ "ТД Дніпро Пласт" Дніпропетровськ - 100%);
- Пляшка (АТ "Ветропак Гостомельський Склозод" та ПрАТ "Рокитнівський скляний завод" - 81%, ОАО "Фірма Актис" - 19%);
- інші матеріали (українські виробники - 98%).

Основними постачальниками обладнання для виробництва є закордонні спеціалізовані підприємства:

- варильні порядки - MEURA (Бельгія);
- бродильні танки - HOLVRIEKA (Данія);
- технологічне устаткування - ALFA LAVAL (Бельгія) та GEA (Німеччина);
- лінії наливу пива та безалкогольних напоїв - KHS та KRONES (Німеччина);

- енергетичне обладнання - LOOS (Німеччина), VEA - (Швеція), Jurby (Англія), JCI (Данія).

Динаміка цін вітчизняних постачальників залежить від загальних економічних умов в країні. Ціни на сировину (солод, хміль) в 2021 році збільшилися більше ніж на 10%.

Враховуючи розвиток ринку та постійну орієнтацію на споживача, який постійно потребує інновацій, компанія "Славутич" має високий рівень впровадження нових технологій. Поряд із модернізацією та оптимізацією виробництва, впровадженням новий ліцензійних пивних брендів та безалкогольних напоїв, відзначається впровадження найсучасніших маркетингових, технологічних та управлінських програм.

Сповільнення економічного зростання та несприятливі погодні умови протягом 2021 року призвели до скорочення пивного ринку в 2021 році на 2,2% у порівнянні з 2020р. Втім, компанія "Славутич" має великі перспективи розвитку, оскільки річне споживання пива в Україні становить лише 60 л. на душу населення - це набагато нижчий показник в порівнянні з іншими Європейськими країнами: Англія - 93 л., Чехія - 142 л. на особу. Отже, пивоварна галузь України має великі перспективи до розвитку.

У 2012 році компанія "Славутич" планувала збільшити виробництво пива та напоїв на 1% у порівнянні із минулим роком. Конкуренція в галузі: Основними конкурентами в галузі залишаються: Сан-Інбев, Оболонь, та група заводів Сармат/SABMiller.

У 2022 році на розвиток потужностей компанії "Славутич" було заплановано використати 162 млн. гривень. Капіталовкладення, інвестиції будуть спрямовані не лише на збільшення виробничих потужностей, а й на розвиток логістики, здійснення інноваційних проектів.

Господарська діяльність підприємства визначається за допомогою системи показників, які характеризують досягнутий рівень виробництва і оцінюють результат роботи підприємства.

Техніко-економічні показники — величини, які характеризують матеріально-виробничу базу підприємств, використання знарядь і предметів праці, організацію виробництва, затрати на виробництво продукції.

Техніко-економічні показники застосовуються для планування та аналізу організації виробництва і праці, рівня техніки, якості продукції, використання основних і оборотних фондів, трудових ресурсів; є основою при розробці техпромфінплану підприємства, встановлення прогресивних техніко-економічних норм і нормативів.

Техніко-економічні показники діяльності підприємства дозволяють оцінити організацію виробництва, технологічний рівень, рівень продуктивності праці, ефективність матеріальних, трудових, фінансових затрат.

Нині роль техніко-економічного аналізу зросла, бо основні показники, що характеризують ефективність заходів для впровадження нової техніки, технології, організації виробництва, підприємства розраховують і планують самостійно. Звідси й випливає потреба в ретельному аналізі та обґрунтуванні техніко-економічних показників.

Аналіз техніко-економічних показників діяльності ПАТ «ПБК «Славутич» представлено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1. Техніко-економічні показники діяльності підприємства

№ п\п	Назва показника	2020	2021	Відхилення	
				Абс.	Відн.
1	2	3	4	5	6
1	Виторг від реалізації, тис.	2743634,9	2270674	-472961	-17,24
	грн. у т.ч. ПДВ	(326971,4)	(298682)	-28289,4	-8,65

2	Обліковий склад працюючих-усього,люд.	1708	1185	-523	-30,62
	У тому числі:				
	виробничих робітників; апарат керування	1366 342	954 231	-412 -111	-30,16 -32,46
3	Виробіток на одного працюючого в грошовому вираженні, тис.грн.	1067,9	1215,6	147,7	13,83
	У тому числі на одного робітника	1335,3	1509,9	174,6	13,08
4	Загальний фонд оплати праці, тис.грн.	44670,3	26208,9	-18461,4	-41,33
	У тому числі робітників	33502,7	20180,8	-13321,9	-39,76
5	Середня заробітна плата одного працюючого, тис.грн.	26,15	22,12	-4,03	-15,41
	У тому числі робітника	32,70	27,47	-5,23	-15,99
6	Прибуток:				
	а) валовий б) чистий	57861,6 45422,7	441848 87265	-136764 41842,3	-23,64 92,12
7	Рентабельність підприємства%:				
	а) валова б) чиста	61,24 4,81	41,30 8,2	-19,94 3,39	-32,56 70,48
8	Фондовіддача (на 1 грн. ОФ)	12,67	8,70	-3,97	-31,33
9	Фондоємність (на 1 грн. продукції)	0,08	0,11	0,03	37,5
10	Нерозподілений	146401,5	234216	87814,5	59,99

	прибуток, тис. грн.				
11	Витрати на 1 грн. товарної продукції	45,39	69,33	23,94	52,74
12	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	1245366,2	998603	-246763	-19,71
13	Вартість основних виробничих фондів	121506,4	104840	-16666,4	-13,72
14	Питома вага валового прибутку в обсязі продажу	21,09	19,46	-1,63	-7,73
15	Питома вага чистого прибутку в обсязі продажів	1,66	3,84	2,18	131,33
16	Питома вага чистого прибутку в акціонерному капіталі	15,92	24,44	8,52	53,52

Таким чином, з таблиці 2.1 бачимо, що виторг від реалізації продукції у 2020 році був 2743634,9 тис. грн, а у 2021 році – 2270674 тис. грн, тобто за аналізований період дохід від реалізації продукції знизився на 472961 тис. грн, або на 17,24%.

Значно знизився обліковий склад працюючих на ПАТ «ПБК «Славутич» внаслідок скорочення працюючих на підприємстві. Так, у 2020 році облікова чисельність працюючих становила 1708 люд., що на 523 люд., або на 30,62% менше за облікову чисельність працюючих у 2021 році. У тому числі облікова чисельність виробничих робітників з 1366 люд. скоротилася на 412 люд., або на 30,16% і склала у 2021 році 954 люд., облікова чисельність працівників апарату керування скоротилася з 342 люд. у 2020 році, до 231 люд. у 2021 році, тобто на 111 люд., або на 32,46%.

Вироблення на одного працюючого в грошовому вираженні у 2020 році становило 1067,9 тис.грн, і 1335,3 на одного робітника. У 2021 році вироблення на одного працюючого зросло на 147,7 тис.грн, або на 13,83% і склало 1215,6 тис.грн. Вироблення на одного робітника в грошовому вираженні у 2011 році збільшилось на 174,6 тис.грн, або на 18,51% і склало 1509,9 тис.грн. Збільшення вироблення є сприятливою тенденцією для підприємства.

Загальний фонд оплати праці у 2020 році складав 44 670,3 тис.грн, що на 18461,4 тис.грн, або на 41,33% менше ніж у 2021 році. Фонд оплати праці робітників у 2020 році становив 33502,7 тис.грн, а у 2021 році 20180,8 тис.грн, що на 13321,9 тис.грн, або на 39,76% менше ніж за попередній рік.

Середня заробітна плата одного працюючого у 2020 році складала 26, 15 тис.грн за рік. У 2021 середня заробітна плата одного працюючого склала 22,12 тис.грн, це на 4,03 тис.грн, або на 15,41% менше ніж у 2020 році. Середня заробітна плата одного робочого у 2020 році була 32,70 тис.грн, а у 2021 році знизилась на 5,23 тис.грн, або на 15,99% і склала 27,47 тис.грн.

Валовий прибуток ПАТ «ПБК «Славутич» у 2020 році становив 578611,6 тис.грн, у а 2021 – 441848 тис.грн, що на 136764 тис.грн, або на 23,64% менше за попередній рік. Чистий прибуток підприємства у 2020 році склав 45422,7 тис.грн, а у 2021 році зріс на 41842,3 тис.грн, або на 92,12% і склав 87265 тис.грн.

Валова рентабельність підприємства у 2020 році була 61, 24%, у 2021 році – 41,30%, це на 19,94% менше за попередній рік. Чиста рентабельність ПАТ «ПБК «Славутич» у 2020 році складала 4, 81%, а у 2021 році виросла на 3,39, або на 70,48% і склала 8,2%.

Фондовіддача у 2020 році була 12,67 грн, у 2021 році зменшилась на 3,97грн, або на 31,33% і склала у 2021 році 8,7 грн. Це є негативним для підприємства, тому що зріст цього показника характеризує краще використання основних засобів.

Фондоємність – це обернений показник фондovіддачі. У 2020 році він становив 0,08 грн, а у 2021 зріс на 0,03, або на 37,5% грн і склав 0,11, така тенденція є несприятливою для ПАТ «ПБК «Славутич», зниження цього показника є одним з найважливіших факторів зменшення об'єму випуску продукції.

Нерозподілений прибуток збільшився у 2021 році відносно 2020 року на 59,99%, тобто на 87814,5 тис.грн і склав 234216 тис.грн. Витрати на 1 грн. товарної продукції у 2020 році були 45,39 коп., а у 2021 році зросли на 23,94 коп, або на 52,57% і склали 69,33 грн.

Собівартість реалізованої продукції у 2020 році була 1245366,2 тис.грн, а у 2021 році стала 998603 тис.грн, тобто відбулося зниження собівартості на 246763 тис.грн, або на 19,71%.

Вартість основних виробничих фондів зменшилась у 2021 році з 121506,4 тис.грн до 104840 тис.грн, тобто на 16666,4 тис.грн, або на 13,72% у порівнянні з 2020 роком.

Питома вага валового прибутку в обсязі продажу у 2020 році склала 21,09%, а у 2021 році зменшилась на 7,73% і склала 19,46%. Питома вага чистого прибутку в обсязі продажу у 2020 році була 1,66%, а у 2021 році виросла на 131,33% і склала 3,84% загального обсягу продажу. Питома вага чистого прибутку в акціонерному капіталі у 2020 році дорівнювала 15,94%, а у 2021 році виросла на 53,52% і склала 24,44%.

2.2 Аналіз ліквідності та ефективності фінансового стану ПАТ «ПБК «Славутич»

Стійкий фінансовий стан ПАТ «ПБК «Славутич» формується в процесі всієї його виробничо-господарської діяльності. Аналіз ефективності діяльності підприємства можна здійснити за допомогою комплексу системи показників, що детально характеризують стан підприємства. Кінцевий результат роботи

ПАТ «ПБК «Славутич» оцінюється рівнем ефективності його господарської діяльності: загальним обсягом одержаного прибутку.

Фінансова діяльність ПАТ «ПБК «Славутич» має бути спрямована на забезпечення систематичного надходження й ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової і кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних і залучених коштів, фінансової стійкості з метою ефективного функціонування підприємства.

Метою оцінки фінансового стану ПАТ «ПБК «Славутич» є пошук резервів підвищення рентабельності виробництва і зміцнення комерційного розрахунку виконання ним зобов'язань перед бюджетом та іншими установами.

Аналіз ефективності господарської діяльності за показниками фінансової звітності ставлять такі основні завдання:

- дослідити показники ліквідності ПАТ «ПБК «Славутич»;
- провести аналіз фінансової стійкості підприємства;
- проаналізувати показники ділової активності;
- визначити показники відносної прибутковості або рентабельності.

Інформаційною базою для оцінювання фінансового стану ПАТ «ПБК «Славутич» є дані балансу.

У практиці фінансового аналізу ліквідність балансу характеризується трьома основними показниками: коефіцієнт покриття, коефіцієнт швидкої ліквідності та коефіцієнт абсолютної ліквідності.

Коефіцієнти ліквідності дають не тільки характеристику стійкості фінансового стану підприємств, але і відповідають інтересам різних зовнішніх користувачів аналітичної інформації. Наприклад, найбільша зацікавленість у постачальників сировини та матеріалів виявляється до коефіцієнта абсолютної ліквідності; банк, який видає кредити підприємствам, більшої уваги приділяє коефіцієнту поточної ліквідності. Покупці, в основному, оцінюють ліквідність підприємств по коефіцієнту поточної ліквідності, що застосовується в виборі найбільш надійного партнера із кола

потенційних партнерів на підставі звітності. Показники ліквідності характеризують спроможність підприємства ліквідувати свої короткострокові зобов'язання протягом деякого періоду часу за рахунок власних джерел.

Оцінка показників ліквідності на ПАТ «ПБК «Славутич» представлена у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 - Оцінка ліквідності ПАТ «ПБК «Славутич»

№ п/ п	Показники	Розрахунок	2020	2021	Абс.відх.	Відн.відх
1	2	3	4	5	6	7
1	Коефіцієнт поточної ліквідності	$\frac{OA + BМП}{ПЗ}$	1,75	1,82	0,07	4,00
2	Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\frac{(OA - З - BМП)}{ПЗ}$	1,59	0,87	-0,72	-45,28
3	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\frac{ГК + ПФІ}{ПЗ}$	0,03	0,05	0,02	66,67
4	Маневреність власних оборотних засобів	$\frac{OA}{BOA}$	3,36	7,63	4,27	127,08

Коефіцієнт поточної ліквідності показує, чи має клієнт достатні ресурси для погашення короткострокових боргових зобов'язань. Чим вище його значення, тим вища фінансова стійкість клієнта. Однак дуже високий рівень цього коефіцієнта (більше 3-4) може бути пов'язаний із зростанням обсягів запасів та уповільненням оборотності коштів. Нормативний рівень

коефіцієнта поточної ліквідності, за яким оцінюється кредитоспроможність клієнта, дорівнює 1,75 у 2020 році і 1,82 у 2021 році. Абсолютне відхилення дорівнює 0,07, або 4%. Ріст цього показника говорить про те, що фінансова стійкість клієнта зростає, це позитивний момент в роботі ПАТ «ПБК «Славутич».

Коефіцієнт швидкої ліквідності, який є проміжним коефіцієнтом покриття і показує яка частина поточних активів з відрахуванням запасів і дебіторської заборгованості, платежі по якій очікуються більш ніж через 12 місяців після звітної дати, покривається поточними зобов'язаннями. Для підприємств України рекомендована величина цього коефіцієнта коливається у межах від 0,8 до 1,0, однак вона може бути надзвичайно високою через невиправдане зростання дебіторської заборгованості. На ПАТ «ПБК «Славутич» коефіцієнт швидкої ліквідності склав 1,59 у 2020 році, це означає, що показник перевищив нормативне значення рекомендоване для підприємств України, а у 2021 році знизився на 45,28% і склав 0,87, що є позитивним фактором, тому що значення за 2021 рік знаходиться у межах рекомендованої величини.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, яка частина короткострокових зобов'язань може бути погашена негайно, це найбільш жорсткий критерій ліквідності, його граничне значення повинно коливатись від 0,1 до 0,2. Коефіцієнт абсолютної ліквідності у 2020 році склав 0,03, його значення набагато менше ніж допустиме, це поганий результат для ПАТ «ПБК «Славутич». У 2021 році цей показник склав 0,05, що на 0,02, або на 66,67% більше ніж у 2020 році, тенденція до збільшення цього показника є позитивним моментом для ПАТ «ПБК «Славутич», але коефіцієнт абсолютної ліквідності все ж набагато нижчий за нормативне значення, це означає, що у разі коли підприємству треба буде погасити свої борги негайно, воно цього зробити не зможе.

Маневреність власних оборотних засобів розраховується як відношення оборотних активів до власних оборотних активів, для нормального функціонування підприємства цей показник змінюється в межах від 0 до 1. У

2010 році показник склав 3,36, а у 2021 році виріс на 127,08% і склав 7,63. Дуже високий показник маневреності власних оборотних засобів, який має тенденцію до росту - це негативний фактор в роботі підприємства.

Частка власних оборотних коштів в їх загальній сумі, у 2020 році склала 13,10%, а у 2021 збільшилася на 16,66, або на 127,18% і склала 29,76%.

Коефіцієнт фінансової автономії розраховується як відношення власного капіталу підприємства до підсумку балансу підприємства і показує питому вагу власного капіталу в загальній сумі засобів, авансованих у його діяльність. Критичне значення цього показника – 0,5, збільшення значення цього показника або зростання показника свідчить про припинення фінансової залежності підприємства від позикових коштів. У 2020 році коефіцієнт фінансової автономії 0,39, а у 2021 зменшився на 0,11, або на 28,21% і склав 0,28. Частина власного капіталу в загальній сумі фінансових ресурсів повинна бути не меншою 50%, тобто коефіцієнт незалежності $\geq 0,5$, на ПАТ «ПБК «Славутич» вона значно менша, що говорить про дефіцит грошових коштів. Зменшення цього показника у 2021 році відносно 2020 року для підприємства є негативним - чим нижче значення коефіцієнта, тим вище ризик неплатоспроможності.

Стійкий фінансовий стан підприємства формується в процесі всієї його виробничо-господарської діяльності. Тому оцінку фінансової стійкості можна об'єктивно здійснити не через один, навіть найважливіший, показник, а тільки за допомогою комплексу, системи показників, що детально й усебічно характеризують господарське становище підприємства.

Показники оцінки фінансового стану підприємства мають бути такими, щоб усі ті, хто пов'язаний із підприємством економічними відносинами, могли одержати відповідь на запитання, наскільки надійне підприємство як партнер у фінансовому відношенні, а отже, прийняти рішення про економічну доцільність продовження або встановлення таких відносин з підприємством.

У кожного з партнерів підприємства - акціонерів, банків, податкових адміністрацій - свій критерій економічної доцільності. Тому й показники

оцінки фінансового стану мають бути такими, щоб кожний партнер зміг зробити вибір, виходячи з власних інтересів. Позитивний фінансовий стан будь-якого підприємства формується в процесі його взаємовідносин із постачальниками, покупцями, акціонерами, банками та іншими юридичними і фізичними особами. З іншого боку, безпосередньо від підприємства залежить міра його економічної привабливості для всіх цих юридичних осіб, що завжди мають можливість вибору між багатьма підприємствами, спроможними задовольнити той самий економічний інтерес [10].

Розрахунок показників фінансової стійкості підприємства представлено у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 - Оцінка фінансової стійкості підприємства

№ п/ п	Показники	Розрахунок	2020	2021	Абс. відх.	Відн. відх
1	2	3	4	5	6	7
1	Коефіцієнт концентрації власного капіталу	$\frac{ВК}{Б}$	0,39	0,28	-0,11	-28,21
2	Коефіцієнт фінансової незалежності	$\frac{Б}{ВК+ЗНВП+ДМП}$	3,50	2,56	-0,94	-26,86
3	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$\frac{ВК - НА}{ВК}$	0,38	0,49	0,11	28,95
4	Коефіцієнт концентрації	$\frac{ПК}{Б}$	0,71	0,61	-0,1	-14,08

	ПОЗИКОВОГО КАПІТАЛУ					
5	Коефіцієнт структури довгострокови х вкладень	$\frac{ДП}{НА}$	1,36	0,85	-0,51	-37,50
6	Коефіцієнт довгостроково го залучення позикових коштів	$\frac{ДП}{ДП + ВК}$	0,46	0,31	-0,15	-32,61

Коефіцієнт концентрації власного капіталу характеризує частку власності самого підприємства у загальній сумі коштів, інвестованих у його діяльність. Зростання цього показника свідчить про збільшення фінансової стійкості, стабільності та незалежності підприємства від кредиторів. У 2020 році коефіцієнт склав 0,39, а у 2021 зменшився на 28,21% і склав 0,28. Зростання цього показника свідчить про збільшення фінансової стійкості, стабільності та незалежності підприємства.

Коефіцієнт фінансової залежності є оберненим до попереднього показника. Збільшення значення коефіцієнту фінансової залежності в динаміці свідчить про зростання частки позикових коштів при фінансуванні підприємства. На ПАТ «ПБК «Славутич» коефіцієнт фінансової залежності у 2021 році зменшився на 0,94 (26,86%) і склав 2,56, це говорить про зменшення частки позикових коштів при фінансуванні підприємства.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу показує, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, тобто яку вкладено в оборотні кошти, а яку капіталізовано. Нормативне значення показника від 0,4 до 0,6. Коефіцієнт маневреності власного капіталу у 2020

році склав 0,38, а у 2021 - 0,49, це нормальний показник для підприємства, він знаходиться у межах допустимого значення.

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу показує, яку частину в балансі підприємства становить позиковий капітал. У 2020 році становив 0,71, а у 2021 році знизився на 14,08%, або на 0,1 і склав 0,61. Зниження показника – це позитивна тенденція.

Коефіцієнт структури довгострокових вкладень показує, яка частина основних засобів та інших необоротних активів фінансується зовнішніми інвесторами. Збільшення значення цього показника в динаміці свідчить про зростання залежності підприємства від зовнішніх інвесторів. На ПАТ «ПБК «Славутич» коефіцієнт структури довгострокових вкладень за 2020 рік був 1,36, а у 2021 знизився на 37,50% і склав 0,85. Зниження показника характеризує зниження залежності від зовнішніх інвесторів.

Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів - це відношення суми довгострокових зобов'язань до суми довгострокових зобов'язань і власних коштів. Зростання цього показника в динаміці – негативна тенденція, яка свідчить про залежність від фінансування ззовні. Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів у 2020 році дорівнював 0,46, а у 2021 знизився на 0,15 і склав 0,31, що свідчить про зниження залежності від інвесторів.

Коефіцієнт структури позикового капіталу показує, яку частину в позиковому капіталі підприємства становлять довгострокові пасиви. У 2020 році коефіцієнт структури позикового капіталу становив 0,34, а у 2021 – знизився на 17,65% і склав 0,28, що свідчить про зниження частини в позиковому капіталі підприємства довгострокових пасивів.

Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів визначається як відношення суми позикових коштів до суми власних коштів, і його нормативно-достатнє значення повинно бути менше 1. Якщо розрахункове значення його більше одиниці, то незалежність (автономність) підприємства сягає критичної точки. Збільшення значення цього показника свідчить про

зниження фінансової стійкості, та навпаки. Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів у 2020 році становив 2,52, це дуже велике значення, яке перевищує нормативне більш ніж в 2 рази, це свідчить про низьку фінансову стійкість підприємства. У 2021 році цей показник знизився на 37,30% і склав 1,58, це позитивний фактор, але значення все ж залишається високим та більшим за допустиме на 0,58, тому ПАТ «ПБК «Славутич» потрібно знижувати його й надалі.

Коефіцієнти оборотності мають велике значення для оцінки фінансового стану підприємства, оскільки швидкість обороту капіталу, тобто швидкість перетворення його в грошову форму, робить безпосередній вплив на платоспроможність підприємства. Крім того, збільшення швидкості обороту капіталу відображає за інших рівних умов підвищення виробничо-технічного потенціалу підприємства.

Ефективність управління підприємством визначається темпами прискорення обертання ресурсів, що повинно знаходити своє відображення у зростанні відповідних показників. Нормативного значення показників не має, але чим швидше обертаються ресурси підприємства, тим краще. Аналіз ділової активності дозволяє проаналізувати ефективність основної діяльності підприємства, що характеризується швидкістю обертання фінансових ресурсів підприємства. Аналіз здійснюється за допомогою коефіцієнтів оборотності.

Розрахунок коефіцієнтів оборотності представлено у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 - Розрахунок показників ділової активності ПАТ «ПБК «Славутич»

№ п/п	Показники	Розрахунок	2020	2021	Абс.відх.	Відн.відх
1	Загальна оборотність	$\frac{\text{ЧД(В)Р}}{\text{СА}}$	1,93	1,35	-0,58	-30,05

	активів					
2	Оборотність основних засобів	$\frac{\text{ЧД(В)Р}}{\text{СОЗ}}$	16,41	12,67	-3,74	-22,79
3	Оборотність оборотного капіталу	$\frac{\text{ЧД(В)Р}}{\text{СОК}}$	2,41	1,85	-0,56	-23,24
4	Оборотність власного капіталу	$\frac{\text{ЧД(В)Р}}{\text{СВК}}$	6,39	4,03	-2,36	-36,93
5	Коефіцієнт оборотності запасів	$\frac{\text{ЧД(В)Р}}{\text{СЗ}}$	33,90	19,54	-14,36	-42,36
	Строк обороту запасів, днів	$\frac{365}{\text{КОЗ}}$	10,77	18,68	7,91	73,44
7	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	$\frac{\text{ЧД(В)Р}}{\text{СДЗ}}$	3,85	3,48	-0,37	-9,61
8	Строк кредиту покупцям	$\frac{365}{\text{КОДЗ}}$	94,81	104,96	10,15	10,71
9	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	$\frac{\text{ЧД(В)Р}}{\text{СКЗ}}$	5,17	4,81	-0,36	-6,96
10	Період обороту кредиторської	$\frac{365}{\text{КОКЗ}}$	70,60	75,88	5,28	7,48

	заборгованості					
11	Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	$\frac{\text{СРП}}{\text{СМЗ}}$	23,14	13,55	-9,59	-41,44
12	Коефіцієнт оборотності чистого робочого капіталу	$\frac{\text{ЧД(В)Р}}{\text{ЧРК}}$	4,80	7,21	2,41	50,21

Показник оборотності активів показує, скільки разів за період обертається капітал, вкладений в активи підприємства. Ріст даного показника говорить про підвищення ефективності їхнього використання.

Загальна оборотність активів (коефіцієнт оборотності активів) – є узагальнюючим показником оборотності і характеризує швидкість обороту всього майна підприємства за балансом. Коефіцієнт оборотності активів прямо пропорційний обсягу продаж та зворотно пропорційний сумі активів, що використовуються. Вимірює загальну оборотність, чи інтенсивність використання активів. Загальна оборотність активів у 2021 році склала 1,35, що на 0,58, або на 30,05% менше ніж у 2020 році, це говорить про те, що швидкість обороту всього майна підприємства зменшилась, це є негативним у роботі ПАТ «ПБК «Славутич».

Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача) розраховується як відношення чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньорічної вартості основних засобів. Він показує ефективність використання основних засобів підприємства. Зменшення цього показника означає зниження ефективності використання основних засобів підприємства. Оборотність основних засобів у 2020 році становила 16,41, а у

у 2021 р. знизилась на 3,74, або на 22,79% і склала 12,67. Це свідчить про зниження ефективності використання основних засобів ПАТ «ПБК «Славутич».

Коефіцієнт оборотності оборотного капіталу показує швидкість обороту матеріальних і грошових ресурсів підприємства за період і розраховується як відношення об'єму чистого виторгу від реалізації до середньої за період величини оборотного капіталу. Коефіцієнт оборотності оборотного капіталу у 2020 році становив 2,41, а у 2021 році – 1,85, що на 23,24% нижче ніж у 2010 році. Зниження є негативним для підприємства, воно означає зниження швидкості обороту матеріальних і грошових ресурсів підприємства.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу розраховується за формулою, де чисельник - чиста виручка від реалізації, знаменник - середній за період об'єм власного капіталу. Швидкість обороту власного капіталу відображає активність використання грошових коштів. Низьке значення цього показника свідчить про бездіяльність частини власних коштів. Збільшення оборотності говорить про те, що власні засоби підприємства вводяться в оборот. На ПАТ «ПБК «Славутич» оборотність власного капіталу знизилась на 2,36, або на 36,93% у 2021 році відносно 2020 і склала 4,03. Зменшення показника означає, зниження активність використання грошових коштів підприємства, говорить про те, що власні засоби підприємства не вводяться в оборот, свідчить про бездіяльність частини власних коштів.

Коефіцієнт оборотності запасів розраховується як відношення чистої виручки від реалізації до середньої вартості запасів. Він дає можливість встановити швидкість обороту запасів для забезпечення виконання завдання з продажу (реалізації) готової продукції (товарів, робіт, послуг). Чим вищий коефіцієнт, тим швидше обертаються запаси. На ПАТ «ПБК «Славутич» у 2020 році коефіцієнт оборотності запасів становив 33,90, у 2021 - 19,54, це нижче за попередній рік на 14,36, або на 42,36%, тобто оборотність запасів значно знизилась. Зменшення коефіцієнта свідчить про зменшення швидкості оборотності запасів, тобто зниження ефективності їх використання.

Строк обороту запасів розраховується як кількість днів у році поділена на коефіцієнт оборотності запасів. Цей показник показує за скільки днів обертаються запаси. Чим нижче цей показник, тим краще для підприємства. НА ПАТ «ПБК «Славутич» у 2020 році строк обороту запасів складав 11 днів, потім він зріс на 8 днів, або на 73,44% і у 2021 році показник становив 19 днів. Збільшення показника - це негативна тенденція, що свідчить про зниження швидкості оборотності запасів.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості розраховується як відношення чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньорічної величини дебіторської заборгованості і показує швидкість обертання дебіторської заборгованості підприємства за період, що аналізується, розширення або зниження комерційного кредиту, що надається підприємством. Чим вище цей показник, тим краще для підприємства. У 2020 році цей показник на підприємстві становив 3,85, а у 2021 склав 3,48, що на 0,37, або на 9,61% менше ніж у 2020 році. Таке зменшення свідчить про зменшення швидкості обертання дебіторської заборгованості підприємства і погіршення розрахунку з дебіторами.

Строк кредиту покупцям (період інкасації) - час, протягом якого дебіторська заборгованість обертається у грошові кошти. Нормальним періодом інкасації вважається 30 днів. Перевищення вказаного періоду говорить про затримку платежів, та про те, що підприємство має сумнівну або безнадійну дебіторську заборгованість. На ПАТ «ПБК «Славутич» у 2020 році строк кредиту покупцям складав 95 днів, що більше ніж у 3 рази перевищує нормативне значення. У 2021 році цей показник виріс на 10 днів, або на 10,71% і склав 105 днів, що у 3,5 рази вище нормативного значення. Тенденція до зросту є негативною для підприємства, а такі великі значення показника свідчать про те, що ПАТ «ПБК «Славутич» має сумнівну або безнадійну дебіторську заборгованість.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості розраховується як відношення чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до

середньорічної величини кредиторської заборгованості і показує швидкість обертання кредиторської заборгованості підприємства за період, що аналізується, розширення або зниження комерційного кредиту, що надається підприємству. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості у 2020 році становив 5,17, але у 2021 році знизився на 0,36 або на 6,96% і у 2021 році склав 4,81. Зниження оборотності кредиторської заборгованості є негативним для підприємства, це говорить про те, що підприємство втрачає нормальний рівня платоспроможності.

Період обороту кредиторської заборгованості розраховується як відношення тривалості звітного періоду до коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості і показує середній період погашення кредиторської заборгованості підприємства. Зменшення періоду обороту кредиторської заборгованості є позитивним для підприємства. У 2020 році період обороту кредиторської заборгованості склав 71 день, у 2021 виріс на 5,28 (7,48%) і склав 76 днів. Зменшення періоду обороту є негативним для підприємства, тому що середній період погашення кредиторської заборгованості підприємства зріс на 5 днів.

Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів розраховується як відношення собівартості реалізованої продукції до середньорічної вартості матеріальних запасів і характеризує швидкість реалізації товарно-матеріальних запасів підприємства. Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів склав у 2021 році 13,55, а у 2020 році 23,14, що на 41,44% вище ніж у 2021 році. Зменшення показника свідчить про зниження швидкості реалізації товарно-матеріальних запасів підприємства.

2.3 Оцінка показників рентабельності підприємства

Абсолютний показник, який повною мірою характеризує ефективність роботи – це сума чистого прибутку. Проте прибуток ПАТ «ПБК «Славутич»

не характеризує міру ефективності роботи та ступінь використання майна. Для більш повної оцінки роботи підприємства застосовують відносні показники прибутковості – рентабельність.

Рентабельність – один із головних вартісних показників ефективності виробництва, який характеризує рівень віддачі активів і ступінь використання капіталу у процесі виробництва.

Коефіцієнти рентабельності – система показників, які характеризують здатність підприємства створювати необхідний прибуток в процесі своєї господарської діяльності. Коефіцієнти (показники) рентабельності визначають загальну ефективність використовуваних активів і вкладеного капіталу. Аналіз рентабельності підприємства дозволяє визначити ефективність вкладення коштів у підприємство та раціональність їхнього використання [11].

Аналіз рентабельності підприємства здійснюється шляхом розрахунку таких основних показників (коефіцієнтів):

- рентабельність продукції;
- рентабельність сукупного капіталу;
- рентабельність власного капіталу;
- рентабельність активів;
- рентабельність продажів.

Показники даної групи дають уявлення про те, наскільки ефективно підприємство здійснює свою діяльність, контролює витрати на виробництво і реалізацію продукції, і який чистий прибуток при цьому отримує. Нормативного значення для коефіцієнтів не рентабельності існує, але є загальне правило, чим вище значення коефіцієнту, тим краще. Збільшення коефіцієнту протягом звітного періоду свідчить про покращання результатів діяльності підприємства, зменшення – про погіршення [11].

Розрахунок і оцінка показників рентабельності наведено у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 - Оцінка рентабельності

№ п/п	Показники	Розрахунок	2020	2021	Абс.відх .	Відн.від х
1	2	3	4	5	6	7
1	Рентабельність продукції, %	$\frac{\text{ЧДвР} \times 100}{\text{С}}$	144,48	146,46	1,98	1,37
2	Рентабельність сукупного капіталу, %	$\frac{\text{ЧП} \times 100}{\text{Б}}$	7,23	4,38	-2,85	-39,42
3	Рентабельність власного капіталу, %	$\frac{\text{ЧП} \times 100}{\text{СРВК}}$	27,97	12,72	-15,25	-54,52
4	Рентабельність активів, %	$\frac{\text{ПЗЗДзп} \times 100}{(\text{Б}_{\text{нач}} + \text{Б}_{\text{кін}})/2}$	8,45	0,04	-8,41	-99,53
5	Рентабельність продажів, %	$\frac{\text{ЧП} \times 100}{\text{ЧДвР}}$	4,28	2,49	1,79	-41,82

Рентабельність продукції розраховується як відношення чистого доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) до собівартості і характеризує прибутковість господарської діяльності підприємства від основної діяльності. Рентабельність продукції показує скільки прибутку підприємство отримує з кожної гривні витрат.

На ПАТ «ПБК «Славутич» рентабельність продукції у 2020 році становила 144,48%, а у 2021 зросла до 146,46%, це високий показник і тенденція росту відображає позитивні зрушення у роботі підприємства та збільшення прибутку, який отримує підприємство з кожної гривні витрат.

Рентабельність сукупного капіталу визначає продуктивність усього капіталу, яким володіє підприємство, незалежно від джерел його надходження. Він показує скільки прибутку приносить кожна гривня, інвестована (вкладена) в активи. Рентабельність сукупного капіталу у 2010 році склала 7,23%, а у 2021 році зменшилась на 2,85, або на 39,42%, показник був невисокий ще у 2020 році, а його зниження у 2021 році є дуже негативним фактором для організації.

Рентабельність власного капіталу – показник, який характеризує ефективність вкладення коштів до даного підприємства. Він показує скільки прибутку підприємство отримує з 1 грн. власного капіталу. На підприємстві у 2020 році рентабельність власного капіталу становила 27,97%, але у 2021 вона знизилась на 54,52% і склала 12,72%. Зниження рентабельності власного капіталу – це негативний фактор, який показує зниження отриманого підприємством прибутку з 1 грн. власного капіталу та свідчить про низьку ефективність залучення інвестицій у підприємство.

Рентабельність активів - це комплексний показник, що дозволяє оцінювати результати основної діяльності підприємства. Він виражає віддачу, що приходить на гривню активів підприємства. Цей коефіцієнт повинний бути одним з основних робочих інструментів керівника в керуванні компанією. Будучи найважливішим показником ефективності її діяльності, він поєднує весь набір елементів, що описують різні сторони роботи підприємства. Рентабельність активів на ПАТ «ПБК «Славутич» у 2020 році склала 8,45% - це свідчить про низьку ефективність використання майна в цілому, а у 2021 році цей показник знизився майже на 100% і склав 0,04%, що говорить про дуже низьку віддачу, яка приходить на гривню активів підприємства.

Рентабельність продажів є одним з найважливіших показників ефективності діяльності компанії. Цей коефіцієнт показує, яку суму операційного прибутку одержує підприємство з кожної гривні проданої продукції. Іншими словами, скільки залишається в підприємства після покриття собівартості продукції.

Показник рентабельності продажів характеризує найважливіший аспект діяльності компанії - реалізацію основної продукції, а також оцінює частку собівартості в продажах. Коефіцієнт рентабельності продажів зв'язує оперативну і стратегічну діяльність компанії.

Рентабельність продажів у 2020 році дорівнювала 4,28%, а у 2021 - 2,49%, що менше на 41,82% за попередній рік. Зниження показника є поганим для підприємства і говорить про те, що знизилась сума прибутку, який одержує підприємство з кожної гривні проданої продукції.

Загалом проаналізувавши рентабельність ПАТ «ПБК «Славутич» можна зробити висновок, що підприємство прибуткове, але в динаміці майже всі показники рентабельності знижується, це є негативним для підприємства, тому потрібно шукати чинники такого зниження і приймати заходи відносно їх ліквідації.

2.4 Аналіз інноваційної діяльності підприємства

Враховуючи розвиток ринку та постійну орієнтацію на споживача, який постійно потребує інновацій, компанія "Славутич" має високий рівень впровадження нових технологій. Поряд із модернізацією та оптимізацією виробництва, впровадженням новий ліцензійних пивних брендів та безалкогольних напоїв, відзначається впровадження найсучасніших маркетингових, технологічних та управлінських програм.

Збільшення виробничих потужностей та модернізація існуючого обладнання в 2021 році була здійснена за рахунок впровадження наступних ключових проектів:

- 1) Нова лінія розливу пива в кеги виробничою потужністю 380 кег/год (з можливістю розширення до 720 кег/год): - монтаж лінії розливу в комплекті з паллетайзером; - запуск в роботу пастеризатора на буферної ємкості. Після впровадження проекту - збільшення виробничої потужності лінії розливу пива в кеги на 33% (з подальшою можливістю розширення в 2 рази). Вартість

реалізації проекту - 19 млн.грн. (без ПДВ).

2) Модернізація блоку фільтрації: - встановлення додаткового кізельгурового фільтра (обладнання для фільтрації пива після бродіння - відділення дріжджових клітин). Після впровадження проекту - збільшення виробничої потужності пиво виробництва на 10%. Вартість реалізації проекту - 8,3 млн. грн. (без ПДВ). Придбання обладнання та оплата робіт з монтажу виконується за власний кошт.

Завод оснащений устаткуванням світових брендів технологічного забезпечення підприємств харчової промисловості. На ПАТ «ПБК «Славутич» виробництво пива відбувається одночасно на 8 автоматичних лініях розливу та закупорювання.

Компанія KHS (Німеччина) є синтезом групи підприємств, що розвивають авангардні конструктивні технології, не нехтуючи практичними і економними рішеннями, що гарантують ідеальне співвідношення ціни/якості високого рівня. Компанія KHS спеціалізується в проектуванні, виробництві і постачанні устаткування для підготовки і розливу будь-якого вигляду рідини із здачею під ключ.

Слідуючи безперервній еволюції ринку, компанія KHS стала орієнтуватися все більше на просування німецьких технологій за кордоном, спочатку більше на азійських, а потім і на європейських ринках, особливо у напрямі сходу.

З початку діяльності компанія KHS має сотні клієнтів всього світу - Японії, Кореї, Китаю, Сінгапуру, Малайзії, Індонезії, Індії, Бангладеш, Росії, Румунії, Молдавії, України. На устаткуванні компанії KHS «MP-LV-F» надійно і ефективно розливаються, закупорюються і упаковуються горілка, пиво, шампанське, вино, вода, газовані напої, молоко, рослинна олія, змащувальні масла, густі продукти та ін. На устаткуванні компанії KHS «MP-LV-F» можуть оброблятися всі види тари - твердою і напівтвердою, як скляною, так і PET, як з найпростішою пробкою, використовуваною, наприклад, при розливі води, так і в складніших варіантах, з евакуацією повітря з тари до

початку розливу. Все устаткування KHS вироблене відповідно до нормативів CE з неіржавіючої сталі і харчових матеріалів, навіть в економніших варіантах.

На ПАТ «ПБК «Славутич» було введено 1 лінію розливу та закупорювання «MP-LV-F-3S». Для розливу більше ніж 1000-2000 бут/година, продуктивністю застосовують автоматичне устаткування розливу. У випадках, якщо автомат розливу виконаний в єдиному корпусі з пристроями для виконання інших операцій (обполіскування, закупорювання, етикетування і т.д.), машина є моноблоком розливу (триблок розливу, суперблок). Лінії, у свою чергу, діляться на лінійні і карусельні (ротаційні). Перший тип машин застосовується при необхідній продуктивності до 3000 бут/година. Другий - автомати розливу карусельного типу,- при розливі з продуктивністю від 4000 бут/година. «MP-LV-F-3S» відноситься до обладнання лінійного типу. У «MP-LV-F-3S» на вході в автомат ділиться шнеком (або зіркою) і за допомогою зірки і що турнікетною направляє, виставляється на один із столиків каруселі, що обертається. За час руху по каруселі, пляшка, що фіксується між столиком і фасувальним пристроєм, наповнюється до потрібного рівня (або об'єму) і за допомогою зірки і тій-же турнікетною направляє поступає на транспортер на операцію закупорювання. Також на підприємстві було введено 5 ліній від фірми KHS під назвою «MP-LV-F-7K». «MP-LV-F-7K» - автоматичний моноблок розливу в скляні пляшки і закупорювання алюмінієвою пробкою. Продуктивність - 3.000 бут/година. Пристрій розливу з легким вакуумом під розрідженням на 28 сифона.

Укомплектовано: пристроєм регулювання рівня рідини, мікропроцесором безпеки, регулювальником висоти установки; шнеком відбору пляшок, системою зірочок, супровідником пляшок, електрощитом управління, інвертером регулювання швидкості, фотоелементами зупинки машини при переповнюванні пляшками на виході з блокуванням на вході. Установка також укомплектована пневмо-краном, що перекриває подачу продукту досягши необхідного рівня в розливному баку. Ротаційна закупорочна

машина на 4 голівки. Укомплектована мікропроцесором безпеки, регулювальником висоти, фотоелементами зупинки машини і визначення наявності пробки, а також автоматичною системою подачі пробок. Обгороджування безпеки відповідно до норм СЕ.

Другою фірмою, у якої ПАТ «ПБК «Славутич» придбала обладнання для розливу пива є «KRONES». Зарекомендував себе активним учасником економічного співробітництва між Німеччиною і Україною, фірма «KRONES» своїм основним завданням вважає повне задоволення попиту вітчизняних підприємств на сучасне устаткування і провідні технології, що дозволяють найраціональніше використовувати величезні природні і виробничі ресурси України. На основі багатолітнього досвіду роботи на ринках України і країн СНД фірма «KRONES» готова надати своїм замовникам широку гамму різного устаткування і комплектних технологічних ліній, а також послуги з розробки технологічних проектів, проведення монтажних та пуско-налагоджувальних робіт, вчення фахівців покупця, а також гарантійного і післягарантійного обслуговування.

На ПАТ «ПБК «Славутич» у 2008 році було введено 2 високопродуктивні лінії від «KRONES», які мають назву ВМР – 40.

Лінія ВМР – 40 має такі характеристики:

Автоматичний триблок для розливу під розрідженням в скляні циліндрові пляшки і закупорювання алюмінієвою пробкою.

Продуктивність - 9.000 бут/година;

- Блок обполіскування на 40 захватів;
- Блок гравітаційного розливу на 48 сифонів;
- Блок закупорювання на 8 патронів для алюмінієвої пробки;

Технічні характеристики:

- Діаметр пляшок мін/макс - 55/95 мм;
- Висота пляшки мін/макс - 180/360 мм;
- Встановлена потужність - 7,5 кВт;
- Витрата стислого повітря 650 нл/мін Тиск стислого повітря 6 панів;

Вага 6.200 кг.

Для аналізу ефективності роботи обладнання необхідно розрахувати такі показники:

- фондівдача;
- фондомісткість;
- фондоозброєність;
- фондорентабельність.

На «MP-LV-F-3S» виготовляється пиво в 0,5 л., 1,0 л. і 1,5 літрових пляшках.

Для аналізу обладнання «MP-LV-F-3S» розрахуємо:

1) Фондовіддача - це показник ефективності використання основних засобів, зворотний фондомісткості, розраховується як річний випуск продукції, що ділиться на вартість основних засобів, за допомогою яких вироблена ця продукція, в найбільш узагальненому вигляді фондівдача характеризує рівень використання основних фондів (засобів).

Даний показник має тенденцію до збільшення і таким чином характеризує краще використання основних засобів, а також показує зниження собівартості і підвищення рентабельності виробництва. Фондовіддача показує скільки продукції виробляється з розрахунку на 1 грн, вкладену до основних фондів.

$$\Phi_v = \frac{B}{\Phi_{\text{сер.р. перв}}}, \quad (2.1)$$

де B – річний випуск продукції,

$\Phi_{\text{п}}^{\text{сер.р.}}$ – первісна середньорічна вартість основних фондів.

$$\begin{aligned} \Phi_v &= ((3,4\text{грн} \cdot 230\text{бут} + 223,4\text{грн} \cdot 879\text{бут} + 311,3\text{грн} \cdot 9\text{бут}) \cdot 365\text{дн}) / 1607290 = \\ &= ((782 + 196368,6 + 2801,7)) \cdot 365 / 16072900 = 72982589,5 / 16072900 = \\ &4,54(\text{грн./грн.}) \end{aligned}$$

Кількість випущеної продукції з розрахунку на 1 грн., вкладену в лінію по виготовленню горілки «MP-LV-F-3S» складає 4,54 грн./грн. Це досить високий показник фондovіддачі.

2) Фондомісткість - це параметр, зворотний параметру фондovіддачі, розрахований як відношення вартості основних засобів до вартості річного випуску продукції. Він показує скільки основних фондів необхідно для випуску одиниці продукції. Зниження фондovісткості один з найважливіших чинників збільшення об'єму продукції, що випускається, а також зростання продуктивності праці.

$$\Phi_{\text{м}} = \frac{\Phi_{\text{перв}}^{\text{сер.р}}}{B} = \frac{1}{\Phi_{\text{в}}} \quad (2.2)$$

Для «MP-LV-F-3S» фондovісткість складає:

$$\Phi_{\text{м}} = 1 / 4,54 = 0,22 \text{ (грн./грн.)}$$

Для випуску одиниці продукції на лінії «MP-LV-F-3S» необхідне 0,22 грн/грн основних фондів. Показник досить низький і його зменшення є позитивним для підприємства. Зниження цього показника один з чинників збільшення обсягу випуску і зростання продуктивності праці.

3) Фондоозброєність - показник, що характеризує оснащеність працівників підприємств сфери матеріального виробництва основними виробничими засобами. Фондоозброєність визначається як відношення вартості основних засобів підприємства до середньої річної облікової чисельності працівників.

$$\Phi_{\text{оз}} = \frac{\Phi_{\text{перв}}^{\text{сер.р}}}{\text{Середньообл. чисельн. працівників}} \quad (2.3)$$

Для лінії розливу «MP-LV-F-3S» фондоозброєність дорівнює:

$$\Phi_{\text{оз}} = 16072900 / 1174 \text{ люд.} = 13690,7 \text{ (грн./люд.)}$$

Цей показник показує якою кількістю основних фондів володіє один робітник. На лінії «MP-LV-F-3S» один робітник володіє основними фондами у розмірі 13690,7 грн./люд.

4) Фондорентабельність – показник, який розраховується як відношення прибутку отриманою підприємством за рік до первинної середньорічної вартості основних засобів.

$$\Phi_{\text{рент}} = \frac{\Pi}{\Phi_{\text{перв}}^{\text{сер.р}}}, \quad (2.4)$$

Для «MP-LV-F-3S» фондорентабельність становить:

$$\Phi_{\text{рент}} = ((230 \cdot (3,4 - 3,1) + 879 \cdot (223,4 - 203,3) + 9 \cdot (311,3 - 301,5)) \cdot 365) \cdot 0,75 / 16072900 = ((69 + 17667,9 + 88,2) \cdot 365) \cdot 0,75 / 16072900 = 0,3035 = 30,35\%$$

Фондорентабельність це показник, який показує скільки було отримано прибутки протягом року на одиницю основних засобів. На лінії «MP-LV-F-3S» за рік фондорентабельність склала 30,35%.

На ПАТ «ПБК «Славутич» на підприємстві було введено 3 лінії від фірми KHS під назвою «MP-LV-F-7K». «MP-LV-F-7K» виробляє пиво в 0,5 л., 1,0 л., 1,5 л., 2,0 л. літрових пляшках.

Для аналізу ефективності використання лінії «MP-LV-F-7K» розрахуємо наступні показники:

1) Фондовіддача

$$\Phi_{\text{в}} = (3,6 \text{ грн} \cdot 240 \text{ бут} + 4,4 \text{ грн} \cdot 300 \text{ бут} + 10,3 \text{ грн} \cdot 1138 \text{ бут} + 14,3 \text{ грн} \cdot 840 \text{ бут}) \cdot 24 \cdot 365 \text{ дн.}) / 83670000 = 227036424 / 83670000 = 2,71 \text{ (грн./грн)}$$

Кількість випущеної продукції з розрахунку на 1 грн., вкладену в лінію по виготовленню пива «MP-LV-F-7K» складає 2,71 грн./грн. Це досить високий показник фондовіддачі. Чим вище фондовіддача, тим краще для підприємства.

2) Фондомісткість

$$\Phi_{\text{м}} = 1 / 2,71 = 0,37(\text{грн./грн})$$

Для випуску одиниці продукції на лінії «MP-LV-F-7K» необхідне 0,37 грн./грн. основних фондів.

3) Фондоозброєність

$$\Phi_{\text{оз}} = 83670000/1174 \text{ люд} = 71269,2 (\text{грн./люд})$$

Цей показник показує якою кількістю основних фондів володіє один робітник. На лінії «MP-LV-F-7K» один робітник володіє основними фондами у розмірі 71269,2 грн./люд.

4) Фондорентабельність

$$\text{Френт} = ((240 \cdot (3,6 - 3,2) + 300 \cdot (4,4 - 3,9) + 1138 \cdot (10,3 - 9,4) + 840 \cdot (14,3 - 12,9)) \cdot 24 \cdot 365 \text{ дн}) \cdot 0,75) / 83670000 = 16071534 / 83670000 = 0,1921 = 19,21\%$$

Фондорентабельність це показник, який показує скільки було отримано прибутки протягом року на одиницю основних засобів. На лінії «MP-LV-F-7K» за рік фондорентабельність склала 19,21%.

На ПАТ «ПБК «Славутич» у 2020 році було введено 2 високопродуктивні лінії від «KRONES», які мають назву «MP-SK-F8». На «MP-SK-F8» виготовляється пиво в 0,5 л., 1,0 л., 1,5л, 2,0 л. літрових пляшках.

Для аналізу ефективності їх використання розрахуємо найважливіші показники:

1) Фондовіддача

$$\begin{aligned} \Phi_{\text{в}} &= (3,3 \text{ грн} \cdot 430 \text{ бут} + 4,6 \text{ грн} \cdot 680 \text{ бут} + 5,9 \text{ грн} \cdot 730 \text{ бут} + 10,3 \text{ грн} \cdot 3850 \text{ бут} + \\ &+ 14,3 \text{ грн} \cdot 1250 \text{ бут} + 38,4 \text{ грн} \cdot 624 \text{ бут} + 48,3 \text{ грн} \cdot 640 \text{ бут}) \cdot 24 \cdot 365 \text{ дн.}) / 63835300 \\ &= 1062216576 / 63835300 = 16,6 (\text{грн./грн.}) \end{aligned}$$

Кількість випущеної продукції з розрахунку на 1 грн., вкладену в лінію по виготовленню пива «MP-SK-F8» складає 16,6 грн./грн. Це досить високий показник фондівіддачі. Чим вище фондівіддача, тим краще для підприємства.

2) Фондомісткість

$$\Phi_{\text{м}} = 1/16,6 = 0,06(\text{грн./грн.})$$

Для випуску одиниці продукції на лінії «MP-SK-F8» необхідне 0,06 грн/грн основних фондів.

3) Фондоозброєність

$$\Phi_{\text{оз}} = 63835300 / 1174 \text{ люд} = 54374,2 \text{ (грн./люд.)}$$

Цей показник показує якою кількістю основних фондів володіє один робітник. На лінії «MP-SK-F8» один робітник володіє основними фондами у розмірі 54374,2 грн./люд.

4) Фондорентабельність

$$\begin{aligned} \text{Френт} = & ((430 \cdot (3,3 - 2,9) + 680 \cdot (4,6 - 4,2) + 730 \cdot (5,9 - 5,3) + 3850 \cdot (10,3 - 9,3) \\ & + 1250 \cdot (14,3 - 12,8) + 624 \cdot (38,4 - 34,9) + 640 \cdot (48,3 - 43,5)) \cdot 24 \cdot 365 \text{ дн}) \cdot 0,75) / \\ & / 63835300 = 77939930 / 63835300 \cdot 1,2209 = 122,09\% \end{aligned}$$

Фондорентабельність це показник, який показує скільки було отримано прибутки протягом року на одиницю основних засобів. На лінії «MP-SK-F8» за рік фондорентабельність склала 122,09%.

Для того, щоб було зручніше зробити висновки по оцінці розливних ліній зведемо результати у таблицю 2.6:

Таблиця 2.6 – Результати оцінки ефективності використання виробничих ліній підприємства

Назва лінії	Фв (грн/грн)	Фм (грн/грн)	Фоз(грн/люд)	Френт, %
«MP-LV-F-3S»	4,54	0,22	13690,7	30,35
«MP-LV-F-7K»	2,71	0,37	71269,2	19,21
«MP-SK-F8»	16,6	0,06	54374,2	122,09

З аналізу обладнання ПАТ «ПБК «Славутич» бачимо, що усі лінії мають досить високі значення показників оцінки ефективності обладнання. Найкращі показники роботи у високопродуктивної лінії «MP-SK-F8»,

продуктивність якої складає 9000 бут. за годину. Фондовіддача «MP-SK-F8» становить 16,6 грн/грн., що на 512,5 % більше ніж у лінії «MP-LV-F-7K» та на 265,6% більше ніж на лінії «MP-LV-F-3S».

Фондомісткість «MP-SK-F8» становить 0,06 грн/грн. Це найменше значення цього показника серед аналізованого обладнання. Зниження фондомісткості один з найважливіших чинників збільшення об'єму продукції, що випускається, а також зростання продуктивності праці. Фондомісткість на лінії «MP-LV-F-7K» складає 0,37 грн/грн., що на 516,7% більше ніж на лінії ВМР – 40. Фондомісткість на лінії «MP-LV-F-3S» становить 0,22 грн/грн., що на 266,7% більше ніж на лінії ВМР – 40.

Фондоозброєність - показник, що характеризує оснащеність працівників підприємств сфери матеріального виробництва основними виробничими засобами. На «MP-SK-F8» фондоозброєність складає 54374,2 грн/люд, на лінії «MP-LV-F-7K» - 71269,2 грн/люд і на лінії «MP-LV-F-3S» - 13690,7 грн/люд.

Фондорентабельність це показник, який показує скільки було отримано прибутки протягом року не одиницю основних засобів. Найбільшу фондорентабельність має «MP-SK-F8» - 122,09%, що на 102,88% більше ніж у лінії «MP-LV-F-7K» і на 91,74% більше ніж у лінії «MP-LV-F-3S».

Зробивши висновки можемо сказати, що найгірше зі всіх розливних ліній працює «MP-LV-F-7K», але її показники не є збитковим. Досить значне відставання обумовлено тим, що лінії «MP-LV-F-7K» мають низьку продуктивність порівняно з лінією «MP-SK-F8».

Для аналізу інвестиційної діяльності ПАТ «ПБК «Славутич» необхідно розрахувати основні показники оцінки інвестицій, до яких можна віднести економічний ефект, економічну ефективність та термін окупності.

Ефект – це результат від будь-якого заходу, який найчастіше виражається грошовою сумою у вигляді чистого доходу або прибутку. При позитивному значенні він відображає економію витрат, а при негативному - збитки інвестора.

Для розливних лінії ПАТ «ПБК «Славутич» сума чистого прибутку, який ми беремо як показник економічного ефекту розрахована у формулі фондорентабельності. Тож для «MP-LV-F-3S» економічний ефект буде дорівнювати - 4879621,13 грн, для «MP-LV-F-7K» - 16071534 грн, і 77939910 грн для лінії «MP-SK-F8».

Економічна ефективність — це вид ефективності, що характеризує результативність діяльності економічних систем (підприємств, територій, національної економіки). Основною особливістю таких систем є вартісний характер засобів (видатків, витрат) досягнення цілей (результатів), а в деяких випадках і самих цілей (зокрема, одержання прибутку).

Економічна ефективність визначається як співвідношення результатів і витрат розраховується за формулою (1.1):

Для лінії «MP-LV-F-3S» економічна ефективність становить:

$$E = 4879621,13 / 21030500 = 0,23$$

Для лінії «LW-LP-G-NW-P- 36/1» економічна ефективність буде дорівнювати:

$$E = 16071534 / 65893200 = 0,24$$

Для лінії «MP-SK-F8» економічна ефективність складає:

$$E = 77939910 / 249407700 = 0,31$$

Термін окупності розраховується для визначення тривалості періоду повернення коштів, що витрачені на реалізацію заходу, тобто коли (через скільки періодів) сума чистих грошових надходжень (чистого прибутку) від реалізації запропонованих заходів стане рівною витратам, що витрачено на реалізацію даних заходів. Він розраховується за формулою (1.2), що дає приблизне значення терміну окупності.

Для лінії «MP-LV-F-3S» термін окупності становить:

$$T_o = 21030500 / 4879621,13 = 4,3 \text{ роки}$$

Для лінії «MP-LV-F-3S» термін окупності буде дорівнювати:

$$T_o = 65893200 / 16071534 = 4,1 \text{ роки}$$

Для лінії «MP-SK-F8» термін окупності складає:

$$T_o = 249407700/77939910 = 3,2 \text{ роки.}$$

Дані результату аналізу основних показників інвестиційної діяльності на підприємстві зведемо розрахунки в таблицю 2.7.

Таблиця 2.7 – Результати аналізу інвестиційної діяльності ПАТ «ПБК «Славутич»

Показник	«MP-LV-F-3S»	«MP-LV-F-7K»	«MP-SK-F8»
Витрати обладнання, тис.грн	21030500	65893200	249407700
Економічний ефект, тис.грн	4879621,13	16071534	77939910
Економічна ефективність	0,23	0,24	0,31
Термін окупності, років	4,3	4,1	3,2

З таблиці видно, що найкращі показники інвестиційної діяльності має високопродуктивна розливна лінія «MP-SK-F8». Економічна ефективність цього обладнання дорівнює 0,31, що на 0,07 або на 29,17% більша ніж у лінії «MP-LV-F-7K», та на 0,08, або на 34,78% більша ніж у лінії «MP-LV-F-3S». Термін окупності «MP-SK-F8» менший ніж у 2 інших розливних ліній. Так, термін окупності «MP-LV-F-7K» складає 4,1 роки, що на 0,9 року, або на 28,13% більше ніж у BMP – 40, але 0,2року менше ніж у лінії «MP-LV-F-3S». Термін окупності «MP-LV-F-3S» більше терміну окупності «MP-SK-F8» на 1,1 року, або на 34,38%.

Із проведених досліджень продуктивності трьох типів розливних ліній найбільш не вигідним є вкладення інвестицій в лінію «MP-LV-F-7K», тому в розділі 3 нами буде запропоновано заміну цього обладнання на найбільш ефективне.

Висновки до другого розділу

Продукція компанії продається за дистриб'юторською системою по всій території України, а також експортується у 21 країну світу, ближнього та дальнього зарубіжжя. Дистрибуційна система нараховує близько 61 дистрибуторів по всій Україні. Окрім того компанія здійснює прямі продажі. В основному, це супермаркети та гіпермаркети. Роздрібних продажів компанія не здійснює.

Пивоварна галузь характеризується використанням новітніх технологій, а також високим рівнем конкуренції. Пивна галузь є привабливою з інвестиційної точки зору. Споживання пива населенням має тенденцію до росту, базуючись на факті попередніх років.

Враховуючи розвиток ринку та постійну орієнтацію на споживача, який постійно потребує інновацій, компанія "Славутич" має високий рівень впровадження нових технологій. Поряд із модернізацією та оптимізацією виробництва, впровадженням новий ліцензійних пивних брендів та безалкогольних напоїв, відзначається впровадження найсучасніших маркетингових, технологічних та управлінських програм.

3 ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «ПБК «СЛАВУТИЧ»

3.1 Напрями поліпшення інноваційної діяльності підприємства

Широкомасштабна інноваційна діяльність у сучасних умовах є фундаментом стабільного й ефективного економічного зростання як окремо взятої галузі, так і країни загалом. Звідси виникає принциповий та однозначний висновок, що Україна, здійснюючи глибокі ринкові трансформації, повинна цілеспрямовано й швидкими темпами забезпечувати перехід від екстенсивного до прогресивного інноваційно-інвестиційного розвитку економіки.

Однією з найважливіших передумов ефективного господарювання під час запровадження інноваційної моделі розвитку економіки є інвестиційна політика. Інвестиції беруть участь у створенні нових продуктів і галузей, вони прискорюють ефективність впливу чинників виробництва через запровадження нової техніки й технологій. У період запровадження інтенсивних інвестицій простежуються активний розвиток технічного прогресу, ріст продуктивності та зниження капіталоозброєності виробництва. Інвестиції, як найважливіший важіль підвищення ефективності інноваційної діяльності і є, водночас, найбільш «вузьким місцем» економіки України. Для залучення і підтримки інвесторів пріоритетними напрямками можуть бути визначені ті, де Україна має традиційні виробництва, володіє необхідним ресурсним потенціалом і формує значну потребу ринку у відповідній продукції.

Поліпшення інвестиційного клімату стає однією з найважливіших задач економічної політики уряду. В умовах обмеженості бюджетних ресурсів державі необхідно не тільки створити всі умови, що полегшують приплив приватних інвестицій у реальний сектор, але і зробити вкладення у вітчизняну економіку однією з найбільш вигідних форм використання вільних фінансових ресурсів приватних інвесторів [15].

Ресурсне забезпечення інноваційної діяльності за останні п'ять років має тенденцію до абсолютного кількісного скорочення та якісного погіршення основних складових. Серед причин, що гальмують інноваційну діяльність, доцільно вказати на такі:

- негативний вплив інфляційних процесів,
- брак фінансових ресурсів,
- високі відсоткові ставки за банківські кредити,
- неплатоспроможність замовників,
- економічний ризик тощо.

Ефективність інноваційної діяльності підприємства визначається, перш за все, наявністю налагодженої системи інвестування, кредитування, оподаткування, наукових розробок, що функціонують стосовно інноваційної сфери, тому питання, які стосуються інноваційної діяльності підприємства мають вирішуватися на рівні держави [26].

Кінцевим результатом інноваційної діяльності є розробка та реалізація інноваційних програм і проектів. Упровадження інновацій у будь-якій галузі економіки потребує фінансових витрат. Для того щоб увести нові виробничі потужності, опанувати нові технології, виробництво нових товарів, підвищити ефективність діяльності організації та одержати додатковий прибуток, необхідні інвестиції.

Серед основних напрямків підвищення здійснення ефективності інноваційної діяльності на підприємстві можна виділити такі:

- технологічний;
- продуктовий;
- управлінський;
- організаційний;
- соціальний;
- юридичний напрямок.

Технологічний напрямок передбачає введення технологічних інновацій, а саме нових технології виробництва старих чи нових продуктів,

упровадження інформаційних систем, нових джерел енергії. Технологічне покращення — це зміни перш за все в засобах і методах організації виробництва. Технологічна інновація може поліпшувати якість продукту, створювати його нову модифікацію, вона може бути орієнтована на підвищення продуктивності. Досягається це завдяки нарощуванню (за таких самих або трохи збільшених витрат) випуску традиційного за якістю продукту. Технологічна інновація може також мати на меті різке зниження собівартості продукту, що робить можливим зниження ціни товару і здобуття переваг у конкурентній боротьбі.

Продуктовий напрямок передбачає створення нових товарів, що споживаються у сфері виробництва (засоби виробництва) чи у сфері споживання (предмети споживання). З ним, як правило, пов'язують створення нового продукту на основі патентної або іншої тимчасової монополії підприємства. Така інновація базується на використанні нових матеріалів, комплектувальних деталей та напівфабрикатів або пов'язана з принципово новим продуктом. Інноваційні продукти можуть бути новими як для ринку в цілому, так і для підприємства. Ринкова інновація — це продукти, що більш ефективно розв'язують традиційну проблему споживача або задовольняють нову ринкову потребу. Розвиток нових продуктів найчастіше пов'язаний з великим ризиком та витратами. Емпіричні дослідження свідчать, що в середньому із 100 ідей нових продуктів лише 4—5 нових товарів мають комерційний успіх на ринку.

Надходження, розподіл і використання додаткового прибутку від продуктових інновацій провокують зміни в організаційних і управлінських технологіях, що стосуються системи обліку, маркетингу, оновлення сировинних і збутових комунікацій, структурних перетворень і так далі. Тому реакцією економічних суб'єктів на освоєння продуктових інновацій є організаційні та управлінські інновації [30].

Управлінський напрямок інноваційної діяльності — це те нове знання, яке втілене в нових управлінських технологіях, в нових адміністративних

процесах і організаційних структурах. Ним може бути, наприклад, введення нових методів організації роботи, структуризації завдань, розподілу ресурсів, визначення винагороди і тому подібне. Інакше кажучи, сферою реалізації управлінських інновацій є управління господарюючого суб'єкта. Природно, що управлінські інновації не прямо, але побічно пов'язані з первинною виробничою діяльністю. Фахівці в області інноваційного управління відзначають ряд закономірностей в динаміці і послідовності здійснення виробничих і управлінських інновацій. Темпи здійснення виробничих інновацій вищий, ніж управлінських. Досить часто здійснення виробничих інновацій відбувається в умовах старих управлінських структур і методів, тобто тих, які склалися при попередніх виробничих технологіях. Така ситуація негативно впливає і на ефективність інноваційної діяльності, і на загальну ефективність діяльності організації [36].

Організаційний напрямок передбачає реалізацію нового методу у веденні бізнесу, організацію робочих місць або організації зовнішніх зв'язків. Цей напрямок спрямований на підвищення ефективності діяльності організації шляхом зниження адміністративних і транзакційних витрат, шляхом підвищення задоволеності працівників організацією робочих місць і тим самим підвищення продуктивності праці, шляхом діставання доступу до відсутніх на ринку активів або зниження вартості поставок. Організація не обов'язково має бути такою, що першою впровадила ці організаційні інновації. Інновації у веденні бізнесу означають реалізацію нових організаційних методів підприємницької діяльності. Вони включають, наприклад, впровадження корпоративних систем управління знаннями, реалізацію систем вчення, націлених на розвиток співробітників і зниження текучості кадрів, впровадження систем управління виробництвом і поставками в цілому, зокрема, систем управління ланцюжками поставок, раціоналізацією виробництва, а також систем управління якістю. Інновації в організації робочих місць означають реалізацію нових методів розподілу відповідальності і повноважень серед співробітників по виконанню роботи в

рамках окремих видів діяльності організації і між видами діяльності (і структурними підрозділами), а також нових концепцій структуризації діяльності, таких як інтеграція різних напрямів діяльності. Нові організаційні методи в зовнішніх зв'язках організації означають реалізацію нових способів організації взаємин з іншими організаціями, таких як нові форми співпраці із замовниками або науковими організаціями, нові методи інтеграції з постачальниками, аутсорсинг або субконтрактні стосунки в області виробництва, забезпечення, розподілу, вирішення кадрових і допоміжних питань.

Соціальний напрямок підвищення інноваційної діяльності — це нові форми активізації людського чинника, включаючи процес зміни умов праці, культурних, екологічних та політичних аспектів, мотивацію оплати праці, оцінку результатів діяльності, зміну способу життя в цілому.

Юридичний напрямок покращення інвестиційної діяльності включає нововведення у фінансовій та бухгалтерській сферах діяльності, нові нормативно-правові документи, що визначають та регулюють усі види діяльності підприємств, організацій та фізичних осіб, створюючи відповідні умови для розвитку [45].

З розглянутих напрямків для застосування на аналізованому підприємстві обрано технологічний, який передбачає нові технології виробництва старих чи нових продуктів. Технологічний напрямок обрано, тому що на ПАТ "ПБК "Славутич" немає проблем окрім технологічної. Управління, організація роботи, попит на існуючу продукцію, умови праці, корпоративна культура та інше організовано на підприємстві на достатньо високому рівні. Що стосується інвестицій, то я пропоную залучення інвестора – акціонерної компанії Carlsberg Ukraine. Ця компанія з моменту створення підприємства здійснює фінансові інвестиції у статутний фонд ПАТ "ПБК "Славутич".

3.2 Оцінка економічного ефекту від впровадження інноваційного проекту на ПАТ "ПБК "Славутич"

Як захід щодо поліпшення інноваційно-інвестиційної діяльності ПАТ "ПБК "Славутич" пропонується замість 5 ліній «MP-LV-F-7K», від фірми «KHS» під назвою «MP-LV-F-7K» продуктивність яких складає 2500 бут. в годину, впровадити нову високопродуктивну розливну лінію від фірми «KRONES» «MP-SK-L5», продуктивність якої становить 15000 бут в годину, що на 2500 бут. у годину, або на 20% більше ніж у 5 ліній «MP-LV-F-7K». Також заміна 5 ліній на одну звільнить на заводі місце, яке пропонується обладнати і використати як складське приміщення, тому що на ПАТ "ПБК "Славутич" часто виникає проблема розміщення готової продукції. Створення додаткового складу покращить умови праці, що спричинить розвиток соціального напрямку інноваційної діяльності.

Модель «MP-SK-L5» – це автоматичний триблок для розливу під розрідженням в скляні циліндрові пляшки і закупорювання пробкою.

Продуктивність - 15.000 бут/година

Устаткування для комплектації лінії розливу складається з:

- автоматичного депалетизатору пляшок;
- автоматичного триблоку обполіскування, розливу і закупорювання;
- автомату бракеража.

Технічні характеристики:

- Діаметр пляшок мін/макс - 55/95 мм;
- Висота пляшки мін/макс. - 180/360 мм;
- Встановлена потужність - 7,5 кВт;
- Витрата стислого повітря - 650 нл/мін;
- Тиск стислого повітря - 6 панів;
- Вага - 5.900 кг;

На «MP-SK-L5» виготовляється пиво в 0,5 л., 1,0 л., 1,5 л., 2,0 л., літрових пляшках. Для аналізу роботи обладнання розрахуємо такі

найважливіші показники його роботи:

- фондовіддача;
- фондомісткість;
- фондоозброєність;
- фондорентабельність.

Фондовіддача «MP-SK-L5» складає:

$$\text{Фв} = (3,3\text{грн}\cdot 1500\text{бут} + 4,6\text{грн}\cdot 2000\text{бут} + 5,9\text{грн}\cdot 2500\text{бут} + 10,3\text{грн}\cdot 4500\text{бут} + 14,3\text{грн}\cdot 2500\text{бут} + 38,4\text{грн}\cdot 1000\text{бут} + 48,3\text{грн}\cdot 1000\text{бут})\cdot 24\text{ч}\cdot 365\text{дн.}) / 141218270 = 1731852000 / 141218270 = 12,26(\text{грн./грн})$$

Кількість випущеної продукції з розрахунку на 1 грн., вкладену в лінію по виготовленню горілки «MP-SK-L5» складає 12,26 грн/грн. Це досить високий показник фондовіддачі, який означає, що на 1 грн вкладену до основних фондів продукції виробляється на 12,26 грн. Даний показник має тенденцію до збільшення і таким чином характеризує краще використання основних засобів, а також показує зниження собівартості і підвищення рентабельності виробництва.

Для «MP-SK-L5» фондомісткість складає:

$$\text{Фм} = 1/12,26 = 0,08(\text{грн./грн.})$$

Для випуску одиниці продукції на лінії «MP-SK-L5» необхідно 0,08 грн./грн. основних фондів. Показник досить низький і його зменшення є позитивним для підприємства. Зниження цього показника один з чинників збільшення обсягу випуску і зростання продуктивності праці.

Для лінії розливу «MP-SK-L5» фондоозброєність дорівнює:

$$\text{Фоз} = 141218270 / 1174 \text{ люд} = 120288,1 (\text{грн./люд.})$$

Цей показник характеризує оснащеність працівників підприємств сфери матеріального виробництва основними виробничими засобами і показує якою кількістю основних фондів володіє один робітник. На лінії «MP-SK-L5» один робітник володіє основними фондами у розмірі 120288,1 грн/люд.

Для «MP-SK-L5» фондорентабельність становить:

$$\text{Френт} = ((1500 \cdot (3,3 - 2,9) + 2000 \cdot (4,6 - 4,2) + 2500 \cdot (5,9 - 5,3) + 4500 \cdot (10,3 - 9,3) + 2500 \cdot (14,3 - 12,8) + 1000 \cdot (38,4 - 34,9) + 1000 \cdot (48,3 - 43,5)) \cdot 24 \cdot 365 \text{ дн}) \cdot 0,75) / 141218270 = 127786500 / 141218270 = 0,9049 = 90,49\%$$

Фондорентабельність це показник, який показує скільки було отримано прибутку протягом року на одиницю основних засобів. На лінії «MP-SK-L5» за рік фондорентабельність склала 90,49%.

Для оцінки ефективності вкладених інвестицій розрахуємо економічний ефект та ефективність.

Для розливних лінії ПАТ "ПБК "Славутич" сума чистого прибутку, який ми беремо як показник економічного ефекту розрахована у формулі фондорентабельності. Тож для «MP-SK-L5» економічний ефект буде дорівнювати – 127786500 грн.

Окрім суми чистого прибутку підприємство планує отримати економічний ефект від ліквідаційної вартості лінії «MP-LV-F-7K» у розмірі 8900000 грн.

Загальний економічний ефект буде складати:

$$E_z = 127786500 + 8900000 = 136686500 \text{ грн.}$$

Для лінії «MP-SK-L5» економічна ефективність становить:

$$E = 127786500 / 141218270 = 0,9$$

Економічна ефективність характеризує результативність діяльності лінії. Для «MP-SK-L5» економічна ефективність складає 0,9, це високий показник, який означає, що введення лінії принесе підприємству прибуток.

В практиці оцінки ефективності інвестиційних проектів виділяють показники, що розраховуються без урахування вартості капіталу, та показники, що розраховуються з урахуванням вартості капіталу.

До показників, що розраховуються без урахування вартості капіталу, відносять:

- прибутковість продажів (СМ);
- норму прибутку на інвестиції (SRR);
- термін окупності інвестицій (РВР);

- точку беззбитковості (BEP).

Для ліній «MP-SK-L5» прибутковість продажів становитиме:

$$CM = 127786500/1731852000 = 0,0737 = 7,37\%$$

Прибутковість продажів не має безпосереднього відношення до оцінки ефективності інвестицій, однак, є дуже корисним вимірником конкурентоспроможності продукції. Для ліній «MP-SK-L5» становить 7,37%, це означає, що продукція буде конкурентоспроможною.

Для ліній «MP-SK-L5» норма прибутку на інвестиції складає:

$$SRR = 127786500/141218270 = 0,9049 = 90,49\%$$

Норма прибутку на інвестиції –це оцінка того, яка частина інвестованого капіталу повертається у вигляді прибутку протягом одного інтервалу планування діяльності підприємства. Норма прибутку на інвестиції складає для ліній «MP-SK-L5» - 90,49%, це означає що за один інтервал планування 90,49% інвестованого капіталу повернеться у вигляді прибутку.

Для лінії «MP-SK-L5» термін окупності складає:

$$PBP = 141218270/127786500 = 1,5 \text{ роки.}$$

Термін окупності складає 1,5 роки, це означає, що через півтора року обладнання окупиться і почне приносити прибутки.

Точка беззбитковості дорівнює:

$$BEP = 16905/(17,9 - 14,8) = 16908/3,1 = 5635 \text{ грн за год.} \cdot 24\text{год} \cdot 365\text{дн} = 49362600 \text{ грн на рік.}$$

Зміст цього показника полягає у визначенні мінімально припустимого, критичного рівня виробництва і продажів, при якому проект залишається беззбитковим. Точка беззбитковості складає 49362600 грн на рік, тобто при рівні продажів 49362600 грн інвестиційний проект по впровадженню лінії «MP-SK-L5» не буде приносити ні прибутку, ні збитків.

До показників, які розраховуються з урахуванням вартості капіталу, відносять:

- чистий дисконтований дохід (NPV);
- чистий приведений дохід (ЧПД);

- індекс прибутковості інвестицій (PI);
- внутрішню ставку прибутковості інвестицій (IRR).

Для розрахунку чистого дисконтованого доходу необхідно обчислити амортизаційні відрахування. На ПАТ "ПБК "Славутич" амортизація нараховується по прямолінійному методу. Так для лінії «MP-SK-L5» амортизаційні відрахування будуть складати:

$$A = 141218270 \text{ грн} / 6 \text{ років} = 23536378,3 \text{ грн, або } 23536,4 \text{ тис.грн.}$$

Чистий дисконтований дохід розраховується за формулою 1.9:

$$\begin{aligned} NPV &= \frac{127786,5 + 23536,4}{(1 + 0,15)^1} + \frac{127786,5 + 23536,4}{(1 + 0,15)^2} + \frac{127786,5 + 23536,4}{(1 + 0,15)^3} + \\ &+ \frac{127786,5 + 23536,4}{(1 + 0,15)^4} + \frac{127786,5 + 23536,4}{(1 + 0,15)^5} + \frac{127786,5 + 23536,4}{(1 + 0,15)^6} = \\ &= \frac{151322,9}{1,15} + \frac{151322,9}{1,32} + \frac{151322,9}{1,52} + \frac{151322,9}{1,75} + \frac{151322,9}{2,01} + \frac{151322,9}{2,31} = \\ &= 131585,1 + 114638,6 + 99554,5 + 86470,2 + 75285 + 65507,7 = 573041,1 \end{aligned}$$

У випадку позитивного значення NPV проект визнається привабливим з інвестиційної точки зору, нульове значення відповідає рівноважному стану, а негативна величина NPV свідчить про не вигідність проекту для потенційних інвесторів. Чистий дисконтований дохід «MP-SK-L5» становить 573041,1 тис.грн. Ця сума більша за 0, тому проект слід прийняти, він є прибутковим.

Чистий приведений дохід для високопродуктивної лінії «MP-SK-L5» буде дорівнювати:

$$\text{ЧПД} = 573041,1 - 141218,3 = 431822,8 \text{ тис.грн.}$$

Сума чистого приведенного доходу на новій лінії складає 431822,8 тис.грн, тобто абсолютна сума ефекту від здійснення інвестицій становитиме 431822,8 тис.грн.

Індекс прибутковості інвестицій для нового обладнання становитиме:

$$PI = 573041,1 / 141218,3 = 4,05 \text{ грн.}$$

Індекс прибутковості інвестицій визначає не абсолютну, а відносну

характеристику ефективності інвестицій, він характеризує рівень доходів на одиницю витрат. Чим він вищий, тим більше віддача інвестицій в даний проект. Індекс прибутковості інвестицій більше за 1, він дорівнює 4,05, тобто проект слід прийняти, тому що на 1 грн витрат має отримаємо 4,05 грн доходу.

Розрахунок внутрішньої ставки прибутковості (IRR) здійснюється методом ітеративного підбору такої величини ставки дисконтування, при якій чиста поточна вартість інвестиційного проекту дорівнює нулю. IRR розраховується за формулою 1.12:

$$IRR = \sqrt[6]{\frac{573041,1}{141218,3}} - 1 = 0,26$$

Внутрішня норма прибутковості – це ставка дисконту, за якою чиста теперішня вартість проекту капітальних вкладень дорівнює нулю. Внутрішня ставка прибутковості для лінії «MP-SK-L5» дорівнює 0,26, тобто при ставці дисконту 0,26 чиста теперішня вартість дорівнює нулю.

З аналізу основних показників оцінки ефективності інвестиційних проектів бачимо, що у новій високопродуктивної розливної лінії «MP-SK-L5»:

- прибутковість продажів становить 7,37%, це означає, що продукція буде конкурентоспроможною;
- норма прибутку на інвестиції складає 90,49%, тобто за один інтервал планування 90,49% інвестованого капіталу повернеться у вигляді прибутку.
- термін окупності складає 1,5 роки, це означає, що через півтора року обладнання окупиться і почне приносити прибутки;
- точка беззбитковості складає 49362600 грн на рік, тобто при рівні продажів 49362600 грн інвестиційний проект по впровадженню лінії «MP-SK-L5» не буде приносити ні прибутку, ні збитків.
- чистий дисконтований дохід «MP-SK-L5» становить 573041,1 тис.грн. Ця сума більша за 0, тому проект слід прийняти, він є прибутковим.
- сума чистого приведенного доходу на новій лінії складає 431822,8 тис.грн,

тобто абсолютна сума ефекту від здійснення інвестицій становитиме 431822,8 тис.грн.

- індекс прибутковості інвестицій більше за 1, він дорівнює 4,05, тобто проект слід прийняти, тому що на 1 грн витрат має отримаємо 4,05 грн доходу.

- внутрішня ставка прибутковості для лінії «MP-SK-L5» дорівнює 0,26, тобто при ставці дисконту 0,26 чиста теперішня вартість дорівнює нулю.

По всіх показниках оцінки ефективності інвестиційних проектів високопродуктивна лінія «MP-SK-L5» має позитивні результати, що говорить про високу ефективність проекту, його прибутковість та швидку окупність.

Для порівняння основних показників роботи нового обладнання, з тим на яке я пропоную його замінити зведемо дані по оцінці використання лінії у таблицю 3.1:

Таблиця 3.1 – Порівняння основних показників роботи 2 розливних ліній.

Показники	«MP-LV-F-7K»	«MP-SK-L5»	Абс. відх.	Відн. відх, %
Фондовіддача, грн /грн	2,71	12,26	9,55	352,40
Фондомісткість, грн/грн	0,37	0,08	-0,29	-78,38
Фондоозброєність, грн	71269,2	120288,1	49018,9	68,78
Фондорентабельність, %	19,21	90,49	71,28	371,06

Таким чином, фондівіддача у лінії «MP-SK-L5» складає 12,26 грн, а у

лінії «MP-LV-F-7K» - 2,71 грн, тобто у лінії «MP-SK-L5» вона більша ніж у лінії «MP-LV-F-7K» на 9,55 грн, або на 352,4%, така різниця обумовлена тим, що виручка від роботи нового обладнання більш ніж у 6 раз перевищує виручку, яку підприємство отримує за рахунок роботи лінії «MP-LV-F-7K». Фондомісткість у нової лінії дорівнює 0,08 , а у «MP-LV-F-7K» - 0,37, тобто у лінії «MP-SK-L5» вона менша на 0,29, або на 78,38%, така велика різниця також обумовлена тим, що виручка від роботи нового обладнання більш ніж у 6 раз перевищує виручку, яку підприємство отримує за рахунок роботи лінії «MP-LV-F-7K». Фондоозброєність лінії «MP-SK-L5» більша за фондоозброєність лінії «MP-LV-F-7K» на 49018,8 грн, або на 68,78%. Фондорентабельність лінії «MP-LV-F-7K» становить 19,21%, у нового обладнання – 90,49%, це на 71,28% більше фондорентабельності «MP-LV-F-7K». Різниця в 71,28% у фондорентабельності аналізованих ліній обумовлюється тим, що прибуток, який ПАТ «ПБК «Славутич» отримає від введення нової високопродуктивної лінії «MP-SK-L5» майже на 60% більше ніж прибуток, отриманий підприємством в результаті роботи 3 ліній «MP-LV-F-7K».

Для порівняння основних показників інвестиційної діяльності, яка стосується нової високопродуктивної лінії «MP-SK-L5» і лінії «MP-LV-F-7K» зведемо дані в таблицю 3.2.

Витрати на введення лінії «MP-SK-L5» складають 141218270 грн, що на 75325070 грн, або на 114,31% більше витрат на лінію «MP-LV-F-7K».

Витрати на лінію «MP-SK-L5» становлять 141218270 грн, що на 57,14% менше ніж витрати на 5 ліній «MP-LV-F-7K». Економічний ефект лінії «MP-SK-L5» склав 136686500 грн, що на 750,49% більше ніж у лінії «MP-LV-F-7K». Порівняння економічного ефекту «MP-SK-L5» з економічним ефектом

Таблиця 3.2 – Показники інвестиційної діяльності 2 порівнюваних ліній

Показник	«MP-LV-F-7K»	«MP-SK-L5»	Абс.відх.	Віднос. відх, %
1	2	3	4	5
Витрати на 1 лінію, грн	65893200	141218270	75325070	114,31
Витрати на 5 ліній порівняно з 1 лінією, грн	329466000	141218270	-188247730	-57,14
Економічний ефект, грн	16071534	136686500	120614966	750,49
Економічний ефект «MP-SK-L5» у порівнянні з 3 лініями, грн	80357665	136686500	56328835	70,10
Ефективність	0,24	0,9	0,66	275,00
Термін окупності, років	4,1	1,5	-2,6	-63,41

3 ліній «MP-LV-F-7K» показало, що ефект лінії «MP-SK-L5», на 56328835 грн, або на 70,10% вищий за аналогічний показник 5 ліній «MP-LV-F-7K».

Ефективність нового обладнання на 0,66, або на 275% більша за економічну ефективність лінії «MP-LV-F-7K». Термін окупності лінії «MP-

SK-L5» склав 1,5 роки, що на 2,6 роки, або на 63,41% менше терміну окупності «MP-LV-F-7K». По усім показникам нова розливна лінія «MP-SK-L5» набагато ефективніша за лінію «MP-LV-F-7K», це означає, що проект впровадження нового обладнання слід реалізувати.

Для того, щоб побачити як впровадження нової високопродуктивної лінії розливу «MP-SK-L5» вплине на результати діяльності ПАТ «ПБК «Славутич» в цілому, розрахуємо прогнозовану рентабельність підприємства з урахуванням нової суми прибутку, отриманого за рахунок заміни 3 ліній «MP-LV-F-7K» однією «MP-SK-L5».

Результати розрахунку прогнозованої рентабельності зведемо в таблицю 3.3.

Таблиця 3.3 – Розрахунок прогнозованої рентабельності підприємства

/п	Показники	Розрахунок	Прогнозована рентабельність
	2	3	4
	Рентабельність продукції, %	$\frac{(\text{ЧДВР} - \text{ЧДВР}_{\text{«MP-LV-F-7K»}} + \text{ЧДВР}_{\text{П}})}{C} \cdot 100$	196,1
	Рентабельність сукупного капіталу, %	$\frac{(\text{ЧП} - \text{ЧП}_{\text{«MP-LV-F-7K»}} + \text{ЧПП})}{B} \cdot 100$	13,86
	Рентабельність власного капіталу, %	$\frac{(\text{ЧП} - \text{ЧП}_{\text{«MP-LV-F-7K»}} + \text{ЧПП})}{\text{СРВК}} \cdot 100$	33,42
	Рентабельність активів, %	$\frac{(\text{ПЗЗДзп} - \text{ПЗЗДзп}_{\text{«MP-LV-F-7K»}} + \text{ПЗЗДзп}_{\text{П}})}{(B_{\text{нач}} + B_{\text{кін}})/2} \cdot 100$	16,77

	Рентабельність продажів, %	$\frac{(\text{ЧП}-\text{ЧП}_{\text{«MP-LV-F-7K»}}+\text{ЧП}_{\text{П}})}{(\text{ЧДВР}-\text{ЧДВР}_{\text{«MP-LV-F-7K»}}+\text{ЧДВР}_{\text{П}})}$ 100	6,61
--	----------------------------	--	------

Прорахувавши прогнозовану рентабельність ПАТ "ПБК "Славутич" бачимо, що рентабельність продукції склала 196,1%, це досить високий рівень. Рентабельність сукупного капіталу склала 13,86%. Рентабельність власного капіталу, яка характеризує ефективність вкладення коштів до даного підприємства, дорівнюватиме 33,42%. Рентабельність активів, яка виражає віддачу, що приходить на гривню активів підприємства складатиме 16,77%. Рентабельність продажів становитиме 6,61%.

Для порівняння прогнозованої рентабельності підприємства з рентабельністю, яку ПАТ "ПБК "Славутич" отримало у 2011 році зведемо дані в таблицю 3.4 і розрахуємо абсолютне і відносне відхилення.

Таблиця 3.4 – Порівняння прогнозованої рентабельності підприємства з рентабельністю за 2021 рік.

/п	Показники	Рентабельність за 2021 рік	Прогнозована рентабельність	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
	2	4	5	6	7
1	Рентабельність продукції, %	146,46	196,1	49,64	33,89

2	Рентабельність сукупного капіталу, %	4,38	13,86	9,48	² 16,44
3	Рентабельність власного капіталу, %	12,72	33,42	20,7	¹ 62,74
4	Рентабельність активів, %	0,04	16,77	³ 16,7	⁴ 1825,00
5	Рентабельність продажів, %	2,49	6,61	4,12	¹ 65,46

З порівняння прогнозованої рентабельності і рентабельності підприємства за 2021 рік можемо зробити висновок, що не один з показників прогнозованої рентабельності підприємства не виявився меншим за існуючі показники рентабельності. Так, рентабельність продукції у 2021 році склала 146,46% де досить великий показник, але його можна покращити, і введення нової лінії підвищить рентабельність продукції на 33,89%. Рентабельність сукупного капіталу у 2021 році склала 4,38%, а прогнозована – 13,86%, що на 216,44% вище за 2021 рік. Рентабельність власного капіталу у 2021 році склала 12,72%, а прогнозована склала 33,42%, що на 162,74% більше ніж у 2021 році. Рентабельність активів у 2021 році становила 0,04%, а введення нової високопродуктивної лінії «MP-SK-L5» дозволить підвищити рентабельність активів до рівня 16,77%. Рентабельність продажів у 2021 році становила 2,49%, а прогнозована рентабельність склала 6,61%, що на 165,46% більше рентабельності продажів у 2021 році.

Висновки до третього розділу

З розглянутих напрямків для застосування на аналізованому підприємстві обрано технологічний, який передбачає нові технології виробництва старих чи нових продуктів. Технологічний напрямок обрано, тому що на ПАТ "ПБК "Славутич" немає проблем окрім технологічної. Управління, організація роботи, попит на існуючу продукцію, умови праці, корпоративна культура та інше організовано на підприємстві на достатньо високому рівні. Що стосується інвестицій, то я пропоную залучення інвестора – акціонерної компанії Carlsberg Ukraine.

Інновації у веденні бізнесу означають реалізацію нових організаційних методів підприємницької діяльності. Вони включають, наприклад, впровадження корпоративних систем управління знаннями, реалізацію систем вчення, націлених на розвиток співробітників і зниження текучості кадрів, впровадження систем управління виробництвом і постачаннями в цілому, зокрема, систем управління ланцюжками постачань, раціоналізацією виробництва, а також систем управління якістю. Інновації в організації робочих місць означають реалізацію нових методів розподілу відповідальності і повноважень серед співробітників по виконанню роботи в рамках окремих видів діяльності організації і між видами діяльності (і структурними підрозділами), а також нових концепцій структуризації діяльності, таких як інтеграція різних напрямів діяльності. Нові організаційні методи в зовнішніх зв'язках організації означають реалізацію нових способів організації взаємин з іншими організаціями, таких як нові форми співпраці із замовниками або науковими організаціями, нові методи інтеграції з постачальниками, аутсорсинг або субконтрактні стосунки в області виробництва, забезпечення, розподілу, вирішення кадрових і допоміжних питань.

ВИСНОВКИ

Терміном «інновація» позначаються всі нововведення у виробничій, комерційній, фінансовій, маркетинговій, управлінській та інших сферах, будь-які зміни й удосконалення, що забезпечують суспільний прогрес, економію витрат, підвищення рівня ефективності, рентабельності виробництва.

Як вітчизняній, так і світовій літературі властива багатогранність поглядів на сутність поняття «інновація». У наукових дослідженнях вітчизняних економістів переважає думка, що «інновація являє собою техніко-економічний процес, який завдяки практичному використанню продуктів розумової праці — ідей і винаходів, приводить до створення кращих за властивостями нових видів продукції та нових технологій», а «нововведення — це процес доведення наукової ідеї до технічного винаходу, до стадії практичного використання, що приносить дохід».

Інноваційна діяльність передбачає інвестування наукових досліджень і розробок, спрямованих на здійснення якісних змін у складі продуктивних сил, прогресивних міжгалузевих структурних зрушень, розробки і впровадження нових видів продукції і технологій. Інвестиції і інновації - дві нерозривно зв'язані сфери економічної діяльності, які в найбільшій мірі були і залишаються уражені кризою.

В практиці оцінки ефективності інвестиційних проектів, здійснюваних вітчизняними підприємствами, домінують запозичені іноземні методики, більш-менш адаптовані до умов вітчизняного товаровиробництва.

Показники оцінки ефективності інвестиційних проектів ефективності інвестиційних проектів поділяються на показники, що розраховуються без урахування вартості капіталу, та показники, що розраховуються з урахуванням вартості капіталу. До показників, що розраховуються без урахування вартості капіталу, відносять прибутковість продажів (СМ), норму

прибутку на інвестиції (SRR), строк окупності інвестицій (PBP), точку беззбитковості (BEP) і точку платоспроможності проекту (CBEP). До показників, які розраховуються з урахуванням вартості капіталу, відносять: чисту поточну вартість інвестицій (NPV); індекс прибутковості інвестицій (PI); дисконтований строк окупності інвестицій (DPBP); внутрішню ставку прибутковості інвестицій (IRR).

Правовою основою формування та реалізації інноваційної діяльності є Конституція України, Закони України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», «Про інноваційну діяльність», «Про наукову і науково-технічну експертизу», «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків», інші закони України, Концепція науково-технологічного та інноваційного розвитку України.

В дипломній роботі проаналізовано фінансовий стан ПАТ "ПБК "Славутич", а також його інноваційно-інвестиційну діяльність.

Основні види діяльності фірми – це виробництво пива, сидру та інших плодово-ягідних вин, мінеральних вод та інших безалкогольних напоїв.

Що стосується аналізу техніко – економічних показників, то майже всі показники за 2021 рік мають гірше значення аналогічних показників 2020 року. Так, у 2021 році зменшився виторг від реалізацій продукції на 17,24% порівняно з 2020 роком. Зменшився обліковий склад працюючих на 30,62%, робітників на 30,16. Зменшився загальний фонд оплати праці на 41,33%. Відбулося зменшення середньої заробітної плати на 15,41% у працюючих і на 15,99% у робітників у 2021 році порівняно з 2020 роком. У 2021 році зменшився валовий прибуток на 23,64% відносно 2020 року. Фондовіддача зменшилась на 31,33%, а фондомісткість збільшилась на 37,5% у 2021 порівняно з 2020 роком. Витрати на 1 грн товарної продукції збільшилися на 52,74%. Серед аналізованих техніко – економічних показників можна виділити такі позитивні зміни як збільшення вироблення на одного

працюючого на 13,83% у тому числі на 13,08% на одного робітника, та збільшення чистого прибутку на 92,12%.

З аналізу ліквідності можемо зробити висновки, що на 4% зріс коефіцієнт поточної ліквідності, на 66,67% зріс коефіцієнт абсолютної ліквідності, маневреність власних оборотних засобів зросла на 127,08%. Негативним є зменшення коефіцієнту швидкої ліквідності на 45,28% та зменшення коефіцієнту фінансової автономії на 28,21%.

З аналізу показників фінансової стійкості ПАТ "ПБК "Славутич" можна побачити такі позитивні зміни: зріс у 2021 році по відношенню до 2020 року коефіцієнту забезпечення власними засобами на 130,77%, зниження коефіцієнту довгострокових залучених коштів на 32,61%. Серед негативних зрушень слід відмітити: зменшення коефіцієнту співвідношення позикових та власних коштів на 37,3%, зменшення коефіцієнту фінансової незалежності на 26,86%, зменшення коефіцієнту концентрації власного капіталу на 28,21% та зріст фінансового левериджу на 57,5% у 2021 році порівняно з 2020 роком.

Проаналізувавши рентабельність ПАТ "ПБК "Славутич" можна зробити висновок, що підприємство прибуткове, але в динаміці майже всі показники рентабельності знижується, це є негативним для підприємства, тому потрібно шукати чинники такого зниження і приймати заходи відносно їх ліквідації.

Аналіз показників ділової активності показав зниження усіх показників, тобто зниження оборотності, що є негативною тенденцією для підприємства. А саме, зниження загальної оборотності активів на 30,05%, зниження оборотності основних засобів на 22,79%, оборотності оборотного капіталу на 23,24%, оборотності власних коштів на 36,93%, зменшення коефіцієнту оборотності запасів на 42,36%, строку обороту на 74,44%, коефіцієнту оборотності дебіторської заборгованості на 9,61%, зменшення строку кредиту покупцям на 10,71%, коефіцієнту оборотності кредиторської заборгованості на 6,96%, збільшення періоду обороту кредиторської заборгованості на 7,48%, або на 5 днів, зниження коефіцієнту оборотності

матеріальних запасів на 41,44%, збільшення тривалості операційного циклу на 15,4%, або на 19 днів, та зріст тривалості фінансового циклу на 36,54%, або на 13 днів у 2021 році порівняно з 2020 роком.

Продукцію на підприємстві виготовляють 8 розливних ліній. 1 лінія - «MP-LV-F-3S», 3 лінії - «MP-LV-F-7K» і 2 лінії - «MP-SK-F8». Прорахувавши основні показники діяльності цих ліній можемо зробити висновки, що найкращі показники інвестиційної діяльності має високопродуктивна розливна лінія «MP-SK-F8». Економічна ефективність цього обладнання дорівнює 0,31, що на 0,07 або на 29,17% більша ніж у лінії «MP-LV-F-7K», та на 0,08, або на 34,78% більша ніж у лінії «MP-LV-F-3S». Термін окупності «MP-SK-F8» менший ніж у 2 інших розливних ліній. Так, термін окупності «MP-LV-F-7K» складає 4,1 роки, що на 0,9 року, або на 28,13% більше ніж у «MP-SK-F8», але 0,2 року менше ніж у лінії «MP-LV-F-3S». Термін окупності «MP-LV-F-3S» більше терміну окупності «MP-SK-F8» на 34,38%.

У третьому розділі дипломної роботи розглянуто існуючі напрямки підвищення інноваційної діяльності. До них можна віднести такі: технологічний, продуктовий, управлінський, організаційний, соціальний та юридичний напрямок.

З цих напрямків для застосування на аналізованому підприємстві обрано технологічний, який передбачає нові технології виробництва старих чи нових продуктів. Що стосується інвестицій, то пропонується залучення інвестора – акціонерної компанії Carlsberg Ukraine. Ця компанія з моменту створення підприємства здійснює фінансові інвестиції у статутний фонд ПАТ "ПБК "Славутич".

З аналізу показників оцінки ефективності інвестиційних проектів можна зробити висновок, що у нової високопродуктивної розливної лінії «MP-SK-L5»:

- прибутковість продажів становить 7,37%, це означає, що продукція буде конкурентоспроможною;

- норма прибутку на інвестиції складає 90,49%, тобто за один інтервал планування 90,49% інвестованого капіталу повернеться у вигляді прибутку.

- термін окупності складає 1,5 роки, це означає, що через півтора року обладнання окупиться і почне приносити прибутки.

- точка беззбитковості складає 49362600 грн на рік, тобто при рівні продажів 49362600 грн інвестиційний проект по впровадженню лінії ВМР – 80 не буде приносити ні прибутку, ні збитків.

- чистий дисконтований дохід «MP-SK-F8» становить 573041,1 тис.грн. Ця сума більша за 0, тому проект слід прийняти, він є прибутковим.

- сума чистого приведенного доходу на новій лінії складає 431822,8 тис.грн, тобто абсолютна сума ефекту від здійснення інвестицій становитиме 431822,8 тис.грн.

- індекс прибутковості інвестицій більше за 1, він дорівнює 4,05, тобто проект слід прийняти, тому що на 1 грн витрат має отримаємо 4,05 грн доходу.

- внутрішня ставка прибутковості для лінії «MP-SK-F8» дорівнює 0,26, тобто при ставці дисконту 0,26 чиста теперішня вартість дорівнює нулю.

Порівняння основних показників роботи 2 розливних ліній показало, що фондоддача у лінії «MP-SK-F8» більша ніж у лінії «MP-LV-F-7K» на 9,55 грн, або на 352,4%. Фондомісткість менша у лінії «MP-SK-F8» на 0,29, або на 78,38%. Фондоозброєність лінії «MP-SK-F8» більша за фондоозброєність лінії «MP-LV-F-7K» на 49018,8 грн, або на 68,78%. Економічний ефект лінії «MP-SK-F8» склав 136686500 грн, що на 750,49% більше ніж у лінії «MP-LV-F-7K». Порівняння економічного ефекту «MP-SK-F8» з економічним ефектом 3 ліній «MP-LV-F-7K» показало, що ефект лінії «MP-SK-F8», на 56328835 грн, або на 70,10% вищий за аналогічний показник 3 ліній «MP-LV-F-7K». Ефективність нового обладнання на 0,66, або на 275% більша за економічну ефективність лінії «MP-LV-F-7K». Термін окупності лінії «MP-SK-F8» склав 1,5 роки, що на 2,6 роки, або на 63,41% менше терміну окупності «MP-LV-F-7K». По усім показникам нова розливна

лінія «MP-SK-F8» набагато ефективніша за лінію «MP-LV-F-7K», це означає, що проект впровадження нового обладнання слід реалізувати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Краснокутська Н. В. Інноваційний менеджмент : навч. посібник / Краснокутська Н. В. — К. : КНЕУ, 2012. — 504 с.
2. Економічний розвиток України : інституціональне та ресурсне забезпечення : монографія / [О. М. Алімов, А. І. Даниленко, В. М. Трегобчук та ін.]. — К. : Об'єднаний ін-т економіки НАН України, 2015. — 540 с.
3. Микитюк П. П. Інноваційний менеджмент: навч. посібник / Микитюк П. П. — К. : Центр навч. літ., 2012 — 400 с.
4. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 19 листопада 1991 року / Відомості Верховної Ради України. — 1991.
5. Гетьман О. О. Економіка підприємства : навч. посібник / О. О. Гетьман, В. М. Шаповал. — [2-ге видання]. — К. : Центр навч. літ., 2010. — 488 с.
6. Харламова Г. О. Макроекономічні моделі інвестиційного потенціалу України / Г. О. Харламова // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — №12. — С. 232-239.
7. Інвестування : підручник / [Гриньова В. М., Коюда В. О., Лепейко Т. І., Коюда О. П.]. — К. : Знання, 2008. — 452с.
8. Федоренко В. Г. Інвестознавство : підручник / Федоренко В. Г. — [3-те вид., допов.] — К. : МАУП, 2009. — 480 с.
9. Коваленко Л. О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб / Л. О. Коваленко, Л. М. Ремньова. — [2-ге вид., перероб. і доп.]. — К. : Знання, 2008. — 483 с. — (Вища освіта ХХІ століття).
10. Інвестування : [навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц.] / А. А. Пересада, О. О. Смірнова, С. В. Онікієнко, О. О. Ляхова. — К. : КНЕУ, 2011. — 251 с.
11. Федоренко В. Г. Інвестиційний менеджмент : навч. посібник / Федоренко В. Г. — [2-ге вид., доп.] — К. : МАУП, 2009. — 280 с.
12. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент: учебный курс / Бланк

И. А. — К. : Эльга-Н, Ника-Центр, 2007. — 448 с.

13. Проблеми, напрямки і механізм забезпечення сталого розвитку суб'єктів національної економіки: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 6-7 травня 2010р. / відп. Ред. А. П. Сава. — Тернопіль : ТІ АПВ НААНУ, 2010. — 177с.

14. Про інноваційну діяльність : Закон України від 4 липня 2002 року / Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 36. — ст. 266.

15. Микитюк П. П. Інноваційний менеджмент : навч. посібник / Микитюк П. П. — Тернопіль : Економічна думка, 2009. — 295 с.

16. Инвестиционные решения и управление НТП : монографія / [Козьменко С. Н., Ярошенко С. П., Васильева Т. А. и др.] ; под. ред. С. Н. Козьменко. — Сумы : ИТД «Университетская книга», 2009. — 158с.

17. Шумпетер Й. Теория экономического развития : исследование предпринимательской прибыли, капитала и цикла конъюнктуры / Шумпетер Й. — : Прогресс, 2002. — 455 с.

18. Власова А. М. Інноваційний менеджмент / Власова А. М., Краснокутська Н. В. — К. : КНЕУ, 2003. — 136 с.

19. Варганюк А. Інноваційне оновлення виробництва — безальтернативний шлях // Віче. — 2001. — № 11. — С. 4 – 9.

20. Завлин П. Н. Оценка эффективности инноваций / Завлин П. Н., Васильев А. В. — СПб. : Бизнес-Пресса, 1998. — 216с.

21. Управління інвестиціями та інноваціями : навч. посібник / [Жаворонкова Г. В., Сівашенко Т. В., Скібіцька Л. І., Туз О. І.]. — К. : «Кондор», 2010. — 184с.

22 Ткаченко А. М. Проектний аналіз : метод. Посібник / А. М. Ткаченко, М. О. Ткаченко. — Запоріжжя : ЗДІА, 2006. — 143с.

23. Череп А. В. Стратегічне планування і управління : навч. посібник / А. В. Череп, А. В. Сучков. — К. : «Кондор», 2011. — 334с.

24. Економіка підприємства: Підручник /За загальною редакцією Й.М.Петровича.-Львів:“Новий Світ-2000”,2004.- С.457

25. Економіка підприємства: Підручник. - В 2 т. / за ред. С.Ф. Покропивного. - К.: Вид-во «Хвиля- прес», 2000
26. Економічний аналіз: Навч. посібник / М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І.Горбаток та ін.; За ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка. – К.: КНЕУ, 2003. – 556 с.
27. Економічний аналіз: Навч. посіб. / Колектив авторів підкерівництвом акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2001. — 540 с
28. Економічний аналіз. Навчальний посібник/ За ред. проф. Бутинця Ф.Ф. – Житомир: ПП Рута 2005. – 680с.
29. Жежера, М. Порівняльна характеристика методики проведення аналізу фінансового стану підприємств в Україні та закордоном [Текст] / М. Жежера // Економіка, фінанси, право. - 1999 . - № 5. - С.12.
30. Загайнова, Ю.В. Финансовый леверидж как показатель оптимальности структуры капитала компании / Ю.В. Загайнова // Научные записки НГУЭУ. - 2007. - № 4. - С. 51-58.
31. Загородній А.Г., Партин Г.О., Пилипенко Л.М. Бухгалтерський облік: основи теорії та практики: Підручник. – 4-те вид., перероб і доп. – К.: Знання, 2007. – 550 с.
35. Балацький О. Ф. Управління інвестиціями: Навч. посібник. – Суми: Університетська книга, 2014. – 240 с.
36. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент: Учебный курс. – К.: Эльга-Н, Ника-центр, 2012. – 448 с.
37. Бондар Н. М. Економіка підприємства: Навч. посіб. – К.: А.С.К., 2015. – 400 с.
38. Гончаров А. Б. Інвестування: Навч. посібник. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2014. – 240 с.
39. Гончаров А. Б. Фінансовий менеджмент: Навч. посібник. – Х: ВД «ІНЖЕК», 2014. – 352 с.
40. Грідасов В. М., Кривченко С. В. Інвестування: Навч. посібник. – К.:

Центр навчальної літератури, 2014. – 164 с.

41. Економіка підприємства: Підручник / За ред. С. Ф. Покропивного. – К.: КНЕУ, 2003. – 528 с.

42. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Фінансово-економічний словник. – Львів: Львовська політехніка, 2015. – 714 с.

43. Інвестування: Навч. посібник для вузів / Під заг.ред. В. М. Гриньової. – 2-е видання. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2014. – 404 с.

44. Інвестиційний менеджмент: Навч. посібник / Під ред. В. М. Гриньової. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2011. – 368 с.

45. Иванов Ю. Б. Конкурентоспособность предприятия в условиях формирования рыночной экономики. – Х.: ХГЭУ, 2007. – 246 с.

46. Лудченко Я. О. Оцінка економічної ефективності інвестиційних проектів: Навч. посібник для вузов. – К.: Ельга: Ніка – Центр, 2014. – 208 с.

47. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 376 с.

